

LOKALNA RAZVOJNA STRATEGIJA LAG-a FRANKOPAN ZA RAZDOBLJE 2023. - 2027.

LAG FRANKOPAN

V.1

OVAJ PROJEKT SUFINANCIRAN JE SREDSTVIMA EUROPSKE UNIJE

Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj

Podmjera 19.1. »Pripremna pomoć« – provedba tipa operacije 19.1.1. »Pripremna pomoć« Mjera 19 »Potpora lokalnom razvoju u okviru inicijative LEADER

(CLLD – Lokalni razvoj pod vodstvom zajednice)«

Lokalna akcijska grupa „Frankopan“

PROGRAM RURALNOG RAZVOJA 2014.-2020. (2021. i 2022.)

Udio sufinanciranja: 90% EU, 10% RH

Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj: Europa ulaže u ruralna područja

POPIS KRATICA

AGRONET	Elektronička aplikacija namijenjena za pomoć poljoprivrednim gospodarstvima i ostalim korisnicima u ostvarivanju prava na potpore u poljoprivredi
ARKOD	Sustav identifikacije zemljišnih parcela
APPRRR	Agencija za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju
CLLD	eng. <i>Community Led Local Development</i> - Lokalni razvoj vođen lokalnom zajednicom
DZS	Državni zavod za statistiku
EU	Europska unija
EPFRR	Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj
ESIF	Europski strukturni i investicijski fondovi
HGK	Hrvatska gospodarska komora
HOK	Hrvatska obrtnička komora
IKT	Informacijsko-komunikacijske tehnologije
IT	Informacijske tehnologije
JLS	Jedinica lokalne samouprave
JU	Javna ustanova
KAŽ	Karlovačka županija
LAG	Lokalna akcijska grupa
LEADER	Program Europske unije za razvoj ruralnih područja fran. <i>Liaison Entre Actions de Développement de l'Economie Rurale</i>
LSŽ	Ličko-senjska županija
LRS	Lokalna razvojna strategija
MRRFEU	Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije
NP	Nacionalni park
OCD	Organizacije civilnog društva
OPG	Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo
PRR	Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske 2014. - 2020.
PG	Poljoprivredno gospodarstvo
PP	Park prirode
RBiH	Republika Bosna i Hercegovina
RH	Republika Hrvatska
SOPG	Samoopskrbno obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo
SP ZPP	Strateški plan Zajedničke poljoprivredne politike Republike Hrvatske 2023. - 2027.
TZ	Turistička zajednica
ZPP	Zajednička poljoprivredna politika EU-a

SADRŽAJ

UVOD	5
1. OPIS PODRUČJA KOJE OBUHVAĆA LOKALNA RAZVOJNA STRATEGIJA (LRS)	6
1.1. Osnovne zemljopisne značajke područja LAG-a	6
1.1.1. Područje LAG-a	6
Slika 1: Karta LAG područja s vidljivim granicama JLS-ova u LAG-u.....	7
Slika 2: Karta položaja LAG-a na karti Republike Hrvatske	7
Tablica 1: Osnovni podaci o LAG-u	8
1.1.2. Geomorfološke i klimatske karakteristike na području LAG-a.....	8
1.1.3. Kulturna, povijesna i prirodna baština na području LAG-a.....	9
1.1.3.1. Kulturno-povijesna baština.....	9
Tablica 2: Zaštićena kulturno-povijesna baština na području LAG-a.....	11
1.1.3.2. Prirodna baština na području LAG-a.....	11
Slika 3: Ekološka mreža Natura 2000 na području LAG-a.....	13
Tablica 3: Zaštićeni prirodni lokaliteti na području LAG-a.....	13
1.1.4. Stanje komunalne infrastrukture na području LAG-a	13
Tablica 4: Komunalna infrastruktura na području LAG-a	15
1.1.5. Stanje društvene infrastrukture na području LAG-a	15
Tablica 5: Stanje društvene infrastrukture na području LAG-a	15
1.2. Gospodarske značajke područja LAG-a	16
Tablica 6: Osnovni razvojni pokazatelji područja LAG-a	18
Tablica 7: Broj osoba zaposlenih u pravnim osobama po djelatnosti (NKD 2007) u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a	19
Tablica 8: Poduzetnici u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a	19
Tablica 9: Obrti u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a.....	19
Tablica 10: Struktura poljoprivrednih gospodarstva na području LAG-a.....	20
Tablica 11: Veličina poljoprivrednih gospodarstva na području LAG-a.....	20
Tablica 12: Poljoprivredne i šumske površine na području LAG-a.....	21
Tablica 13: Brojno stanje stoke na području LAG-a.....	21
Tablica 14: Dolasci turista i noćenja u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a....	22
Tablica 15: Dobna struktura nezaposlenih na području LAG-a.....	22
Tablica 16: Dobna struktura zaposlenih na području LAG-a.....	23
1.3. Demografske značajke područja LAG-a.....	24
Tablica 17: Natalitet, mortalitet i vitalni indeks na području LAG-a	25
Tablica 18: Obrazovna struktura stanovništva na području LAG-a.....	26
2. REZULTATI PROVEDBE LRS U RAZDOBLJU 2014. – 2022.....	27

Tablica 19: Rezultati provedbe LRS u razdoblju 2014. – 2022. i provedbe drugih projekata	28
3. OPIS UKLJUČENOSTI LOKALNIH DIONIKA U IZRADU LRS-a	30
3.1. Opis partnerstva	30
Tablica 20: Članovi LAG-a.....	30
Tablica 21: Tijelo LAG-a nadležno za donošenje odluka koje su vezane za sadržaj i provedbu LRS	31
Tablica 22: Tijelo LAG-a nadležno za odabir projekata na LAG natječaju	31
3.2. Opis tijeka izrade LRS i sudjelovanja različitih interesnih skupina u izradi LRS	31
Tablica 23: Događaji i sudionici tijekom izrade LRS	32
4. ANALIZA RAZVOJNIH POTREBA I POTENCIJALA PODRUČJA	32
4.1. Rezultati analize stanja područja na temelju SWOT analize.....	32
Tablica 24: SWOT analiza LAG-a.....	34
5. OPĆI CILJEVI, SPECIFIČNI CILJEVI I INTERVENCIJE LRS.....	36
5.1. Prikaz potreba područja LAG-a	36
Tablica 25: Potrebe područja LAG-a	37
5.2. Opis općih i specifičnih ciljeva LRS.....	38
Tablica 26: Opći i specifični ciljevi LRS	38
5.3. Opis intervencija LRS uključujući projekte suradnje	39
Tablica 27: Intervencije u LRS	39
Tablica 28: Projekti suradnje.....	42
Tablica 29: Opis intervencija	43
5.4. Opis procesa odabira projekata na natječajima LAG-a.....	56
5.5. Usklađenost LRS sa ZPP-om.....	57
Tablica 30: Usklađenost LRS sa SP ZPP	57
6. KAPACITET LAG-a ZA PROVEDBU LRS	58
6.1. Kapacitet LAG-a za upravljanje LAG-om i provedbom LRS	58
Tablica 31: Kapacitet LAG-a za upravljanje LAG-om i provedbu LRS	59
6.2. Opis praćenja (monitoringa) i procjene (evaluacije) provedbe LRS.....	59
Tablica 32: Plan pokazatelja – pokazatelji rezultata ZPP	61
7. FINACIJSKI I AKCIJSKI PLAN PROVEDBE LRS	62
7.1. Financijski plan provedbe LRS.....	62
Tablica 33: Financijski plan provedbe LRS	62
7.2. Akcijski plan provedbe LRS.....	63
Tablica 34: Akcijski plan provedbe LRS	63
PRILOZI	64
Prilog 1.....	64
Prilog 2.....	64
Prilog 3.....	72

UVOD

Lokalna akcijska grupa (LAG) Frankopan osnovana je 23. svibnja 2011. godine. Od svog osnivanja provodi LEADER pristup i djelovanjem povezuje lokalne razvojne dionike iz svih razvojnih interesnih skupina javne i privatne (gospodarske i civilne). LAG doprinosi jačanju kapaciteta lokalnih dionika te širenju LEADER/CLLD načela i metodologije u integriranom lokalnom razvoju ruralnih područja Republike Hrvatske i Europske unije. Svrha djelovanja LAG-a je unaprjeđenje kvalitete života svih stanovnika u području obuhvata.

Lokalna razvojna strategija (LRS) LAG-a Frankopan osnovni je dokument integriranog teritorijalnog razvoja pod vodstvom zajednice (LAG-a) koji se provodi u svrhu ostvarenja cilja 5. Kohezijske politike Europske unije (EU) „*Europa bliža građanima poticanjem održivog i integriranog razvoja svih vrsta područja i lokalnih inicijativa*“ za programsko razdoblje 2021.-2027. te ostvarenja specifičnog cilja 8 „*Promicanje zapošljavanja, rasta, rodne ravnopravnosti, uključujući sudjelovanje žena u poljoprivredi, socijalne uključenosti i lokalnog razvoja u ruralnim područjima, uključujući kružno biogospodarstvo i održivo šumarstvo*“ Zajedničke poljoprivredne politike EU za programsko razdoblje 2023.-2027.

Svrha LRS, u ovom programskom razdoblju EU, prvenstveno je provedba programa LEADER/CLLD u okviru Strateškog plana Zajedničke poljoprivredne politike EU, usmjerena integriranom razvoju ruralnih područja koji vodi lokalna zajednica u razdoblju 2023.-2027. LRS sadrži osnovne smjernice za realizaciju razvojnih intervencija na lokalnoj razini putem projekata (operacija) koji odgovaraju specifičnim razvojnim potrebama lokalne zajednice i koji, na najbolji način, doprinose integralnom i održivom razvoju područja LAG-a.

Lokalna razvojna strategija izrađena je u skladu sa *Strateškim planom Zajedničke poljoprivredne politike Republike Hrvatske 2023. – 2027.* (SP ZPP), intervencijom 77.06 *Potpore LEADER/CLLD pristupu* te prema *Uputi za izradu intervencija i Obrascu za izradu lokalne razvojne strategije LAG-a za razdoblje 2023.-2027.*, dokumentima donesenim od strane Ministarstva poljoprivrede. Također, Lokalna razvojna strategija usklađena je sa *Planom razvoja Ličko-senjske županije za razdoblje do 2027.* te sa *Planom razvoja Karlovačke županije 2021.-2027.* kao i sa drugim relevantnim razvojnim dokumentima nadređene regionalne i nacionalne te Europske razine.

U pripremi i izradi LRS ključnu ulogu imali su predstavnici dionika iz javne i privatne interesne skupine (iz javnog, gospodarskog i civilnog sektora). Cijeli proces izrade LRS zasnovan je na participativnom partnerskom pristupu i sedam načela LEADER-a. U provedbi konzultacija sa širokim krugom razvojnih dionika održane su radionice, sastanci, konzultacije na kojima su razmijenjene razvojne potrebe područja LAG-a i utvrđivanje fokusa intervencija.

Ukupno partnerstvo odnosno Skupština LAG-a Frankopan je, nakon rasprave i usuglašavanja, na sjednici održanoj 21. rujna 2023. godine, usvojila Lokalnu razvojnu strategiju za programsko razdoblje 2023.-2027. Prvu izmjenu LRS (V.1) usvojila je Skupština LAG-a Frankopan na sjednici održanoj 17. prosinca 2024. godine.

1. OPIS PODRUČJA KOJE OBUHVAĆA LOKALNA RAZVOJNA STRATEGIJA (LRS)

1.1. Osnovne zemljopisne značajke područja LAG-a

1.1.1. Područje LAG-a

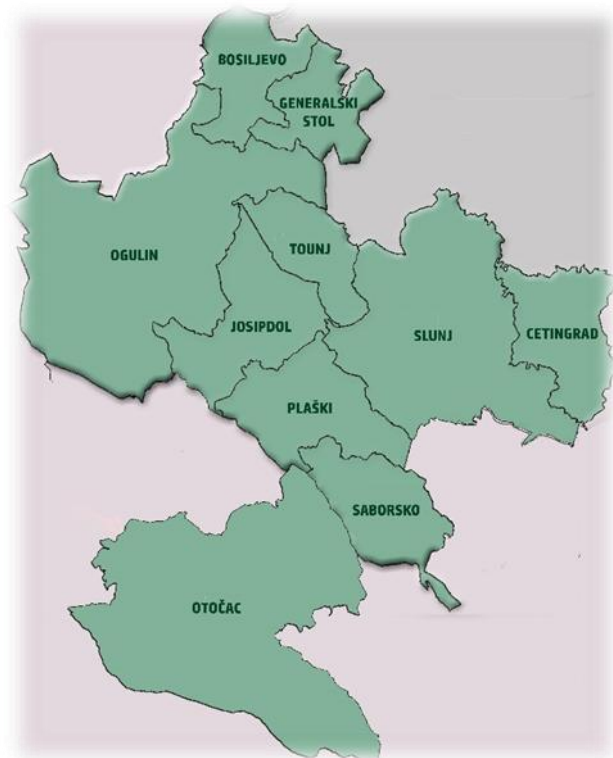
LAG Frankopan obuhvaća **10 jedinica lokalne samouprave** u središnjoj Hrvatskoj od kojih 9 administrativno obuhvaća južni **dio Karlovačke županije**; gradove: Ogulin, Otočac i Slunj i općine: Bosiljevo, Generalski stol, Tounj, Josipdol, Plaški, Saborsko, Cetingrad i Grad Otočac koji administrativno pripada **Ličko-senjskoj županiji**.

Područje LAG-a pripada statističkoj NUTS-2 regiji Kontinentalna Hrvatska i obuhvaća 2.392,48 km² što predstavlja 4,23% kopnene površine Republike Hrvatske te 40,12% površine Karlovačke i 10,12% Ličko-senjske županije. Područje LAG-a karakterizira **kontinuirana depopulacija**. Prema Popisu stanovništva 2021. godine na području LAG-a živi 36.071 stanovnika. 2001. godine LAG Frankopan imao je 47.383 stanovnika, dok se 2011. broj stanovnika smanjio za 5.016 osoba (-10,59% u odnosu na 2001.). U 2011. na području LAG-a živjelo je 42.367 stanovnika. **U odnosu na 2011. godinu broj stanovnika se smanjio za 14,86%**, a povećao se broj naselja bez ijednog stanovnika (6 naselja). Također se povećao broj naselja s 10 i manje stanovnika s 29 na 43 naselja. Stoga je došlo do daljnjeg smanjenja prosječne gustoće stanovnika, koja je 2011. iznosila 16,19% st/km², a sada iznosi 15,08 st/km². Dio LAG-a pripada etnokulturnoj regiji Kordun (Slunj, Cetingrad), Lici (Otočac, Saborsko, Plaški, Josipdol) dok se Ogulin, Generalski Stol, Tounj koji se nalaze u ogulinsko-plašćanskoj udolini, koja se povijesno nalazila na nejasno određenoj granici između Gorskoga kotara na zapadu, Male Kapele i Like na jugozapadu i jugu te peripanonskog krša i Korduna, na istoku i sjeveroistoku. Bosiljevo se nalazi na samom sjevernom ulazu u gorsko područje Hrvatske. LAG se nalazi na **području koje povezuje kontinentalni i primorski dio Republike Hrvatske**.

Također se nalazi na **paneuropskim transverzama**, Sjever-Jug i Jadransko-jonskoj transverzali. Zemljopisni položaj LAG-u omogućuje velik razvoj prekogranične suradnje, jer na sjeveru graniči sa Slovenijom, a na jugu s Bosnom i Hercegovinom. Istovremeno područje LAG-a je već duže vremena (od 2015. godine) dio migrantske rute kojom izbjeglice iz niza bliskoistočnih zemalja prolaze prema zemljama Europske Unije (prvenstveno Njemačka, Francuska, Austrija) što izaziva nesigurnost kod dijela lokalnog stanovništva. Zahvaljujući autocesti A1, cijeli prostor je brzom vezom spojen sa županijskim središtem Karlovcem, te Zagrebom i Rijekom prema sjeveru i sjeverozapadu. Grad Otočac je, istom autocestom, spojen s Gospićem, administrativnim središtem Ličko-senjske županije i dalje prema primorskim gradovima.

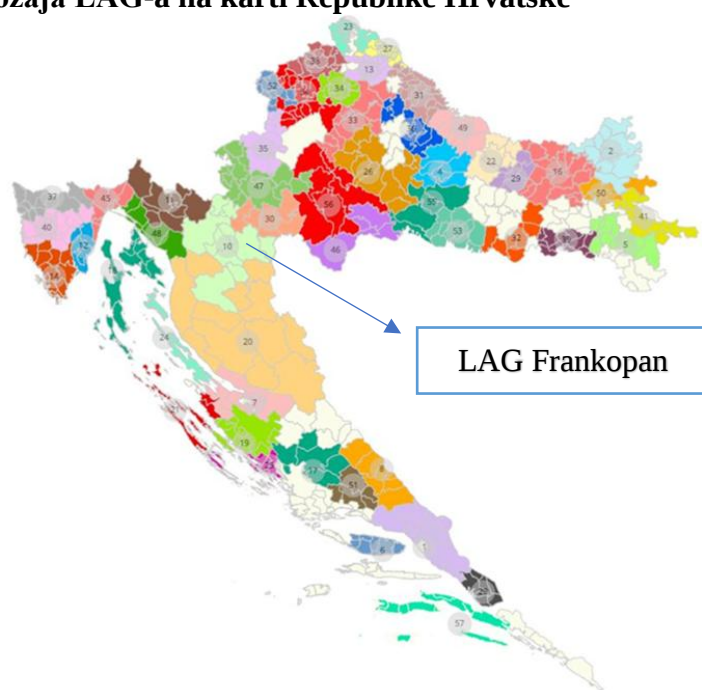
Područjem LAG-a prolazi i povijesna ruta koja od davnina povezuje područje grada Bihaća (Bosna i Hercegovina) sa Senjom, odnosno najbližim izlazom na Jadran. Zbog prometne važnosti područja ovim prostorom prolazile su prve suvremene ceste građene od 18. stoljeća, a koje su povezale Rijeku i Bakar s Karlovcem (naziv ceste: Karolina i Lujzijana), Karlovac i Senj (naziv cete: Jozefina), te Novi Vinodolski i Ogulin (naziv ceste: Rudolfina). LAG obuhvaća tri lokalna razvojna središta, Ogulin, Otočac i Slunj.

Slika 1: Karta LAG područja s vidljivim granicama JLS-ova u LAG-u

Izvor: LAG Frankopan

Slika 2: Karta položaja LAG-a na karti Republike Hrvatske

Izvor: <https://nrm.hr/clld/imениk-lagova/>

Tablica 1: Osnovni podaci o LAG-u

Osnovni statistički podaci o LAG-u						
Naziv JLS	Broj stanovnika u JLS	Naselja iz JLS u sastavu LAG-u	Broj stanovnika u naselju	Površina JLS km²	Gustoća stanovnika u JLS (stan/km²)	Broj kućanstava u JLS
Bosiljevo	1.053	43	Navedeno u Prilogu 2.	110,55	9,53	414
Cetingrad	1.511	36		137,00	11,03	588
Generalski stol	2.166	25		99,40	21,79	841
Josipdol	3.410	14		165,41	20,62	1.221
Ogulin	12.251	24		536,74	22,82	4.555
Otočac	8.361	22		564,22	14,82	3.189
Plaški	1.653	8		157,46	10,50	700
Saborsko	474	4		132,57	3,58	218
Slunj	4.192	67		392,67	10,68	1.809
Tounj	1.000	7		96,46	10,37	421
Ukupno LAG	36.071	250		2.392,48	15,08*	13.956
Osobna iskaznica LAG-a						
OIB		91540136177				
Adresa sjedišta		Ivane Brlić Mažuranić 2b, 47300 Ogulin				
Adresa podružnica		n/p				
Kontakt telefon		+385 (0)47 296 258				
Kontakt e-mail		lag.frankopan@gmail.com				
Mrežna stranica		https://www.lag-frankopan.hr/				

Izvor: Državni zavod za statistiku – za osnovne statističke podatke o LAG-u; Popis stanovništva 2021.,

Napomena; *Prosjeak

1.1.2. Geomorfološke i klimatske karakteristike na području LAG-a

Unutar LAG područja mogu se izdvojiti dvije krške zone: visoki krš – zapadno od Ogulina, Josipdola, Saborskog i Plaškog, te plitki ili fluvio krš – istočno od Ogulina prema Slunju. Reljef zone visokog krša karakteriziraju fenomeni poput krških polja, rijeka ponornica, škrapa, vrtača, ponikvi i sl. a sva površinska voda gubi se gotovo neposredno u podzemlju stvarajući tokove voda duboko ispod površine. To su ujedno i zone velikih podzemnih špiljskih sustava izuzetne prirodne ljepote. Reljef zone plitkog krša karakterizira manja debljina karbonatnih naslaga, krške pojave su relativno plitke, pa unatoč brzom poniranju voda one se ne gube iz slivova. Ogulinsko-plašćanska udolina nalazi se na razmeđu Gorskog Kotara, Male Kapele i Like na jugozapadu i jugu te peripanonskog krša i Korduna na istoku i sjeveroistoku. Na ovom području se nalaze dva krška polja: Ogulinsko i Plašćansko, koja su nastala na jurskoj i krednoj vapnenačkoj i dolomitnoj podlozi. U dnu polja i na njihovim stranama brojne su diluvijalne naplavine, uz tokove aluvijalne. Udolinu sačinjavaju široki uravnjeni dijelovi i dublja tla koja ju čine pogodnom za poljoprivredu. Područje karakterizira agrarni pejzaž s malim posjedima u često raštrkanim malim naseljima. Udolina prima vodu s višeg kapelskog područja kojom se napajaju vodeni tokovi u sjevernom i sjeveroistočnom nižem peripanonskom krškom prostoru. Dio hidrografskih kretanja na ovom prostoru promijenila je hidroelektrana kod vrela Gojak, nedaleko Ogulina. Ovaj prostor je odvojen od područja kordunskog krša lancom Ljubčagora (938 m). Središnji teren kraške zaravni je uglavnom valovito-brežuljkast s manjim vapnenačkim uzvisinama (250-400 m). Na Kordunskoj vapnenačkoj zaravni nalazi se prostrana mreža od desetak krških riječnih kanjona. Naselja Grada Otočca prostiru se Gackim poljem koje je s juga omeđeno Velebitom, a na sjeveru Kapelom. Područje LAG-a bogato je nadzemnim vodotocima. Najznačajnija je rijeka Gacka. Ostali značajni vodotoci (rijeke) su

Korana, Mrežnica, Slunjšica, Lička Jasenica, Glina i Dobra. Nagibi terena na padinama uglavnom su od 5 do 20 %, što je pogodno za voćarsku proizvodnju, a nagibi veći od 20% pogodni su za uzgoj kestena i oraha. U pedološkom smislu, na prostoru LAG-a prevladavaju tla koja su lošija za poljoprivrednu proizvodnju. Prema fitogeografskoj podjeli, prostor LAG-a karakterizira brdski pojas (područje šume hrasta kitnjaka i običnog graba), predplaninski (područje predplaninske šume bukve) i gorski (područje bukve i jele). Hidrogeološki, ovaj prostor karakteriziraju mezozojske karbonatne naslage, koje u osnovi čine vapnenci i dolomiti mezozojske starosti. Prema dubini erozije baze, odnosno dubini do koje je doprla kastrifikacija, najznačajnija i, svakako, najkvalitetnija obradiva tla nalaze se u riječnim dolinama. Klima područja LAG-a Frankopan umjereno je kontinentalna, dok je na području Otočca ima obilježja planinske klime. Geografski položaj, reljef i nadmorska visina utječu na raspored oborina i hod temperatura. Srednja godišnja temperatura u Slunju je 10,1°C, a u Ogulinu 9,7°C. Prema toplinskim oznakama to je umjerena topla klima. Najhladniji je mjesec siječanj s prosječnom temperaturom -0,5°C i s kolebanjima srednje mjesečne temperature od -5,9 °C u Slunju, do 4,5 °C u obje meteorološke postaje. Najtopliji je mjesec srpanj, sa srednjom mjesečnom temperaturom 19,7°C u Slunju, 19,3°C u Ogulinu. Najveća vrijednost maksimalne visine oborina u promatranom razdoblju u Slunju je 84,8, u Karlovcu 93,2, a u Ogulinu 98,2 mm. Prema modificiranom Langovu kišnom pokazatelju prostor LAG-a većinom je u području humidne klime, a sam Ogulin je u području perhumidne klime. Prema vrijednostima godišnjeg indeksa aridnosti (veza između oborina, temperature zraka i vlažnosti područja), područje ima egzoreični tip klime (godišnja vrijednosti iznad 30). Klimatske promjene na području RH se ogledaju u pojavi sve bržih izmjena ekstremnih vremenskih prilika, kao što su suše i poplave. Prema izvješću Europske agencije za okoliš (EEA) RH je jedna od tri europske zemlje s najvećim kumulativnim udjelom šteta od ekstremnih vremenskih i klimatskih događaja u odnosu na bruto nacionalni proizvod (BNP). Najveću ranjivost na utjecaj klimatskih promjena¹ pokazuje poljoprivreda, šumarstvo, ribarstvo, energetika i turizam, jer uspješnost ovih gospodarskih djelatnosti značajno ovisi o klimatskim čimbenicima stoga je potrebno jačanje otpornosti na klimatske promjene.

1.1.3. Kulturna, povijesna i prirodna baština na području LAG-a

1.1.3.1. Kulturno-povijesna baština

Prostor LAG-a bio je nastanjen već u željeznom dobu kad su ovo područje nastanjivali Japodi, čija se kultura razvijala od XI. do II. st. pr.Kr. Najznačajnija japodska naselja nalaze se na području Otočca. U I. stoljeću ovo područje osvajaju Rimljani te ono postaje dio rimske pokrajine Ilirik. Rimljani su upravo kroz ovo područje gradili cestu od Senja prema Sisku. Najznačajnije naselje je Arupium (Prozor) koji se razvija na rimskoj cesti koja vodi prema Grčkoj. Nakon propasti Rimskog Carstva 476. godine, dolazi do pustošenja, a predjelom prolaze Goti, Langobardi, Huni. Nakon doseljavanja hrvatskog naroda počinje njegova povijest na ovom prostoru. U srednjem vijeku područje se razvija unutar hrvatskog kraljevstva. Iz tog doba važan je grad Otočac čije se ime prvi put pojavljuje na Bašćanskoj ploči (1100). Još u 9. stoljeću, a vjerojatno i ranije, nastaje utvrda Tržan-grad (iznad današnjeg Modruša). Važna je povijesna činjenica kako je on, u 11. st., bio i središte Modruške županije, dok je u 14. i 15. stoljeću bio i biskupsko sjedište. Na području današnjeg LAG-a Frankopan nalazio se niz posjeda velikaške obitelji Frankopan, koja u 15. stoljeću gradi utvrdu pored koje nastaje grad Ogulin, kako bi obranila svoje posjede i čitav kraj on Turskih osvajanja koja se intenziviraju u 15. stoljeća. U hrvatskoj povijesti Cetin (u Općini Cetingrad) je odigrao važnu ulogu. Poslije poraza u Mohačkoj bitki između ugarsko-hrvatskih i turskih snaga 1526. godine, dolazi do

¹ Strategija nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske (NN 73/17)

rasula u tadašnjem Ugarskom-Hrvatskom kraljevstvu. Krajem godine na saboru u Cetinu sastao se jedan dio hrvatskoga plemstva i 1. siječnja 1527. god. izabrao Ferdinanda Habsburškog za hrvatskog kralja. Tom je prilikom grb s kvadratima prvi put korišten na hrvatskom državnom dokumentu. Novi kralj je obećao da će braniti sve povlastice, prava i slobode Kraljevine Hrvatske i njezinih stanovnika, te ih materijalno i vojno pomagati u boju za obranu od Turaka. Od tada je sudbina Hrvata skoro 400 godina usko povezana s Austrijom, a cetinska tvrđava se našla na braniku hrvatske domovine. Radi osiguranja boljih uvjeta za obranu od Turaka Austro-Ugarska monarhija 1537. godine osniva Vojnu Krajinu, koja s vremenom prerasta u golemu ratnu provinciju pod direktnom upravom Dvoranskog ratnog vijeća. Vojna Krajina je ukinuta 1881. godine. Najznačajnije utvrde Vojne Krajine na području LAG-a su Otočac, Ogulin, Slunj. Prva značajnija pobjeda nad Osmanlijama, od poraza na Kravskom polju, odigrala se na području Jurjevskih stijena kod Otočca 1663. godine. Početak 19. stoljeća obilježen je kratkotrajnom, ali značajnom francuskom vladavinom. Za vrijeme Francuske vladavine dat je značajan poticaj razvitku gospodarskih aktivnosti, a pored toga značajno je podignut nivo infrastrukture koja je prije svega građena za potrebe vojske – ceste, mostovi, magazini i slični vojni objekti. Po ukidanju Vojne Krajine područje se pripaja matici. Izgradnja željezničke pruge 1873., koja je povezala Zagreb i Rijeku, doprinijela je razvoju obrta i trgovine na području Ogulina. Nakon ukidanja Vojne krajine Slunj dobiva status grada, ali Slunj gospodarski stagnira sve do sredine 20. stoljeća kad postaje tranzitno naselje. Trgovina i obrtništvo se razvijaju i na području Otočca. Za vrijeme 2. svjetskog rata područje se nalazi pod upravom Nezavisne države Hrvatske, gdje dolazi do rasta otpora prema režimu koji se ogleda u jačanju partizanskog pokreta. Na području LAG-a održano je 1. (Otočac) i 2. zasjedanje ZAVNOH-a. Područje je imalo značajna stradanja civilnog stanovništva hrvatske i srpske nacionalnosti, tijekom 2. svjetskog rata i poraća, koja su ostavila dubok trag u demografskom, gospodarskom i kulturnom pogledu. Područje se nastavlja razvijati u drugoj polovici 20. stoljeća te razvija gospodarstvo temeljeno na prirodnim resursima. U Domovinskom ratu područje Slunja, Cetingrada, Plaškog i Saborskog je okupirano 1991. i odvojeno od matice Hrvatske. Područje se oslobađa nakon vojno-redarstvene operacije Oluja, a prognano hrvatsko stanovništvo se vraća svojim kućama. Istovremeno veći dio srpskog stanovništva se tijekom Oluje povlači s područja koje se oslobađa prema Bosni i Hercegovini te Srbiji. Nakon završetka Oluje izbjeglo srpsko stanovništvo se postupno jednim dijelom vratilo. Nakon završetka Oluje područje se postupno vraća civilnom životu i nastavlja se razvijati u promijenjenim gospodarskim i političkim okolnostima u RH koja 2013. godine postaje jedna od članica Europske Unije. Arheološkim nalazima potvrđeno je kontinuirano naseljavanje Japoda u Lici barem od 9. stoljeća pr.Kr. Iz tog razdoblja sačuvani su tragovi materijalne kulture iz nekropola i nastambi po spiljama u Sincu i Ličkom Lešću.

Japodsko područje (Gorski Kotar, Lika i Kordun) uključeno je u rimski Ilirik gdje ima ograničenu autonomiju. Najveći gradovi Japoda su bili na području LAG-a Frankopan, Metulum u Josipdolu (najveće naselje Japoda) i Otočcu - Avendo (Latica kod Kopolja) i Arupium (Vital kod ličkog Prozora), koji je bio središte šireg područja smješteno na cesti koja je vodila prema Grčkoj (Tarstatika-Senia-Arupium-Iadera) ali i prema Panoniji (Siscia). Iz tog perioda, u selu Čovići, sačuvani su ostaci mitreja koji prikazuje boga Mitru kako žrtvuje bika. Zgrada današnjeg PUO Gacka je spomenik kulture nacionalnog značaja, kao **Spomen dom ZAVNOH-a. Frankopanski kaštel** u Ogulinu renesansna je građevina, izgrađena u 15. st. Danas je u kaštelu Zavičajni muzej u kojem se nalazi nekoliko zbirki: arheološka, etnografska, starog oružja, spomen-soba Ivane Brlić-Mažuranić, planinarsko-alpinistička zbirka te izložba akademskog slikara Stjepana Galetića podrijetlom iz Ogulina. **Utvrdene gradove Slunj iznad Slunjčice i Tržac na Korani**, obitelj Frankopan izgradila je u 14. stoljeću kad se Slunj već spominje kao utvrđeni grad, dok se naselje Slunj, nastalo na drugoj strani kanjona Slunjčice spominje već 1409. godine. Iznimno je značajna i **utvrda Cetin** koja se nalazi 5 km južno od Cetingrada, iznad naselja Podcetin i nekoliko crkava. **Stari grad Bosiljevo** smješten je na

uzvisini, uz povijesnu Karolinsku cestu. Sagrađili su ga Frankopani u 15. st. Na području Saborskog značajno je izdvojiti crkvu Rođenja Blažene Djevice Marije iz 1726. godine koja je izniman spomenik kulture nulte kategorije. Područjem LAG-a prolaze povijesne ceste: **Karolinska cesta** koja je povezivala Karlovac-Bakar-Rijeka (18. st.), **Jozefinska cesta** koja je povezivala Karlovac i Senj (18.st.), **Lujzijana** koja je povezivala Karlovac i Rijeku (19. st.), te **Rudolfina** koja je povezivala Ogulin s Novim Vinodolskim (19. st.). Na području grada Otočca, kao nematerijalna baština, zaštićeno je **umijeće izrade solističke tambure kuterevke** koja je dio stoljetne tradicije naselja Kutereva. Tradicija izrade kuterevke, kao i drugih predmeta iz drva, ukorijenjena je u povijesnom razvoju naselja. Za okolicu Cetingrada karakteristični su **pjevani dvostihovi**, višeglasni napjevi i glazba za kola uz pratnju tamburica samica (Kozarica) kakve se izrađuju u selu Batnogi. Na području Otočca zaštićeno je **umijeće gradnje gacke plavi** - tradicijske vještine izgradnje riječnog čamca tipa monoksila, koji se izrađuje od jednog komadu jelova ili smrekova trupca. Kao vrijedna ruralna baština zaštićeni su zaseoci **Majerovo Vrilo i Miletina Skela**, koji su, do danas, uglavnom sačuvali izvorne karakteristike glede tipologije i vrste zgrada te odnosa prema prostornim i prirodnim vrijednostima. U njima se nalaze stambeni i gospodarski objekti sagrađeni krajem 19. i početkom 20. stoljeća, iako su mliništa starija. Kompaktan potez čine četiri mlinice i pilana međusobno povezani drvenim mostovima. **Etno-dani u Otočcu** su prepoznatljiva manifestacija koja se organizira u svrhu očuvanja i promocije etno-baštine. **Cetingradski sajam** održava se jednom godišnje na blagdan sv. Josipa, koji je prvenstveno stočarsko-poljoprivredni sajam, a prepoznatljiv je po tradicionalnoj povorci konjskih zaprega, konja i jahača, najviše s područja Korduna i Bosne i Hercegovine.

Tablica 2: Zaštićena kulturno-povijesna baština na području LAG-a

JLS	Vrsta kulturnog dobra						
	Nepokretno kulturno dobro				Pokretno kulturno dobro		Nematerijalno kulturno dobro
	Pojedinačno	Kulturno-povijesna cjelina	Kulturni krajolik	Arheologija	Pojedinačno	Zbirka	
Bosiljevo	6	0	0	0	0	0	0
Cetingrad	1	0	0	1	0	0	0
Generalski stol	9	0	0	1	0	0	0
Josipdol	8	1	0	1	0	0	0
Ogulin	13	1	0	0	0	0	0
Otočac	31	2	0	7	0	0	4
Plaški	4	0	0	0	0	0	0
Saborsko	3	0	0	0	0	0	0
Slunj	7	2	0	0	0	0	0
Tounj	6	1	0	0	0	0	0
Ukupno LAG	87-navedeno u Prilogu 3.	7-navedeno u Prilogu 3.	0	10-navedeno u Prilogu 3.	0	0	4-navedeno u Prilogu 3.

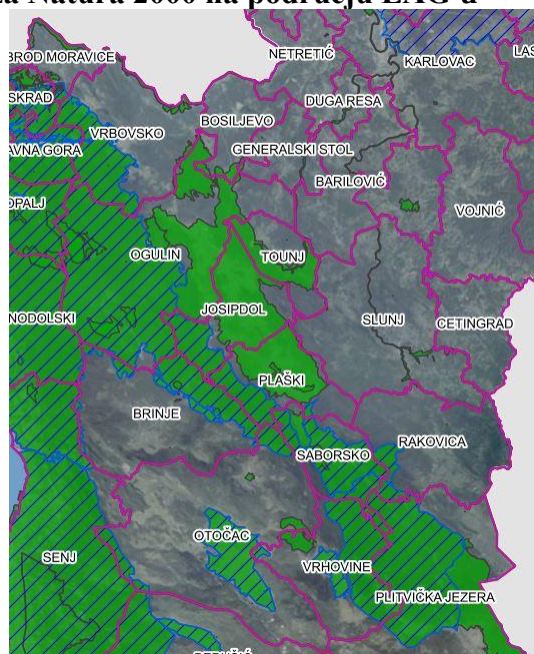
Izvor: Ministarstvo kulture i medija

1.1.3.2. Prirodna baština na području LAG-a

Zaštićena područja LAG-a pripadaju krškom području. **Park prirode Velebit** čiji se mali dio (1.481,20 ha) nalazi unutar administrativnih granica Otočca je najveće i najsloženije zaštićeno područje u RH. Velebit je najznačajnija i najveća mediteranska i hrvatska planina, koja je 1978. zbog svoje važnosti 1978. uvrštena u mrežu međunarodnih rezervata biosfere. Na tom području nalazi se samo naselje Kuterevo u kojem se nalazi međunarodno poznato utočište za medvjede.

Poplavni dio Gackog polja zaštićeni je krajobraz od 2003. godine, kroz koje teče ponornica Gacka. **Vrela rijeke Gacke** Tonkovića i Majerovo vrilo te Klanac proglašena su 1973. spomenikom prirode. Nalaze se na sjeveroistočnom dijelu Gackog polja, uz sela Lešće i Sinac. Vrela su uzlaznog tipa i u obliku manjih jezera (s promjerom oko 100 m). Na vrilima se nalaze mlinovi i stupe koje danas prezentiraju svoje tradicijsko naslijeđe posjetiteljima i turistima. Rijeka Gacka je hrvatska najpoznatija ponornica, duga 11 km, s prilično ustaljenim režimom vode i malim kolebanjima u njenoj temperaturi. Voda Gacke izuzetno je bogata kisikom, što pogoduje razvoju riba iz skupine salmonida, ali i vodenom bilju, zapravo cjelokupnoj flori i fauni rijeke. **Zaštićeni krajobraz Dabarskog polja** zbog specifičnih hidrografskih prilika i povremenog plavljenja zadržava specifičnu travnjačku vegetaciju. Značajni krajobraz Klek izgrađen je od stijena nastalih tijekom geoloških razdoblja jure i krede. Središnja, dominantna točka značajnog krajobraza je vrh **Kleka** (1181 m). Unutar zaštićenog područja je još jedan vrh visine iznad 1000m, a to je Klečica (1058 m) smješten sjeverozapadno od vrha Kleka. Klek je poznat po velikoj raznolikosti flore. Do sada je zabilježeno čak 368 različitih biljnih vrsta iako se pretpostavlja da ih je znatno više. Zaštićene su 125 vrste, među kojima je 14 endema. Na pretplaninskim livadama i stijenama vršnog područja zabilježena je reliktna flora. Smatra se da je 11 biljaka s područja Kleka pred izumiranjem. Reliktne biljke iz geološkog razdoblja tercijara preživjele su čak i ledena doba. **Visibaba** (zaštićena 1966. u kategoriji geomorfološkog spomenika prirode) je jedinstvena vapnenačka stijena kod sela Bjelsko podno planine Klek, visine 7 m, kruškastog oblika koji se prema dnu sužava. Unutar planine Velika kapela nalazi se dio (86,83 ha) **strogog rezervata Bijele i Samarske stijene**, koji obiluje izvanrednim geomorfološkim fenomenima krša te neobično zanimljivom faunom i vegetacijom. **Špilja u Tounju** nalazi se u aktivnom kamenolomu kod Tounja. Horizontalne je duljine 8.487 m. U njoj su pronađeni rijetki morfološki oblici i sige koji su, do danas, zabilježeni samo u špiljama kod Touja i Ogulina. Podzemni vodotok špilje povezan je s ponornim područjem Zagorske mrežnice (špiljom Mandejalom i ponorom Ambarcem) te izvor špiljom, Tounjčicom. Špilja u kamenolomu Tounj, jedan je od najugroženijih krških fenomena u Republici Hrvatskoj. Na području LAG-a nalazi se i **jedan od najvećih špiljskih sustava u Hrvatskoj, Đula – Medvedica**, ukupne duljine podzemnih kanala više od 16 km. Značajni krajobraz **rijeke Slunjčice** obuhvaća područje toka rijeke Slunjčice, jedne od pritoka rijeke Korane. Cijelim svojim tokom u dužini od 6 km Slunjčica teče kroz kanjon, dubine od 50 m, koji je na mnogim mjestima ispresijecan sedrenim barijerama zahvaljujući kojima Slunjčica obiluje bogato razgranatim slapištima – Rastoke, gdje se Slunjčica ulijeva u Koranu. Cijelo slapište, zajedno sa starim i arhitektonski karakterističnim mlinovima, predstavlja jedinstvenu prirodnu i kulturno-povijesnu cjelinu. Zaštićeno područje obuhvaća cijeli tok Slunjčice i kilometar toka Korane (od mosta nizvodno), do ruba kanjona s obje strane. Slunčica je vrijedno florističko stanište, a stanište je riječnog raka (*Astacus astacus*) i potočnog raka (*Austropotamobius torrentium*), te potočne pastrve, peša, pijora i lipljena. Park u Bosiljevu je spomenik parkovne arhitekture, a nalazi se uz sam dvorac Bosiljevo. Ekološka mreža. Na području LAG-a nalazi se 56.502,03 Ha pod POP područjima, 100.034,57 Ha POVS područja dok je pod POP + POVS područjem ukupno 95.924,78 Ha površine (40,02%).

Slika 3: Ekološka mreža Natura 2000 na području LAG-a

Izvor: Bioportal, web portal informacijskog sustava zaštite prirode

Tablica 3: Zaštićeni prirodni lokaliteti na području LAG-a

Kategorija zaštite	Naziv	Površina u ha	Godina proglašenja	JLS-ovi u LAG-u na čijem području se nalazi
Spomenik parkovne arhitekture	Park u Bosiljevu	8,95	1974.	Bosiljevo
Značajan krajobraz	Gacko polje	521,93	2003.	Otočac
Značajan krajobraz	Dabarsko polje	155,98	2003.	Otočac
Značajan krajobraz	Klek	881,43	1971.	Ogulin
Značajan krajobraz	Rijeka Sunjčica kod Slunja	147,87	1964.	Slunj
Strogi rezervat	Bijele i Samarske stijene	86,83	1985	Ogulin
Spomenik prirode	Vrela rijeke Gacke	3,88	1973.	Otočac
Spomenik prirode – geomorfološki	Visibaba – soliterna stijena	0,0	1966.	Ogulin
Park prirode	Planina Velebit	1.481,20	1981.	Otočac
Ukupno LAG	9			

Izvor: Bioportal, web portal informacijskog sustav zaštite prirode, Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja

1.1.4. Stanje komunalne infrastrukture na području LAG-a

Vodoopskrba: Kapaciteti vodocepilišta zadovoljavaju potrebe stanovništva, ali su prisutni veliki gubici vode u vodoopskrbnim sustavima (preko 50%) koji mogu dovesti do problema s vodoopskrbom u sušnim periodima. Na području LAG-a čak 84 naselja s manje od 50 stanovnika nije uključeno u vodoopskrbne sustave, što je zadaća na razini lokalne samouprave.

Odvodnja i pročišćavanje otpadnih voda nisu dobro riješeni, pogotovo kad uzmemo u obzir da se LAG područje nalazi na kršu. Kanalizacijskom mrežom, sa samo 2 prečistača (Ogulin i Otočac), pokriveno je samo 12,61% područja LAG-a, na koju je priključeno samo 5.027 kućanstva (samo 32,38%). Sustavima odvodnje upravljaju lokalna komunalna društva. Iz

navedenog je vidljivo kako na području LAG-a prevladavaju septičke jame. Samo Slunj, Otočac i Ogulin imaju, u malom obimu, izgrađen kanalizacijski sustav. Najkritičnije stanje s pročišćavanjem otpadnih voda je na području Slunja gdje je došlo do značajnog povećanja turističkog prometa i ulaganja u turizam te otpadne vode mogu postati i javnozdravstveni problem na području Slunja, ali i nizvodno uz rijeku Koranu. **Promet:** Područje LAG-a nalazi se na poveznici jadranske i kontinentalne Hrvatske te kao što je prethodno navedeno područje je izgradnje mnogih povijesnih prometnica. U cestovnom prometu najznačajnije su autoceste A1² i A6 koje na području LAG-a imaju ulaze/izlaze: čvor Bosiljevo, čvor Ogulin i čvor Otočac, preko kojih je povezan s Paneuropskom cestovnom mrežom međunarodnog značaja (europski prometni koridor cestovnih pravaca E65 i E71). Od velikog značaja za prometno povezivanje područja je državna cesta D1, koja spaja područje s RBiH i NP Plitvička jezera te ima i veliki utjecaj na razvoj turizma. Prometna povezanost D1 (Tounj, Slunj) sa sustavom autocesta nije dobra - potrebno unaprijediti. Nema autobusnog javnog prijevoza između Slunja, Ogulina i Otočca. Javni prijevoz je iznimno važan radi dnevnih migracija lokalnog stanovništva radi školovanja ili zaposlenja u Karlovcu, Zagrebu ili urbanijim središtima LAG-a, ne odgovara potrebama lokalnih stanovnika. Na području Cetingrada nalazi se međunarodni granični cestovni prijelaz Maljevac za promet robe i putnika, te dva granična prijelaza za pogranični promet. Svi ovi prijelazi povezuju LAG područje s RBiH (Velika Kladuša). Željeznički promet: Kroz područje prolaze međunarodne pruge M202 (Zagreb GK – Rijeka), glavna željeznička pruga Zagreb-Rijeka (Paneuropski koridor Vb) i Zagreb-Split. Zračni putnički promet na prostoru LAG-a ne postoji, izuzev sportske zračne luke u Otočcu. Autocestama je područje povezano i s međunarodnom zračnom lukom dr. F. Tuđman (V. Gorica). Na LAG području nema riječnih luka. Područjem LAG-a prolazi dio **magistralnog plinovoda** Bosiljevo-Karlovac-Lučko i Bosiljevo-Josipdol-Gospić (Zadar, Split) s pripadajućim odvojkom za Ogulin i lokalnom plinoopskrbnom mrežom na području Ogulina. Također područjem LAG-a prolazi trasa (Omišalj-Sisak) međunarodnog **magistralnog naftovoda**. U svim jedinicama lokalne samouprave djeluju poštanski uredi koji pružaju poštanske i financijske usluge stanovništvu u zimskom/ljetnom radnom vremenu te djeluju poslovnice banaka i bankomati u općinskim središtima. Pokrivenost **električnom mrežom** je 99,4% (15.326 kućanstava). Područje LAG-a je potpuno pokriveno fiksnim telefonskim linijama i mobilnom telefonijom, time je omogućeno i spajanje računala na brzu internetsku mrežu, što je važno za razvoj gospodarstva, posebno turizma, ali i kvalitete života stanovnika. Za potporu bržem gospodarskom razvoju područja iznimno je važan razvoj širokopojasnog brzog interneta. U sustavu **gospodarenja otpadom** 5 je komunalnih odlagališta otpada i sva su predviđena za sanaciju i zatvaranje (izuzev novog odlagališta u Ogulinu), što je direktno povezano i s otvaranjem regionalnog centra za gospodarenje otpadom Karlovačke županije u Babinoj Gori. Pretovarni centar je sagrađen na području Slunja. Na području LAG-a komunalni otpad prikupljaju javna komunalna društva ili koncesionari. Bosiljevo nema odlagalište otpada. Više je nesaniranih divljih deponija komunalnog otpada (Bosiljevo). Reciklažna dvorišta se nalaze u Generalskom Stolu, Ogulinu, Otočcu i Slunju, a mobilna reciklažna dvorišta imaju Bosiljevo, Ogulin, Plaški i Otočac. Na području LAG-a vrlo je nizak % odvojenog sakupljanja otpada (od 0 do 9,2 % Ogulin). **Obnovljivi izvori energije** /OIE) na području LAG-a su biomasa (proizvodnja peleta, kogeneracije,) hidrološki potencijal (HE Goljak i HE Lešće) i energija sunca i vjetra. Na LAG području nalaze se i područja posebne namjene, odnosno zone od interesa za RH, a koje su namijenjene za obranu i obrambene funkcije, ukupne površine

² Odluka o razvrstavanju javnih cesta (NN 41/2022): Autocesta A1: Zagreb (čvorište Lučko, A3) – Karlovac – čvorište Bosiljevo 2 (A6) – Split – Ploče – Opuzen – Zavalala (granica RH/BiH) – Imotica (granica RH/BiH) – Dubrovnik – Osojnik (granica RH/BiH); Autocesta A6: Bosiljevo (čvorište Bosiljevo 2 (A1)) – Delnice – Rijeka (čvorište Orehovica, A7); Državna cesta D1: Gornji Macelj (A2) – Krapina – Ivanec Bistranski (A2) – Zagreb (A1) – Karlovac – Gračac – Knin – Sinj – Split (DC8)

18.032,04 ha, a najvećim dijelom se odnose na vojni poligon Eugen Kvaternik. **Vatrogasna služba** organizirana je putem DVD-a koji su uključeni u vatrogasne zajednice Karlovačke i Ličko-senjske županije (Otočac). Grad Ogulin osim DVD-a ima i JVP.

Tablica 4: Komunalna infrastruktura na području LAG-a

Vrsta infrastrukture	Mjerna jedinica	Ukupno
Autocesta	Km	54
Državna cesta	Km	119
Županijska cesta	Km	340
Lokalna cesta	Km	254
Nerazvrstana cesta	Km	1072
Željeznička pruga	Km	52
Biciklističke staze	Km	399
Međunarodne zračne luke	Broj	0
Ostale zračne luke	Broj	1
Morske luke	Broj	0
Riječne luke	Broj	0
Elektr. ener. kablovi	Km	685
Pokrivenost elektroničko-komunikacijske infrastrukture	% pokrivenosti EK infrastrukture – bakrena parica	29
	% pokrivenosti EK infrastrukture – svjetlovod	0,79
	% pokrivenosti EK infrastrukture – kolakcijalni kabel	0
Plinovod	Km	25
Vodovod	Km	938
Kanalizacija	Km	72
Pročišćivači otpadnih voda	Broj	2
Centri za gospod. otpadom	Broj	0
Pretovarni centri	Broj	1

Izvor: Jedinice lokalne samouprave

1.1.5. Stanje društvene infrastrukture na području LAG-a

Tablica 5: Stanje društvene infrastrukture na području LAG-a

Vrsta infrastrukture	Mjerna jedinica	Količina
Društveni/kulturni dom, dom za mlade	Broj	9
Kazališta	Broj	1
Kino dvorane	Broj	2
Knjižnice	Broj	4
Muzeji	Broj	2
Vatrogasni dom	Broj	11
Ambulanta	Broj	23
Dom zdravlja	Broj	3
Bolnica	Broj	1
Vrtići	Broj	7
Ostali predškolski objekti	Broj	3
Osnovne škole	Broj	6
Srednje škole	Broj	4
Sportske građevine (zatvorene) ne uključujući školske dvorane	Broj	8
Sportske građevine (otvorene)	Broj	33
Dom za nezbrinutu djecu	Broj	0

Dom za starije i nemoćne	Broj	10
Ustanove za rehabilitaciju ovisnika (koje ne spadaju pod bolnice)	Broj	0

Izvor: *Jedinice lokalne samouprave*

Na području LAG-a većina **kulturnih sadržaja** dostupno je u gradovima Ogulin, Otočac i Slunj, a najvažniji nositelji kulturnih aktivnosti su pučka otvorena učilišta, turističke zajednice te udruge koje se bave očuvanjem kulturne baštine. Kino dvorane se nalaze u Otočcu i Ogulinu, koji pri POU Ogulin ima kino i lutkarsku sekciju. U promociji kulturnih sadržaja posebno se izdvaja Ogulin s centrom za posjetitelje Ivanina kuća bajke (Ogulin je rodno mjesto književnice Ivane Brlić Mažuranić). Otočac, u lipnju, redovito organizira Etno dane sa svrhom očuvanja i promocije etno baštine područja. **Zdravstvena zaštita:** Primarna zdravstvena zaštita je organizirana putem Domova zdravlja u sklopu kojih djeluju ambulate opće prakse, specijalističke ambulate te dentalna zaštita. Sekundarna zdravstvena zaštita dostupna je u Općoj bolnici Ogulin, koja je istovremeno i bolnica branitelja. Stanovništvo Grada Otočca zdravstvenu zaštitu osigurava u Općim bolnicama Gospić i Zadar (koje se funkcionalno povezuju). Područje Slunja gravitira prema pružanju zdravstvenih usluga Karlovcu. **Obrazovanje:** Dječje vrtiće su u proteklom razdoblju 2014.-2022. sagradili i/ili proširile sve jedinice lokalne samouprave na području LAG-a Frankopan. Usluge dječjeg vrtića u općinama Saborsko, Bosiljevo i Cetingrad su organizirane u objektima područnih škola. Osnovnoškolsko obrazovanje je organizirano na cijelom području LAG-a, a srednjoškolsko obrazovanje je organizirano u Ogulinu, Otočcu i Slunju, koje pruža srednjoškolsko obrazovanje za niz različitih tehničkih, obrtničkih i dr. zanimanja. Na području Otočca organiziran je Visoki upravni studij, koji djeluje unutar Veleučilišta Nikola Tesla, Gospić. POU Ogulin veoma je aktivno u organiziranju različitih programa obrazovanja za odrasle. **Socijalna skrb** organizirana je putem podružnica Hrvatskog zavoda za socijalnu skrb, a koje se nalaze u Ogulinu, Otočcu i Slunju. Briga za starije i nemoćne na području LAG-a je nedovoljna s obzirom na potrebe sve starijeg stanovništva. Na području LAG-a više je obiteljskih domova (9) koji se nalaze u Ogulinu, Bosiljevu, Josipdolu i Generalskom stolu i čiji ukupni kapacitet je oko 180 korisnika. U Otočcu se nalazi objekt za starije i nemoćne koji radi u sklopu Doma za starije i nemoćne kojemu je osnivač Ličko-senjska županija. **Sportsko-rekreacijski sadržaji** također su pretežno koncentrirani u gradovima dok se na području općina nalaze uglavnom otvoreni tereni za nogomet. Grad Ogulin ima najrazvijeniju sportsku infrastrukturu na području LAG-a koja uključuje gradsku sportsku dvoranu, dvorane za tenis i kuglanje, nekoliko nogometnih stadiona te košarkaških i rukometnih igrališta. U svrhu uređenja mjesta, ali i potrebe građana uređuju se parkovi i dječja igrališta pretežno u gradovima. Ulaganja u društvenu infrastrukturu, posebno u manjim mjestima, neophodna su za zaustavljanje depopulacije, kao i za privlačenje novih stanovnika te razvoj turizma.

1.2. Gospodarske značajke područja LAG-a

Veći dio LAG područja (Slunj, Plaški, Saborsko, Cetingrad, dio naselja Grada Otočca) bilo je okupirano za vrijeme Domovinskog rata što je uzrokovalo prisilne migracije stanovnika i velika materijalna razaranja te ova područja i danas osjećaju posljedice ratnih zbivanja 1991-1995. Indeks razvijenosti kreće se od 1 (Cetingrad, Saborsko, Plaški) do 5 (Ogulin). Područje LAG-a zaostaje za prosjekom RH, po svim pokazateljima na temelju kojih se izračunava indeks razvijenosti područja. Na području LAG-a još uvijek je minski sumnjivih područja, koja ugrožavaju sigurnost stanovništva i korištenje svih raspoloživih poljoprivrednih i šumskih površina. Također zbog ugroze kretanja prirodom u opasnosti mogu biti i posjetitelji i turisti.

Prostor LAG-a Frankopan je prometno sjecište na kojem se povezuje kontinentalna i jadranska Hrvatska, područjem LAG-a prolazi najkraća trasa između Bosne i Hercegovine i Slovenije. Izgradnja autoceste A1 koja spaja kontinentalnu Hrvatsku s Dalmacijom preusmjerila je veliki dio prometa s državne ceste D1 koja prolazi kroz Slunj i dalje, preko Plitvičkih jezera, spušta se prema jugu, kao i s državne ceste D23 koja od Duge Rese, preko Josipdola i Jezerana, koja se spušta prema jugu do Senja te je dio LAG-a, koji je živio od tranzita i pratećih usluga, ostao bez prihoda. U periodu 2018.- 2020. **rastao je ukupan broj poduzetnika** (rast je nastavljen i u 2021. godini) za 4,88%, dok je broj zaposlenih pao za 0,45% (blagi pad zaposlenih je nastavljen i u 2021.). Broj obrta u proizvodnim djelatnostima znatno je manji od broja obrta u uslužnim djelatnostima. **Šumarstvo** je značajna gospodarska djelatnost na području LAG-a jer osigurava sirovinu za drvoprerađivačku industriju te kao poslodavac, koji zapošljava radnu snagu različitih kvalifikacija na cijelom području LAG-a. Najraširenije šumske zajednice su bukovo-jelove šume, koje se prostiru na planinskim hladnijim područjima LAG-a i koje su od velikog gospodarskog značaja. Na području Velike Kapele pogotovo oko Bijelih stijena razvija se šumska zajednica dinarske jele s milavom na vapnenačkim blokovima različite zajednice smrekove šume. U okolici Slunja i Bosiljeva rasprostranjena je šumska zajednica obične breze s bujadi.

Područje LAG-a nalazi se na području krša te se **poljoprivredna proizvodnja** odvija na krškim poljima, od kojih su najveća Gacko (80 km², 425-480 mnm), Ogulinsko (63 km², 323 mnm) i Plašćansko (22 km², 380 mnm). Pedološki gledano najznačajniji tipovi tala su smeđa distrična (kisela) tla i smeđa tla na vapnencima i dolomitima, dolomitna crnica. Ukupan broj poljoprivrednih gospodarstava je 3.416, a glavni nositelji poljoprivredne proizvodnje su OPG-ovi i SOPG-ovi. U odnosu na prethodni period broj PG-ova je povećan za 16,95%. Procjenjuje se da je razlog ovom povećanju prije svega sustav potpora u poljoprivredi koji se primjenjuje unutar provedbe zajedničke poljoprivredne politike u EU, što je omogućilo stanovništvu da poveća prihode od poljoprivrede u okviru prije svega dodatnog (drugog) dohotka. Najveći broj PG-ova ima ekonomsku veličinu manju od 3.000,00 EUR; 62,15 %, a u kategoriji malih poljoprivrednih gospodarstava do 8.000,00 EUR-a ekonomske veličine je 22,07%. Osim kupusa druga kultura po važnosti je krumpir za koje ovo područje ima dobre preduvjete za uzgoj. Na području Otočca i Cetingrada te Tounja značajna je proizvodnja sira koja se odvija u nekoliko manjih pogona. Važno je istaknuti kako je **Tounjski sir** autohtoni proizvod. Na području LAG-a proizvode se 3 poljoprivredna proizvoda s oznakom zemljopisnog područja **lička janjetina i lički krumpir**, koji se pod tom oznakom, mogu proizvoditi na području Otočcu. **Lički škripavac** se pod istom oznakom može proizvoditi na području Josipdola, Saborskog i Plaškog Ogulina i Otočca. Oznaku izvornosti ima proizvodnja **ogulinskog kiselog kupusa** koji se pod oznakom izvornosti može proizvoditi na području Ogulina, Josipdola, Plaškog, Tounja i Saborskog. U poljoprivrednoj proizvodnji najpoznatiji proizvod je ogulinski kupus i ogulinski kisel kupus, koji proizvodi 5 proizvođača (2020. godine). Na području LAG-a nalazi se i Poljoprivredna zadruha Ogulin koja je nositelj proizvodnje ogulinskog zelja.

Na području LAG-a Frankopan gospodarstvo se oslanja na **prerađivačku industriju** koja je veoma značajna po broju zaposlenih kao i po ukupno ostvarenim prihodima. Najznačajnija je drveno prerađivačka industrija koja dobavlja sirovinu iz šuma pretežno u državnom vlasništvu. Ostale značajne djelatnosti su, po broju zaposlenih i ukupnom prihodu, trgovina i građevina. Lokalni centri razvoja su gradovi Ogulin, Otočac i Slunj. U razvoju gospodarskih djelatnosti prednjači Ogulin koji u poduzetničkim zonama Ogulin i Žegar razvija drveno prerađivačku industriju (proizvodnja parketa, obloga, namještaja), industriju proizvodnje građevinskim materijala, proizvodnja metalnih konstrukcija i njihovih dijelova, kogeneracija, tiskara, zbrinjavanje otpada, te je u tijeku izgradnja više novih proizvodnih pogona. Na području Otočca drvoprerađivačka industrija je uglavnom usmjerena na primarnu obradu drva (pilane). Na cijelom području LAG-a mnogo je obrta za sječu drva i proizvodnju ogrjevnog drveta.

Ugostiteljstvo i turizam imaju sve veće značenje prvenstveno na području gradova Ogulina, Slunja i Otočca. Razvoju i ovih djelatnosti doprinijela je izgradnja autoceste A1. Ogulin turističku ponudu temelji na prirodnoj i kulturnoj baštini, ali još uvijek nije dovoljno prepoznatljiv. Na razvoj turizma na području Otočca i Slunja pozitivno utječe blizina NP Plitvička jezera, kao jedne od primarnih turističkih atrakcija na razini RH. Gledajući komparativne prednosti na području LAG-a osim Slunja, područje Otočca ima najpotentniju resursnu osnovu, nalazi se u neposrednoj blizini NP Plitvička jezera, PP Velebit i NP Sjeverni Velebit te je udaljen od mora cca 45 km (Senj). Kroz Slunj prolazi državna cesta koja povezuje Karlovac, Slunj i preko Plitvičkih jezera vodi prema srednjem i južnom Jadranu. Glavna turistička atrakcija na području Slunja je jedinstveno mlinarsko naselje Rastoke, nastalo u 17. stoljeću te zaštićeni krajobraz rijeke Slunčice, oko koje se širi ponuda različitih oblika aktivnog turizma te se razvija ugostiteljstvo i pružanje usluga smještaja. Treba napomenuti da je Slunj u rujnu 2022. godine pristupio federaciji Napoleonovih gradova koja okuplja europske gradove obilježene vladavinom Napoleona s ciljem očuvanja zajedničke baštine iz tog doba. Također se nalazi u blizini regionalnih centara u RBiH (Velika Kladuša cca 28 km i Bihać cca 50 km).

U svrhu daljnjeg socioekonomskog razvoja područja LAG-a neophodna su ulaganja u nove i inovativne tehnologije i metode, nova znanja i vještine te u umrežavanje dionika, kao i u jačanje svijesti o održivom korištenju baštine i tradicije radi jačanja prepoznatljivosti prostora i korištenja endogenih komparativnih prednosti. Suradnja gospodarskih subjekata, međusobno i sa drugim razvojnim dionicima velik je potencijal za ukupan razvoj područja, a posebno kroz poljoprivredu, proizvodnju hrane te turizam. Postojeći gospodarski subjekti jačanje svoje konkurentnosti trebaju provoditi putem zelene i digitalne tranzicije. Općenito, potrebno je jačanje opće svijesti stanovnika o razvoju poduzetništva u svrhu zapošljavanja i samozapošljavanja, posebnu pažnju treba posvetiti mladima i ženama te drugim osjetljivim skupinama društva.

Tablica 6: Osnovni razvojni pokazatelji područja LAG-a

JLS	Razvoj na skupina prema IR	Indeks razvijenost i JLS	Prosječan dohodak po stanovniku, eura	Prosječni izvorni prihodi po stanovniku, eura	Prosječna stopa nezaposlenosti	Opće kretanje stanovništva	Indeks starenja	Visoko obrazovano stanovništvo (VŠS, VSS)
Bosiljevo	4	97,849	3.218,36	467,53	0,18940	85,97	188,1	0,100645
Cetingrad	1	87,82	2.572,57	149,38	0,42264	69,11	135,7	0,0593886
Generalski stol	2	95,228	3.587,43	185,60	0,18241	82,79	207,7	0,0704762
Josipdol	4	99,293	3.495,41	201,21	0,19515	92,92	124,2	0,11005
Ogulin	5	102,052	3.908,34	239,91	0,16597	91,22	122,9	0,17257
Otočac	4	99,474	3.435,09	233,30	0,17197	89,48	153,6	0,14399
Plaški	1	87,053	1.943,33	92,23	0,42322	75,37	196,8	0,104846
Saborsko	1	88,498	3.058,58	488,67	0,33963	62,81	272,7	0,0793103
Slunj	2	95,185	3.767,52	197,72	0,25949	76,91	171,7	0,110835
Tounj	2	93,689	2.887,16	207,80	0,24358	87,37	157,7	0,0253353
Ukupno LAG	n/p	n/p	3.187,38	246,33	0,26*	81,4*	173,1*	0,09*

Izvor: MRRFEU, Vrijednosti indeksa razvijenosti i pokazatelja za izračun indeksa razvijenosti prema novom modelu izračuna na lokalnoj razini (razdoblje 2014.-2016.);

Napomena: *Prosjeck

Tablica 7: Broj osoba zaposlenih u pravnim osobama po djelatnosti (NKD 2007) u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a

Godina	Broj zaposlenih prema području djelatnosti – NKD 2007																					Broj zaposlenih ukupno za sva područja
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	
2018.	56	0	11	12	15	43	89	51	24	55	79	54	10	15	83	87	63	56	42	13	0	6825
2019.	48	0	11	15	15	58	74	49	33	37	57	51	12	31	78	87	65	61	49	13	13	6786
2020.	43	1	12	16	22	61	66	52	26	40	98	43	11	22	75	81	67	63	46	13	13	6777

Izvor: Državni zavod za statistiku

Tablica 8: Poduzetnici u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a

Godina	Broj poduzetnika prema području djelatnosti – NKD 2007																					Broj poduzetnika ukupno za sva područja
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	
2018.	60	1	97	6	11	57	10	42	80	16	2	9	45	11	n/p	6	5	3	5	n/p	1	565
2019.	56	1	96	6	11	68	10	45	86	17	3	9	50	9	n/p	6	6	4	7	n/p	n/p	587
2020.	55	2	10	6	10	69	10	47	78	17	3	8	55	10	n/p	6	5	5	7	n/p	n/p	594

Izvor: Hrvatska gospodarska komora

Tablica 9: Obrti u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a

Godina	Broj obrta prema djelatnosti		Broj obrta ukupno za sve djelatnosti
	Proizvodna djelatnost	Uslužna djelatnost	
2018.	142	570	712
2019.	138	555	693
2020.	140	554	694

Izvor: Hrvatska obrtnička komora

Tablica 10: Struktura poljoprivrednih gospodarstva na području LAG-a

JLS	Organizacijski oblik poljoprivrednika						
	OPG	SOPG	Obrt	Trgovačko društvo	Zadruga	Druga pravna osoba i ostalo	Od toga broj ekoloških proizvođača
Bosiljevo	75	17	0	0	0	0	3
Cetingrad	200	30	1	5	1	0	13
Generalski stol	110	44	0	2	0	0	1
Josipdol	229	84	5	5	1	0	12
Ogulin	537	211	5	6	0	0	16
Otočac	969	218	2	4	2	0	31
Plaški	122	35	1	6	0	0	17
Saborsko	24	9	0	0	1	0	6
Slunj	279	90	2	9	0	0	31
Tounj	57	16	1	1	0	0	1
Ukupno LAG	2.602	754	17	38	5	0	131

Izvor: Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju – AGRONET

Tablica 11: Veličina poljoprivrednih gospodarstva na području LAG-a

JLS	Ekonomska veličina poljoprivrednog gospodarstva (EUR)					
	do 3.000	3.001 – 8.000	8.001 – 15.000	15.001 – 50.000	50.001 – 100.000	100.001 i više
Bosiljevo	56	28	5	3	0	0
Cetingrad	113	67	33	19	3	2
Generalski stol	104	36	13	3	0	0
Josipdol	192	89	23	16	2	1
Ogulin	521	158	54	20	3	4
Otočac	768	293	72	51	8	3
Plaški	68	59	23	12	2	0
Saborsko	24	9	1	0	0	0
Slunj	228	93	29	21	6	3
Tounj	49	19	5	2	0	0
Ukupno LAG	2123	851	258	147	24	13

Izvor: Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju

Tablica 12: Poljoprivredne i šumske površine na području LAG-a

JLS	Ukupna poljoprivredna površina (ha)	Ukupan broj parcela u ARKOD-u	Livade (ha)	Voćnjaci (ha)	Vinogradi (ha)	Maslinici	Pašnjaci (ha)	Oranice (ha)	Šume i šumsko zemljište
Bosiljevo	395,2	1049	196,94	9,16	0,36	n/p	n/p	133,15	7.219,91
Cetingrad	2103,87	2035	406,02	218,21	0,91	n/p	n/p	1057,25	5.415,78
Generalski stol	445,57	1449	154,88	21,56	0,19	n/p	n/p	204,57	5.722,09
Josipdol	1385,13	3117	316,98	52,41	0,13	n/p	n/p	942,43	9.861,86
Ogulin	1682,95	6004	606,43	67,61	0,62	n/p	n/p	833,72	43.008,94
Otočac	6771,09	15633	1964,7	148,91	n/p	n/p	n/p	2126,79	36.032,61
Plaški	1273,26	2322	450,64	61,72	n/p	n/p	n/p	626,96	10.394,83
Saborsko	144,75	412	81,07	3,24	n/p	n/p	n/p	30,76	9.878,90
Slunj	2674,87	3296	798	234	0,14	n/p	n/p	930,77	16.635,75
Tounj	228,08	675	80,89	14,83	0,09	n/p	n/p	73,72	5.096,72
Ukupno LAG	17.104,77	35.992	5.056,55	831,65	2,44	n/p	n/p	6.960,12	149.267,39

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede i Hrvatske šume d.o.o.

Tablica 13: Brojno stanje stoke na području LAG-a

JLS	Kategorija stoke							
	Govedo	Ovca	Koza	Konj	Svinja	Perad	Magarac	Pčela (pčelinje zajednice)
Bosiljevo	61	705	12	1	253	2129	4	260
Cetingrad	765	2754	15	88	1064	7467	0	37
Generalski stol	153	956	38	16	595	4057	0	570
Josipdol	478	585	85	50	1420	5174	1	419
Ogulin	654	2124	428	56	2335	11804	11	1813
Otočac	2264	9769	454	439	143	14070	88	1708
Plaški	307	1400	234	23	358	2185	1	469
Saborsko	8	124	0	1	11	394	0	389
Slunj	733	3404	132	83	1379	10835	84	1159
Tounj	53	400	79	1	150	1442	0	422
Ukupno LAG	5.476	22.221	1.477	758	7.708	59.557	189	7.246

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede

Tablica 14: Dolasci turista i noćenja u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a

JLS	Godina																	
	2018.						2019.						2020.					
	dolasci turista			noćenja turista			dolasci turista			noćenja turista			dolasci turista			noćenja turista		
	ukupno	domaći	strani	ukupno	domaći	strani	ukupno	domaći	strani	ukupno	domaći	strani	ukupno	domaći	strani	ukupno	domaći	strani
Bosiljevo	976	332	644	2456	696	1760	1329	353	976	3416	637	2777	879	298	976	332	644	2456
Cetingrad	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	z	z	z	z	z	z	z	z	n/p	n/p	n/p	n/p
Generalski stol	3858	1590	4634	10177	5746	4431	3634	2387	1247	9713	5347	4366	2392	1782	3858	1590	4634	10177
Josipdol	6224	1590	4637	8259	3067	5192	6312	1554	4758	7995	2474	5521	1556	743	6224	1590	4637	8259
Ogulin	19751	4290	15461	30138	9251	20887	20387	4750	15628	33229	10.698	22631	9412	4327	19751	4290	15461	30138
Otočac	43911	2982	40929	54517	5089	49428	45458	3654	41804	59285	6670	52615	9117	3422	43911	2982	40929	54517
Plaški	665	44	621	2878	93	2785	991	70	921	3765	165	3600	524	126	665	44	621	2878
Saborsko	2468	88	2380	4436	169	4267	2565	71	2494	4998	175	4823	248	47	2468	88	2380	4436
Slunj	59125	3308	55817	124343	5696	118647	59059	3958	55101	117201	6744	110547	10748	4526	59125	3308	55817	124343
Tounj	851	180	671	1631	369	1262	1100	318	782	2126	617	1509	876	371	851	180	671	1631
Ukupno LAG	136853	14072	125150	236379	29480	206899	139506	16762	122735	238312	32.890	205612	34873	15344	136853	14072	125150	236379

Izvor: Državni zavod za statistiku

Tablica 15: Dobna struktura nezaposlenih na području LAG-a

JLS	Dobna struktura																														
	15-19			20-24			25-29			30-34			35-39			40-44			45-49			50-54			55-59			60 i više			ukupno
	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U				
Bosiljevo	1	0	1	1	2	3	0	1	1	0	3	3	0	6	6	0	6	6	0	1	1	3	2	5	1	4	5	1	1	2	33
Cetingrad	3	5	8	6	4	10	6	3	9	9	4	13	4	2	6	9	5	14	5	7	12	7	10	17	12	11	23	5	12	17	129
Generalski stol	1	1	2	4	7	11	4	3	7	0	6	6	3	3	6	2	6	8	1	3	4	2	7	9	5	4	9	2	3	5	67
Josipdol	3	2	5	10	13	23	6	14	20	3	6	9	5	9	14	5	9	14	4	11	15	3	9	12	7	10	17	1	4	5	134
Ogulin	11	16	27	20	29	49	15	32	47	14	35	49	18	42	60	10	28	38	8	19	27	10	28	38	23	24	47	6	6	12	394
Otočac	12	13	25	31	32	63	20	46	66	16	27	43	12	25	37	13	13	26	14	19	33	17	29	46	22	22	44	10	7	17	400
Plaški	7	2	9	5	6	11	3	3	6	6	6	12	0	13	13	6	8	14	2	12	14	6	7	13	12	14	26	10	6	16	134
Saborsko	1	0	1	2	3	5	0	0	0	2	1	3	0	2	2	2	1	3	0	1	1	3	4	7	2	3	5	4	1	5	32
Slunj	8	11	19	15	21	36	10	11	21	5	13	18	5	14	19	1	17	18	6	16	22	10	36	46	18	33	51	18	15	33	283
Tounj	0	2	2	0	3	3	1	5	6	0	3	3	1	1	2	0	4	4	1	3	4	2	4	6	0	8	8	1	1	2	40
Ukupno LAG	47	52	99	94	120	214	65	118	183	55	104	159	48	117	165	48	97	145	41	92	133	63	136	199	102	133	235	58	56	114	1646

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje (<https://statistika.hzz.hr/>) stanje 12/2020

Tablica 16: Dobna struktura zaposlenih na području LAG-a

JLS	Dobna struktura																														ukupno			
	15-19			20-24			25-29			30-34			35-39			40-44			45-49			50-54			55-59			60-64				65 i više		
	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U		M	Ž	U
Bosiljevo	4	3	7	15	14	29	31	28	59	47	26	73	25	16	41	26	16	42	39	19	58	40	23	63	35	5	40	5	2	7	0	0	0	419
Cetingrad	1	1	2	22	16	38	69	89	89	32	11	43	29	17	46	38	17	55	45	31	76	46	19	65	39	3	42	8	4	12	8	3	11	479
Generalski stol	5	3	8	68	32	100	63	40	103	55	34	89	63	37	100	87	43	130	68	57	125	87	27	114	49	13	62	8	4	12	9	8	17	860
Josipdol	11	3	14	57	46	103	101	47	148	89	54	143	92	49	141	74	57	131	101	75	176	105	42	147	54	15	69	12	5	17	1	1	2	1091
Ogulin	21	9	30	185	123	308	375	283	658	418	302	720	298	226	524	313	287	600	360	360	720	368	287	655	244	143	387	87	47	134	5	4	9	4745
Otočac	14	8	22	106	70	176	198	162	360	215	164	379	227	176	403	209	169	378	247	208	455	213	147	360	160	60	220	49	29	78	22	24	46	2877
Plaški	3	3	6	27	22	49	33	11	44	34	20	54	30	15	45	35	13	48	22	5	27	27	9	36	18	2	20	5	2	7	1	1	2	338
Saborsko	1	0	1	3	2	5	5	1	6	8	2	10	10	11	21	9	2	11	11	2	13	4	0	4	5	1	6	1	1	2	0	1	1	80
Slunj	4	4	8	58	33	91	110	68	178	122	83	205	100	79	179	94	77	171	104	92	196	92	59	151	56	29	85	27	12	39	8	3	11	1314
Tounj	0	2	2	13	11	24	32	11	43	21	13	34	19	11	30	19	147	36	34	13	47	24	9	33	19	4	23	2	0	2	0	0	0	274
Ukupno LAG	64	36	100	554	369	923	1017	740	1688	1041	709	1750	893	637	1530	904	828	1602	1031	862	1893	1006	622	1628	679	275	954	204	106	310	54	45	99	12477

Izvor: Državni zavod za statistiku

1.3. Demografske značajke područja LAG-a

Područje LAG-a karakterizira **depopulacija, starenje stanovništva i svi važni demografski pokazatelji su nepovoljni**. U periodu između dva popisa stanovništva **broj stanovnika je smanjen za 6.296 osoba ili 14,86%**. Također je smanjen broj kućanstava za 2.477 ili 15,91%. Gustoća stanovnika je smanjena za 16,19 st/km² na 15,08 st./km². Broj stanovnika ovog područja opada od 1991. godine, odnosno od Domovinskog rata, kada su pod okupacijom bili Slunj, Saborsko, Plaški, Cetingrad i dio naselja Grada Otočca, a nakon Vojno redarstvene operacije „Oluja“ dio srpskog stanovništva je izbjegao te se intenzivnije vratio nakon 2000. godine. Duge godine progonstva i izbjeglištva ostavile su trag i na demografskim kretanjima jer se dio mladih ljudi nikada nije vratio na područje LAG-a. Zbog **velikog udjela stanovništva starijeg od 65 godina (26,59 %)** može se očekivati i daljnji pad stanovnika. Udio djece (0-15 godina) u ukupnom stanovništvu LAG-a iznosi 19,14%, a mladih 15,98%. Na području LAG-a brojna je srpska nacionalna manjina te, prema Popisu stanovništva iz 2021. godine, na području LAG-a živi 3.254 pripadnika srpske nacionalne manjine ili 9,02% od toga u Općini Plaški je 39,76% stanovništva srpske nacionalnosti, a brojčano ih je najviše u Gradu Ogulinu 1.541 ili 15,03%. Najveći pad broja stanovnika, u postotku, bilježe JLS na granici s Bosnom i Hercegovinom, Cetingrad (-25,46%) i Saborsko (-25,00%). Depopulacija je zahvatila i gradove te je najizraženija u Slunju koji je 2001. godine do 2021. izgubio 1.904 stanovnika ili 31,23%, što posebno zabrinjava kad uzmemo u obzir da je Slunj u Domovinskom ratu bio okupiran, a većina stanovništva izbjegla. U odnosu na prethodni Popis stanovništva iz 2011. povećan je i broj naselja bez stanovnika na 6 naselja. Povećan je i broj naselja s manje od 10 stanovnika, s 29 na 43 naselja (48%). Ovaj pad broja stanovnika, uz slabu ekonomsku aktivnost na području posebno općina, ugrožava u budućnosti pružanje stanovništvu usluga javnog sektora jer zbog smanjenja broja korisnika može doći do njihovog poskupljenja ili ukidanja. U konačnici negativni demografski trendovi i starenje stanovništva dovode i do nedostatka radne snage, ali i potreba za uslugama i robama na ovim područjima. Sve JLS na području LAG-a u svojim Socijalnim programima financiraju mjere usmjerene prema demografskoj revitalizaciji kao što je najčešće naknada za novorođenče, ali broj mjera i sredstva za njihovu provedbu ovise o općinskim proračunima i nisu rezultat usmjerene nacionalne politike. Grad Slunj je, kroz svoj Socijalni program za 2022. godinu³, u njegove korisnike jedini uključio strance i osobe bez državljanstva sa stalnim boravkom na području Grada te, na taj način, doprinosi integraciji doseljenog stanovništva u lokalnu zajednicu. Područje LAG-a nalazi se na migrantskoj ruti iz BiH prema zapadnoj EU⁴, a slabo naseljena mjesta, napuštene kuće i gospodarski objekti mogu biti skloništa na migrantskom putu. Stanovništvo na LAG području karakterizira veoma loša obrazovna struktura. Čak 53 % stanovništva ima završenu samo osnovnu školu ili je bez škole (u ovoj kategoriji su i stanovnici koji nemaju završenu osnovnu školu), što je također jedan od pokazatelja nerazvijenosti, stoga je potpora LAG-a jačanju ljudskih resursa, razvoju cjeloživotnog obrazovanja, razmjeni znanja i vještina, suradnji te razvoju civilnog društva, neophodna za ukupan daljnji razvoj područja.

³ Socijalni program Grada Slunja za 2022. godinu – „Službeni glasnik Grada Slunja“ 20/21 i 7/22

⁴ Na područje Karlovačke županije migranti dolaze iz smjera Velike Kladuše i Bihaća, najveća i najopasnija prepreka im je rijeka Mrežnica. U privitku je dana tablica kretanja nezakonitih migracija u 2021. godini koja obuhvaća slučajeve i osobe koje je PU Karlovačka presrela, izvor: https://karlovacka-policija.gov.hr/UserDocsImages/PU_KA/Dokumenti/Statistika/2021/Nadzor%20dr%C5%BEavne%20granice%202020-2021.pdf Pritisak na granicu je kontinuiran od 2015. godine, samo se mijenja intenzitet nezakonitih pokušaja prelaska granice.

Tablica 17: Natalitet, mortalitet i vitalni indeks na području LAG-a

Naziv JLS	Natalitet		Mortalitet		Vitalni indeks		Prosječna starost stanovnika
	2011.	2020.	2011.	2020.	2011.	2020.	2011.
Bosiljevo	6,28	3,8	20,42	20	30,76	19,05	46,9
Cetingrad	9,8	9,09	24,25	28,78	40,82	31,58	43,4
Generalski stol	6,16	11,18	19,62	23,29	31,37	48,00	46,5
Josipdol	9,1	10,8	16,32	18,45	55,74	58,73	42,7
Ogulin	8,8	8,6	14,15	13,77	62,24	62,21	42,6
Otočac	6,4	6,55	15,82	17,36	40,52	37,75	44,7
Plaški	9,26	10,64	22,43	20,65	41,30	51,52	47,2
Saborsko	9,72	7,75	25,93	62,01	37,50	12,50	51,8
Slunj	5,84	10,67	18,54	25,81	31,52	41,35	45,8
Tounj	9,55	7,33	18,23	18,85	52,38	38,89	44,9
Ukupno LAG	80,91	86,41	175,29	248,97	46,2	34,7	44,25

Izvor: Državni zavod za statistiku.

Tablica 18: Obrazovna struktura stanovništva na području LAG-a

Naziv JLS	Bez škole			Osnovna škola			Srednja škola ⁵			Visoko obrazovanje												Nepoznato		
										Svega			Stručni studij ⁶			Sveučilišni studij ⁷			Doktorat					
	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U
Bosiljevo	4	6	10	135	162	297	288	185	473	51	52	103	28	24	52	23	26	49	0	2	2	0	0	0
Cetingrad	6	38	44	226	269	495	384	222	606	48	57	105	22	28	50	26	29	55	0	0	0	0	0	0
Generalski stol	25	52	77	662	1203	1865	3502	2981	6483	879	1014	1893	433	376	809	442	634	1076	4	4	8	0	2	2
Josipdol	6	51	57	372	532	904	1242	891	2133	244	276	520	140	115	255	104	160	264	0	1	1	0	0	0
Ogulin	5	3	8	261	351	612	633	424	1057	73	89	162	30	42	72	43	47	90	0	0	0	0	0	0
Otočac	14	22	36	264	456	720	951	715	1666	175	194	369	93	90	183	81	104	185	1	0	1	0	1	1
Plaški	13	29	42	139	232	371	457	336	793	81	66	147	49	32	81	31	34	65	1	0	1	1	0	1
Saborsko	0	4	4	148	171	319	281	214	495	24	17	41	17	11	28	7	6	13	0	0	0	0	0	0
Slunj	1	6	7	66	68	134	137	86	223	17	16	33	7	8	15	10	8	18	0	0	0	0	1	1
Tounj	18	73	91	615	989	1604	2360	1764	4124	463	685	1148	240	335	575	217	346	563	6	4	10	0	0	0
Ukupno LAG	92	284	376	2888	4433	7321	10235	7818	18053	2055	2466	4521	1059	1061	2120	984	1394	2378	12	11	23	1	4	5

Izvor: Državni zavod za statistiku (podaci za stanovništvo prema najviše završenoj školi i spolu), 2021.

⁵ Obuhvaćene su sve srednje škole – industrijske i obrtničke strukovne škole, škole za zanimanje, škole za KV i VKV radnike, tehničke i srodne strukovne škole i gimnazije

⁶ Obuhvaćene su sve više škole, I. (VI.) stupnjevi fakulteta te stručni studiji po Bologni.

⁷ Obuhvaćeni su svi fakulteti, umjetničke akademije, svi sveučilišni studiji po Bologni te magistarski znanstveni, stručni i umjetnički studij.

2. REZULTATI PROVEDBE LRS U RAZDOBLJU 2014. – 2022.

LAG „Frankopan“ je u razdoblju 2014.-2022. godine raspisao 7 LAG natječaja za 2 tipa operacije pri čemu je na područje LAG-a, plasirano 1.452.757,44 eura. 3 natječaja raspisana su za „Potporu razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava“, gdje je plasirano 42,28% alokacije za Podmjeru 19.2., pri čemu su potpore dodijeljene za 57 malih poljoprivrednih gospodarstava. 3 natječaja raspisana su za „Razvoj opće društvene infrastrukture u svrhu podizanja kvalitete života stanovnika LAG-a“, gdje je plasirano 41,49% alokacije za Podmjeru 19.2., a potpore su dodijeljene za 17 korisnika. Do 30. srpnja 2023. godine Putem Podmjere 19.2. za ostvarene potpore kroz LAG natječaje, krajnjim je korisnicima ukupno isplaćeno 646.890,20 eura. Preko Podmjere 19.4. LAG „Frankopan“ je na raspolaganju imao 363.288,89 eura, a za potrebe provedbe LEADER programa LAG je zaposlio tri nove osobe.

LAG je proveo 2 projekta suradnje, dok je treći u pripremi. Za provedbu projekata suradnje LAG je na raspolaganju imao ukupno 67.357,77 eura. Prvi projekt suradnje u kojem je LAG Frankopan imao ulogu partnera bio je projekt LAG Akademija. Projekt sa ciljem pružanja potpore različitim interesnim skupinama razvojnih dionika, odnosno mobilizacija razvoja i diverzifikacija djelatnosti i aktivnosti kroz razvoj modela za animaciju i umrežavanje. Drugi projekt suradnje je bio međuteritorijalni projekt u čijoj je provedbi sudjelovalo 6 LAG-ova iz RH. LAG „Frankopan“ bio je partner na projektu, a opći cilj ovog projekta je bilo poticanje uravnoteženog teritorijalnog razvoja putem razvoja destinacije i povećanja trženja lokalnih proizvoda i usluga za aktivno izvođenje inovativnih turističkih proizvoda. Projekt je doprinjeo strateškom cilju 3. iz LRS “Jačanje upravljanja lokalnim razvojem vođenim lokalnom zajednicom (CLLD)”, odnosno doprinjeo je jačanju suradnje unutar lokalne zajednice i suradnje sa drugim lokalnim zajednicama na nacionalnoj razini, posebno u smislu međusobnog povezivanja za prijenos znanja, vještina i u konačnici, suradnjom i umrežavanjem, razvoja novih tržišta za proizvode i usluge sa svog područja.

LAG „Frankopan“ se prijavljivao te je provodio i manje nacionalne i regionalne projekte. Korištene su i mjere Ministarstva rada i mirovinskog sustava i HZZ-a, za stručno osposobljavanje i javne radove, preko kojih je LAG zapošljavao osobe, potrebne za redovan rad LAG-a i animacijske aktivnosti, a sve kako bi se jačali ljudski kapaciteti.

Osim u ulozi prijavitelja ili partnera LAG „Frankopan“ nastoji biti koordinator i pokretač mnogih aktivnosti koji doprinose razvoju ruralnog područja. LAG je pokrenuo inicijativu prijava sportskih udruga na programe Erasmus+.

Tablica 19: Rezultati provedbe LRS u razdoblju 2014. – 2022. i provedbe drugih projekata

Provedba LRS 2014. – 2022.											
Tip operacije	Natječaj LAG-a		Odobreni projekti od strane LAG-a		Odobreni projekti od strane APPRRR		Potpuno isplaćeni projekti		Pokazatelji		
	br	Alokacija, eura	br	Iznos, eura	br	Iznos, eura	br	Iznos, eura	Br. novostvorenih radnih mjesta (u isplaćenim projektima)	Pokazatelji LAG-a	Pokazatelji LAG-a
6.3.1.	3	849.958,39	57	849.958,39	57	849.958,39	21	311.152,96	0	Broj kreiranih radnih mjesta putem sufinanciranih projekata – 0 Broj poljoprivrednih gospodarstava kojima je dodijeljena potpora za ulaganje u restrukturiranje i modernizaciju – 64	Broj kreiranih radnih mjesta putem sufinanciranih projekata – 0 Broj poljoprivrednih gospodarstava kojima je dodijeljena potpora za ulaganje u restrukturiranje i modernizaciju - 21
7.4.1.	3	602.799,05	9	403.188,92	9	312.109,68	6	258.947,07	0	Broj kreiranih radnih mjesta putem sufinanciranih projekata – 1 Broj sufinanciranih projekata - 16	Broj kreiranih radnih mjesta putem sufinanciranih projekata – 0 Broj sufinanciranih projekata - 6

Izvor: Agencija za plaćanja u poljoprivredi, iskorištenost sredstava, iskorištenost sredstava

Provedba drugih projekata u razdoblju 2014. – 2022.						
Naziv projekta	Izvor financiranja projekta	Ukupni iznos projekta, eura	Iznos učešća LAG-a, eura	Razdoblje provedbe projekta	Uloga LAG-a u provedbi projekta	Rezultati i pokazatelji
"Zapošljavanje kroz suvremeni pristup ponudi poljoprivrednih proizvoda"	Europski socijalni fond	132.658,13	17.307,01	2016. – 2018.	partner	osnivanje 6 klubova za zapošljavanje u ruralnim područjima
Festival zelja	Karlovačka županija	5.574,36	2.256,29	2020	nositelj	održana manifestacija

Izvor: *Interna evidencija LAG-a*

3. OPIS UKLJUČENOSTI LOKALNIH DIONIKA U IZRADU LRS-a

3.1. Opis partnerstva

Jedno od temeljnih načela lokalnog razvoja je načelo partnerstva, suradnje javne, gospodarske i civilne interesne skupine, koji djeluje kao forum za dijalog i postizanje konsenzusa između različitih skupina dionika i ima savjetodavnu ulogu pri izradi i provedbi planskih dokumenata, pa tako i LRS-a. Provedba partnerskog odnosa među članovima LAG-a definirana je odredbama Statuta LAG-a i načelima LEADER pristupa. Osnovna svrha partnerstva je pružanje pomoći zainteresiranim dionicima kako bi zajednički osmislili, doprinijeli i proveli strategiju održivog razvoja, temeljenu na osobitostima područja. Članom LAG-a može postati svaka pravna osoba koja je zainteresirana za rad u Udruzi i pružanje doprinosa ostvarivanju ciljeva Udruge te prihvaća odredbe Statuta. Članovi se dijele po kategoriji članstva na javni, gospodarski i civilni sektor

U sastavu članstva LAG-a „Frankopan“ zastupljeni su svi sektori.

Skupštinu, kao najviše tijelo LAG-a, čine predstavnici svih 75 članova LAG-a „Frankopan“, a u njenom sastavu zastupljene su sve interesne skupine, s tim da niti jedna interesna skupina ne prelazi 50%. Od ukupnog broja Skupštine; 36 (48%) predstavnika dolazi iz gospodarske interesne skupine, 17 (23%) predstavnika dolazi iz civilne interesne skupine a 22 (29%) predstavnika dolazi iz javne interesne skupine. Skupština LAG-a se u pravilu saziva dva puta godišnje i na njoj se prihvaćaju godišnja izvješća LAG-a (Izvještajna Skupština), donose se odluke vezane uz Plan rada i Financijski plan LAG-a (Programska Skupština), ali i odluke vezane uz sadržaj i provedbu Lokalne razvojne strategije. Od ukupnog broja članova Skupštine LAG-a 41% su žene, a u Skupštini ima 19% mladih osoba. Kako bi članovi LAG-a bolje upoznali područje na kojem žive, Skupština se u pravilu odvija na različitim lokacijama.

Upravni odbor (UO) je upravljačko tijelo LAG-a „FRANKOPAN“ koje upravlja radom LAG-a između dvije sjednice Skupštine, te donosi odluke iz svoje nadležnosti. Isti je reprezentativan na način da se kod izbora članova vodi računa o teritorijalnoj zastupljenosti, ali i zastupljenosti članova svih interesnih skupina.

Upravni odbor, kao izvršno tijelo LAG-a, ima 15 članova, od čega 20% predstavnika javne interesne skupine, te po 40% predstavnika civilne i gospodarske interesne skupine. U sastavu Upravnog odbora nalazi se 47% žena te jedna mlada osoba. Upravni odbor donosi odluke vezane uz rad LAG-a, ali je i tijelo LAG-a nadležno za odabir projekata na LAG natječajima.

Tablica 20: Članovi LAG-a

Skupština LAG-a

Gospodarska interesna skupina (broj)	Civilna interesna skupina (broj)	Javna interesna skupina (broj)	Ukupno (broj)	Od toga žena (broj)	Od toga mladih (broj) ⁸
36	17	22	75	30	9

Izvor: LAG Frankopan

⁸ osobe do uključujući 40. godina

Tablica 21: Tijelo LAG-a nadležno za donošenje odluka koje su vezane za sadržaj i provedbu LRS

Skupština LAG-a

Gospodarska interesna skupina (broj)	Civilna interesna skupina (broj)	Javna interesna skupina (broj)	Ukupno (broj)	Od toga žena (broj)	Od toga mladih (broj) ⁹
36	17	22	75	30	9

Izvor: LAG Frankopan

Tablica 22: Tijelo LAG-a nadležno za odabir projekata na LAG natječaju

Upravni odbor LAG-a

Gospodarska interesna skupina (broj)	Civilna interesna skupina (broj)	Javna interesna skupina (broj)	Ukupno (broj)	Od toga žena (broj)	Od toga mladih (broj) ¹⁰
6	6	3	15	7	1

Izvor: LAG Frankopan

3.2. Opis tijeka izrade LRS i sudjelovanja različitih interesnih skupina u izradi LRS

Piprema LRS za novo programsko razdoblje 2023.-2027. započela je još u prethodnim programskim razdobljima kada se provedba LAG natječaja nije mogla provoditi u okviru Mjere 202 IPARD-a, kao i tijekom provedbe LRS LAG-a 2014.-2020. (2022.) koja je, radi metodologije provedbe, mogla djelomično i vrlo ograničeno odgovoriti samo na neke razvojne potrebe LAG-a.

Razdoblje pripreme ove LRS trajalo je više od 20 mjeseci, u razdoblju od kraja 2021. godine, kada je postalo razvidno kako će se u okviru SP ZPP započeti provoditi LEADER sukladno sedam načela i prema potrebama lokalnih zajednica, pa sve do rujna 2023. U navedenom razdoblju provodila se kontinuirana komunikacija sa članovima LAG-a kao i sa drugim zainteresiranim te razvojno aktivnim lokalnim razvojnim dionicima. Provelo se prikupljanje te analitika projektnih ideja za razvoj područja LAG-a u ovom programskom razdoblju kao i edukacijske, informativne i konzultacijske radionice i brojni sastanci. Radionice su bile usmjerene na ispitivanje razvojnih potreba javne i široke gospodarsko-civilne interesne skupine, a u koje su bili uključeni svi zainteresirani dionici.

Modeli konzultacija sa javnosti, uz navedeno, su i mrežne stranice LAG-a putem kojih su se upućivali značajni elementi LRS na javne konzultacije.

Za pripremu LRS i provedbu širih konzultacija provedeno je šest radionica na kojima je ukupno sudjelovalo 66 razvojnih dionika od kojih 28 iz javne interesne skupine, 27 iz civilne interesne skupine te 31 iz gospodarske interesne skupine; od koji je bilo 30 žena te 15 sudionika koji su mlađi od 40 godina. Na radionicama su se sudionici educirali o načelima LEADER-a, provedbi

⁹ osobe do uključujući 40. godina

¹⁰ osobe do uključujući 40. godina

LRS LAG-a u prošlom programskom razdoblju te metodološkim razlikama u provedbi u odnosu na novo programsko razdoblje; raspravljalo se o analizi stanja te sukladnim razvojnim potrebama i potencijalima koji su proizašli iz analize stanja i SWOT analize te o intervencijama koje bi LAG provodio u novom razdoblju.

Ukupno partnerstvo odnosno Skupština LAG-a usvojila je LRS za razdoblje 2023.-2027. na sjednici održanoj 21. rujna 2023. godine.

Tablica 23: Događaji i sudionici tijekom izrade LRS

Naziv događaja (sastanak, radionica i sl.)	Broj sudionika	Mjesto održavanja događaja	Datum održavanja događaja
Radionica za izradu LRS za predstavnike javne interesne skupine	10	Ogulin	17.06.2022
Radionica sa izradu LRS zainteresiranom javnosti/multisektorskim razvojnim dionicima	12	Slunj	28.06.2022.
Radionica za izradu LRS sa zainteresiranom javnosti/multisektorskim razvojnim dionicima	18	Otočac	29.06.2022.
Radionica za izradu LRS sa zainteresiranom javnosti/multisektorskim razvojnim dionicima	8	Ogulin	30.06.2022.
Radionica za izradu LRS predstavnike javne interesne skupine	10	Ogulin	01.07.2022.
Radionica za izradu LRS sa zainteresiranom javnosti/multisektorskim razvojnim dionicima	28	Ogulin	13.12.2022.
Skupština LAG-a – završna rasprava i usvajanje LRS	27	Ogulin	21.09. 2023.

Izvor: LAG Frankopan

4. ANALIZA RAZVOJNIH POTREBA I POTENCIJALA PODRUČJA

4.1. Rezultati analize stanja područja na temelju SWOT analize

Temeljem SWOT analize, koju su izradili članovi LAG-a i širok raspon razvojnih dionika na radionicama, utvrđene su snage i slabosti te prilike i prijetnje za budući razvoj područja. Naglasak je stavljen na sektore koji su ključni za socioekonomski razvoj lokalne zajednice i kojima će se LAG baviti u provedbi LRS u razdoblju 2023.-2027.

Iz analize stanja i SWOT analize razvidno je kako je kulturno-povijesna i prirodna baština područja LAG-a (od nacionalnog i međunarodnog značaja) te velika krajobrazna raznolikost najvažniji razvojni potencijal za opći socioekonomski razvoj područja. Posebno su značajni za razvoj ključnih razvojnih sektora kao što su poljoprivreda i šumarstvo (drvo prerada) te turizam i to prvenstveno radi velikih mogućnosti koje se pružaju za diverzifikaciju radnih mjesta posebno mladih i žena. Ujedno, očuvana razvojna osnova koja se koristi na održiv način te postaje osnovna značajka prepoznatljivosti područja važna je za povećanje kvalitete života stanovnika. Radi velike prostorne raznolikosti te pograničnosti područja, prostor karakterizira i velika multietničnost koja je riznica raznolikosti etnološke i tradicijske baštine područja na čemu treba bazirati razvoj zajedničkog identiteta stanovnika LAG-a. Radi zemljopisne

raznolikosti, položaja te tradicije i postojećih znanja i vještina vlastitih ljudskih potencijala, LAG će se u ovom razdoblju posebno posvetiti jačanju prepoznatljivosti područja putem stvaranja novih i inovativnih proizvoda i usluga zasnovanih na tradicijskim vrijednostima. Očuvana prirodna baština, zaštićeni dijelovi prirode, velik su razvojni potencijal područja LAG-a za privlačenje posjetitelja te za čije je daljnje očuvanje i održivo korištenje potrebno koristiti mogućnosti koje pruža potpora inovativnosti te zelena i digitalna tranzicija. Komunalna i društvena infrastruktura vrlo su loše u seoskim područjima i ne omogućuju ujednačen i integriran teritorijalni razvoj područja te predstavljaju jedan od osnovnih uzroka izražene depopulacije te migracija stanovnika u urbane sredine unutar, a posebno izvan područja LAG-a. Ujednačen razvoj infrastrukture osnovni je preduvjet za kvalitetan život stanovnika, ali i za razvoj poljoprivrede, turizma, a posebno je važna i radi zaštite okoliša i očuvanja kulturne baštine. Posebno su problematični nedostatak vodoopskrbe, odvodnje i odvojenog sakupljanja otpada. Potrebno je jačati svijest stanovnika o potrebi očuvanja razvojnih resursa kako za opći socioekonomski razvoj tako i za zdravlje stanovnika i posjetitelja. Glavne potrebe uočene su u javnom prijevozu i prometnoj infrastrukturi, digitalnoj infrastrukturi što je istovremeno važno za poboljšanje životnih uvjeta kao i gospodarski razvoj. Potrebno je razvijati i sportsko-rekreacijsku infrastrukturu, posebno radi zadržavanja mladih, ali i za zdravlje svih dobnih skupina, a ujedno predstavlja i preduvjet za razvoj turizma na području LAG-a. Za daljnji razvoj područja potrebno je posvetiti pažnju i razvoju svijesti o klimatskim promjenama te ulaganjima u obnovljive izvore energije i energetske učinkovitost. Društvena infrastruktura neophodna je za poboljšanje kvalitete života stanovnika kao i za privlačenje posjetitelja područja. Uz obnovu društvene infrastrukture važno je njihovo opremanje. Velik razvojni potencijal područja predstavljaju nove manifestacije i događanja (posebno višednevna događanja koja produžavaju boravak posjetitelja u području), kao i jačanje aktivnosti organizacija civilnog društva koje su nositelji društvenog razvoja, što dodatno može omogućiti aktiviranje osoba iz osjetljivih skupina društva (posebno starijih stanovnika). Potrebe civilnog društva su rješavanje problema nedostatka prostora, financijskih sredstava i uključivanje više suradnika za pripremu i provedbu projekata u ključnim razvojnim sektorima. Razvoj kapaciteta i djelovanja civilnog društva, uz povećanje kvalitete života stanovnika predstavlja velik potencijal i potrebu za jačanje identiteta lokalne zajednice kao i očuvanje okoliša te očuvanje i revitalizaciju tradicijske baštine područja LAG-a. Razvojni potencijal OCD-a leži i u poboljšanju kapaciteta, razmjeni znanja, vještina te razvoju međusektorske i međugeneracijske solidarnosti. Velika potreba područja, uz jačanje cjeloživotnog obrazovanja, je i u modernizaciji, digitalizaciji i suradnji svih ključnih razvojnih dionika. Potrebno je ulagati u mlade u stjecanju znanja i vještina o tradiciji područja, inovativnim razvojnim mogućnostima i pristupima iz kojih mogu nastati nove poduzetničke inicijative, razvijati zajedništvo te jačanje identiteta. Na području je velika potreba u razvoju društvenih inovacija i društvenog poduzetništva te jačanju socijalne uključenosti i smanjenju siromaštva kao i u razvoju izvaninstitucionalnih usluga. U gospodarstvu glavni razvojni potencijal predstavlja poljoprivreda i proizvodnja prepoznatljive lokalne hrane u čemu dionici LAG-a već imaju veliko iskustvo te turizam i razvoj nepoljoprivrednih proizvoda i usluga, posebno u malim sredinama. Velik potencijal i potreba je u zelenoj i digitalnoj tranziciji te razvoju inovativnosti u poduzetništvu. Velika potreba područja je jačanje poduzetničke klime posebno među mladima i ženama. U razvoju poljoprivrede potrebna je modernizacija proizvodnje i prerade poljoprivrednih proizvoda sa većom dodanom vrijednosti, zasnovanih na tradicionalnim vrijednostima, kao i daljnji razvoj inovativnih i prepoznatljivih lokalnih prehrambenih proizvoda koji su ključni za razvoj vidljivosti i identiteta područja, kao i za očuvanje okoliša i tradicije. Umrežavanje, suradnja te razvoj trženja prehrambenih proizvoda, na lokalnom, bliskom tržištu putem kratkih opskrbnih lanaca i različitih manifestacija ključan je za daljnji razvoj poljoprivrede. Važnu ulogu u razvoju poljoprivrede ima i razvoj turizma koji je na prostoru LAG-a iznimno značajan. Turizam omogućuje promociju i prodaju lokalnih

poljoprivrednih proizvoda, kratke opskrbe lance te doprinosi razvoju kvalitete i inovativnosti. Turizam je važan i radi diverzifikacije poljoprivrede jer omogućuje razvoj čitavog niza uslužnih djelatnosti, usluga i proizvoda u sklopu poljoprivrednih gospodarstava. Za daljnji razvoj poljoprivrede i turizma te s njima povezanim djelatnostima ključno je razvijati identitet i prepoznatljivost područja LAG-a. Uz turizam, radi povećanja kvalitete života stanovnika kao i doživljaja posjetitelja, potrebno je razvijati i druge nepoljoprivredne djelatnosti (proizvode i usluge). Velike mogućnosti područja za razvoj identiteta i koheziju lokalne zajednice, nalaze se u osmišljavanju i provedbi inovativnih i atraktivnih manifestacija (sportske, kulturne i dr.) koje mogu privući velik broj posjetitelja i potaknuti nove razvojne mogućnosti, stoga je, paralelno, potrebno razvijati turističku infrastrukturu i stvarati jedinstvenu destinaciju područja. Prilike za razvoj područja LAG-a, uz već spomenuto, osobito u području glavnih gospodarskih sektora, infrastrukture i očuvanja okoliša i prirode su: financiranje programa i projekata za razvoj ruralnih područja, županijski i nacionalni programi teritorijalnog razvoja i kohezije, zelene i digitalne tehnologije, razvoj međunarodne suradnje i dr. Velike prijetnje razvoju područja su klimatske promjene te izražena depopulacija, posebno pograničnih naselja.

Tablica 24: SWOT analiza LAG-a

Snage	Slabosti
Osnovne zemljopisne značajke područja Povoljan geopolitički položaj u središtu Hrvatske, pogranično područje sa Slovenijom i Bosnom i Hercegovinom Dobra prometna povezanost. Autocestom A1 te željeznicom sa cijelom RH Bogata kulturno-povijesna baština nacionalnog značaja (materijalna i nematerijalna) i povijesne ceste (Karolina, Lujzijana, Jozefina, Rudolfina) Krško područje velike i iznimno značajne krajobrazne i biološke raznolikosti (polja, planine, rijeke, jezera), prostor visoko vrijedne nadzemne i podzemne prirodne baštine, PP Velebit, blizina NP Plitvička jezera Sportski i kulturni sadržaji i infrastruktura u gradovima Obnovljivi izvori energije (OIE) na području LAG-a - biomasa (proizvodnja peleta, kogeneracije), HE Goljak i HE Lešće Gospodarske značajke Broj poduzetnika je u porastu, povećanje broja PG-ova 2 Poduzetničke zone koje su u funkciji Prerađivačka industrija bazirana je na sirovinskoj osnovi područja, drvna prerada i građevinski materijal Područje prepoznatljivih poljoprivrednih proizvoda s oznakom zemljopisnog podrijetla (lički krumpir, lička janjetina, ogulinski kupus) i oznaka izvornosti (ogulinski kiseli kupus koji je i neprepoznatljiviji, Poljoprivredna zadruga Ogulin). Područje poznato i po proizvodnji sira od kojih su najpoznatiji tounjski sir i lički škripavac Sve veći razvoj turističke ponude i ugostiteljstva koji se zasniva na prirodnoj i kulturno-povijesnoj	Osnovne zemljopisne značajke područja Izgradnjom autoceste A1, dionici LAG-a koji su živjeli od tranzita i pratećih usluga, ostalo je bez prihoda, nedovoljno iskorišten geopolitički položaj Nedovoljno razvijen javni prijevoz prema potrebama stanovnika, nepovezanost gradova na području Nekvalitetna i nedostatna vodoopskrba i odvodnja ugrožava opstanak stanovnika, gospodarski razvoj posebno turizam i poljoprivredu, ugrožen je okoliš u cjelini (krško područje vrijednih vodnih resursa) Nedostatno gospodarenje otpadom (stopa odvajanja je 0-9%) Nedostatak svijesti o zaštiti okoliša te očuvanju prirodne baštine Nedostatak širokopojasnog interneta Nedostatna komunalna i društvena infrastruktura u seoskim područjima Nedostatan interes za ulaganja u OIE i EE Gospodarske značajke Kontinuiran pad zaposlenosti na području LAG-a Niži prosječni dohodak od prosjeka RH U pedološkom smislu, na prostoru LAG-a prevladavaju tla koja su lošija za poljoprivrednu proizvodnju – krška poljoprivreda ili poljoprivreda na kršu Najveći broj PG-ova ima ekonomsku veličinu manju od 3.000,00 EUR Demografske značajke Područje LAG-a karakterizira depopulacija, starenje stanovništva i svi važni demografski pokazatelji su nepovoljni (u ruralnim i urbanim sredinama) Depopulacija je zahvatila i gradove i najizraženija je u Slunju koji je 2001. godine do 2021. izgubio

baštini područja, posebno u dijelu prostora koji gravitira NP Plitvička jezera (prostor Slunja, Rastoke točka privlačenja posjetitelja) te PP Velebit. Sportska zračna luka u Otočcu sve je značajnija za razvoj turizma. Manifestacije za očuvanje kulturno-povijesne i tradicijske baštine Demografske značajke Sve razine obrazovanja do razine veleučilišta, cjeloživotno obrazovanje u Pučkim otvorenim učilištima Relativno veliki postotak djece i mladih u ukupnom broju stanovnika (35,12%) Brojnost OCD-a koji se bave sportom i očuvanjem kulturne baštine	1.904 stanovnika ili 31,23 %, što posebno zabrinjava Nedovoljno institucionalne i vaninstitucionalne skrbi za starije i nemoćne (s obzirom na potrebe) Nisu prepoznate potrebe mladih ljudi koje izlaze iz okvira obrazovanja, uključujući predškolsko obrazovanje. Veliki broj stanovnika ima završenu samo osnovnu školu ili je bez škole. Nedovoljna digitalna pismenost stanovnika Civilno društvo, iako nositelj očuvanja tradicijske i etnološke baštine, nedovoljno je razvijeno posebno u dijelu pružanja usluga za povećanje kvalitete života stanovnika i čuvanja okoliša te ne može svojim projektima nadopuniti projekte/ulaganja javnog i privatnog sektora
Prilike	Prijetnje
Otvaranje granica omogućuje LAG-u niz novih mogućnosti razvoja pograničnih djelatnosti Nizak indeks razvijenosti omogućuje dobivanje prioriteta prilikom dodjele sredstava potpora iz europskih i nacionalnih izvora Proces revitalizacije lokalne zajednice iz resursa koji su dostupni putem različitih EU programa i fondova, uključujući LEADER program Nacionalne potpore za zaštitu autohtonih i prepoznatljivih prehrambenih proizvoda Promovirati i izgraditi tržišnu nišu za već prepoznate poljoprivredne proizvode Jačanje prepoznatljivosti područja - velik potencijal za razvoj turističke destinacije Mogućnosti za mlade i obrazovane kako bi se spriječilo iseljavanje s LAG područja Mogućnosti potpora raznim oblicima i programima cjeloživotnog učenja Ulaganja u kulturno-povijesnu i prirodnu baštinu, revitalizaciju i interpretaciju te održivo korištenje mogu doprinijeti općem razvoju područja Dodatno korištenje državnih programa namijenjenih nacionalnim manjinama	Ilegalne migracije s područja BiH prema Sloveniji mogu biti sigurnosna prijetnja socioekonomskom razvoju Smanjenje gospodarskih aktivnosti zbog nedostatka radne snage i manjih plaća od prosjeka RH Napuštanje sela i gubitak etnokulture područja Siromaštvo stanovnika ruralnih područja, male plaće uzrokuju napuštanje područja LAG-a Napuštanje sela može dovesti do nasilne zamjene stanovništva i/ili upadanja migranata u prolazu Zbog nedostatka sadržaja koji zanimaju mlade smanjuje se njihov interes za nastavak života na LAG području Slaba organiziranost gospodarenja otpadom i sustava odvodnje (kanalizacija) ugrožava okoliš, prirodu i može ugroziti zdravlje stanovnika. Slaba obrazovanost stanovnika može biti prepreka za brzo prihvaćanje i uključivanje u suvremene tokove i trendove u gospodarstvu i područjima društvenog života Sve veći raskorak između malih gradova na području LAG-a i ostalih općina Klimatske promjene i elementarne nepogode (poplave i dr.) uvjetuju stagnaciju ili napuštanje gospodarskih aktivnosti i područja

5. OPĆI CILJEVI, SPECIFIČNI CILJEVI I INTERVENCIJE LRS

5.1. Prikaz potreba područja LAG-a

Sukladno provedenoj osnovnoj i SWOT analizi, slijedno su sažeto navedene prioritetne razvojne potrebe te razvojni potencijali područja LAG-a kojima će se LAG baviti u ovom programskom razdoblju 2023.-2027. u okviru provedbe intervencije LEADER SP ZPP.

P1: Povećati konkurentnost poljoprivrede razvojem novih pristupa, rješenja, modela i integracija u vrijednosne lance

Analiza stanja te SWOT analiza naglasile su tradicionalni značaj poljoprivredne proizvodnje te prerade poljoprivrednih proizvoda područja, posebno izrade poljoprivrednih prehrambenih proizvoda sa zaštićenim porijeklom zasnovanih na lokalnoj tradiciji i kulturnoj te prirodnoj baštini područja. Poljoprivredna proizvodnja i prerada, proizvodnja zdrave lokalne hrane zahtjeva moderne tehnologije, inovativne pristupe i metode, uvođenje zelenih i digitalnih tehnologija te povećanje dodane vrijednosti. Očuvan okoliš i baština područja velik su potencijal za daljnji razvoj i proizvodnju prepoznatljivih, inovativnih i tradicionalnih prehrambenih proizvoda. Važno je koristiti baštinu putem suvremenih proizvodnih metoda. U razvoju poljoprivrede posebnu pažnju treba posvetiti očuvanju okoliša, kao i jačanju otpornosti na klimatske promjene. Dionicima LAG područja potrebna su nova znanja i vještine kako u poljoprivrednoj proizvodnji i preradi tako i u marketingu te promociji lokalne hrane. Na području LAG-a važno je razvijati suradnju poljoprivrednih gospodarstava, njihovo međusobno povezivanje za bolji pristup tržištu te jačanje konkurentnosti, održivosti i prepoznatljivosti proizvoda.

P2: Razvoj diverzifikacije gospodarskih aktivnosti

Područje LAG-a Frankopan ima velik turistički potencijal. Iz godine u godinu sve je veći broj i raznolikost turističke ponude, smještaja i usluga, raste broj posjetitelja, no to je u isti vrijeme sve veći pritisak na očuvanje visoko vrijedne prirodne razvojne osnove. Ponuda LAG-a već je donekle prepoznata no još uvijek joj nedostaje identitet. Sve brojniji ponuditelji u turizmu međusobno su nepovezani, ali svijest za međusobnim umrežavanjem i povezivanjem te razvojem znanja i vještina je u porastu. Potrebno je stvarati nove turističke proizvode koji će zadržati posjetitelje duže u destinaciji ujedno ih povezujući sa lokalnim proizvođačima prehrambenih i drvnih te drugih lokalnih proizvoda. Već postoje neke dobre prakse suradnje i dobri turistički proizvodi na tim iskustvima se može multiplicirati razvoj novih, zajedničkih proizvoda i privući veći broj posjetitelja. LAG će doprinijeti razvoju zelenog turizma i u razvoju drugih, nepoljoprivrednih proizvoda i usluga, posebno zasnovanih na tradiciji područja, jačanju zelene i digitalne tranzicije te razvoju novih radnih mjesta i zadržavanju postojećih kao i podizanju kompetencija i vještina s ciljem razvoja prepoznatljivosti područja.

P3: Razvoj male ruralne infrastrukture i usluga uz očuvanje i održivo korištenje baštine

U ruralnim naseljima nedostatne su mogućnosti pristupa lokalnoj infrastrukturi i uslugama koje se u urbanim naseljima podrazumijevaju (npr. javni prijevoz, trgovine, pošta, sport, kultura, aktivnosti u slobodno vrijeme itd.). Zbog prijetnje daljnje depopulacije i migracije stanovništva i sve većeg siromaštva neophodno je osigurati dostupne i učinkovite osnovne usluge koje temelj su i za održavanje života u ruralnim zajednicama, a neizravno značajno doprinose razvoju djelatnosti povezanih sa turizmom kao i zaštiti okoliša. Iako je kulturna baština LAG-a djelomično obnovljena i u funkciji ista je nedovoljno prepoznata. Područje LAG-a ima velik potencijal upravo u valorizaciji i revitalizaciji te održivom korištenju i jačanju prepoznatljivosti kulturne baštine, raznolikih krajolika i s njima povezanom tradicijskom, posebno, etno

baštinom. U brojnim ruralnim naseljima kulturna baština propada, nema sadržaj i unatoč tome što LAG ima nematerijalnu baštinu isto je potrebno povezati sa rastućim turizmom i otvaranjem novih radnih mjesta. Posebno je malo radnih mjesta u ruralnim zajednicama stoga je potrebno ulagati u valorizaciju i interpretaciju kulturne i prirodne baštine kako bi ista doprinijela razvoju radnih mjesta kao i jačanju kvalitete života stanovnika i prepoznatljivosti područja.

P4: Jačanje uloge civilnog društva, društvene inkluzije i identiteta područja

Područje LAG-a suočava se s odlaskom mladih te s problemom neaktivnih i nezaposlenih (žene, stranci, osobe s invaliditetom, mladi), koje također zbog sve veće socijalne isključenosti i nedostatka oblika javne podrške više ne mogu naći ni barem honorarni posao, ne dobivaju obrazovanje i posljedično gube svoje vještine. Među ranjivim ciljnim skupinama postoji znatna spremnost za sudjelovanje u raznim programima te novim oblicima podrške. Isto tako, kako bi se omogućio integrativni razvoj čitavog područja potrebni su zahvati na povećanju suradnje i povezanosti unutar čitavog područja LAG-a, na poboljšanju svih oblika gospodarske i društvene komunikacije, povezanosti i suradnje svih dijelova i svih vrsta razvojnih dionika LAG-a. Partnerstvom, inovativnim metodama (društvenim inovacijama, manifestacijama, događanjima i dr.) LAG-u je potrebno jačanje umrežavanja, suradnje i jačanje zajedništva u kako s ciljem smanjenja društvenih nejednakosti i jačanja društvene inkluzije, tako i radi razvoja prepoznatljivosti područja.

Tablica 25: Potrebe područja LAG-a

Naziv potrebe	Opis potrebe	Naziv općeg cilja LRS-a kojim se ispunjava potreba	Naziv specifičnog cilja LRS-a kojim se ispunjava potreba
P1: Povećati konkurentnost poljoprivrede razvojem novih pristupa, rješenja, modela i integracija u vrijednosne lance	Ulaganja u modernizaciju poljoprivredne proizvodnje, prerade, marketing i promociju lokalnih prehrambenih proizvoda, zasnovanih na tradicijskim vrijednostima područja, uz zaštitu okoliša, jačanje kapaciteta te suradnju.	OC: Poboljšanje kvalitete života stanovnika u lokalnoj zajednici	SC1: Jačanje gospodarske konkurentnosti područja
P2: Razvoj diverzifikacije gospodarskih aktivnosti	Jačanje razvoja održivog turizma (tradicija i raznolikost) zelenog i inovativnog, razvoj dr. nepoljoprivrednih djelatnosti (proizvoda i usluga) uz zaštitu okoliša, jačanje kapaciteta te suradnju.		SC1: Jačanje gospodarske konkurentnosti područja
P3: Razvoj male ruralne infrastrukture i usluga uz očuvanje i održivo korištenje baštine	Razvoj male ruralne infrastrukture i usluga za stanovništvo uz unaprjeđenje očuvanja kulturno-povijesne i prirodne baštine i resursa primjenom novih tehnologija te zelene i digitalne tranzicije.		SC2: Razvoj integracije zajednice i prepoznatljivosti područja LAG-a
P4: Jačanje uloge civilnog društva, društvene inkluzije i identiteta područja	Razvoj ljudskih kapaciteta te svih oblika gospodarske i društvene komunikacije, umrežavanje i suradnja razvojnih dionika, inkluzija stanovnika putem partnerstva i društvenih inovacija.		SC2: Razvoj integracije zajednice i prepoznatljivosti područja LAG-a

5.2. Opis općih i specifičnih ciljeva LRS

Tablica 26: Opći i specifični ciljevi LRS

Naziv općeg cilja	Kratki opis općeg cilja	Naziv specifičnog cilja	Kratki opis specifičnog cilja
OC: Poboljšanje kvalitete života stanovnika u lokalnoj zajednici	Općim ciljem doprinosi se općem socioekonomskom razvoju područja, osnaživanju i koheziji lokalnih razvojnih dionika u svrhu jačanja kvalitete života stanovnika te privlačenja posjetitelja.	SC1: Jačanje gospodarske konkurentnosti područja	Ovim specifičnim ciljem postiže se diversificiran razvoj gospodarstva područja (posebno ključnih sektora, poljoprivrede, turizma, zanatstva i sl.) čime se doprinosi povećanju konkurentnosti te prepoznatljivosti područja.
		SC2: Razvoj integracije zajednice i prepoznatljivosti područja LAG-a	Ovim specifičnim ciljem postiže se razvoj kapaciteta, suradnje i umrežavanja dionika te njihovog zajedničkog djelovanja u poboljšanju usluga područja, razvoju društvenih inovacija te jačanja identiteta i povezanosti ukupne lokalne zajednice.

OC: Poboljšanje kvalitete života stanovnika u lokalnoj zajednici

Općim ciljem LAG Frankopan doprinosi ključnoj horizontalnoj razvojnoj politici za ruralna područja Europske unije – Dugoročnoj viziji za ruralna područja. Općim ciljem LAG doprinosi postizanju Specifičnog cilja 8 SP ZPP-a: „Promicanje zapošljavanja, rasta, rodne ravnopravnosti, uključujući sudjelovanje žena u poljoprivredi, socijalne uključenosti i lokalnog razvoja u ruralnim područjima, uključujući kružno biogospodarstvo i održivo šumarstvo“ te doprinosi postizanju Općeg cilja 3 ZPP-a: „Jačanje socioekonomske strukture ruralnih područja“ kao i cilju 5. Kohezijske politike EU: „Europa bliža građanima poticanjem održivog i integriranog razvoja svih vrsta područja i lokalnih inicijativa“. Općim ciljem LAG Frankopan želi doprinijeti razvoju prepoznatljivosti područja putem vlastitih razvojnih resursa, znanja i vještina, uz sektorsko, međusektorsko i međugeneracijsko povezivanje kojim se omogućuje povećanje kvalitete života svih stanovnika područja ali i pružaju raznolike mogućnosti za privlačenja posjetitelja te povećanje doživljaja područja uz razvoj lokalnog tržišta proizvoda i usluga, posebno korištenjem mogućnosti potpore inovacijama te zelene i digitalne tranzicije. Ovim ciljem LAG želi doprinijeti razvoju mogućnosti zapošljavanja i društvene inkluzije kako bi utjecao na smanjenje depopulacije područja.

SC1: Jačanje gospodarske konkurentnosti područja

Svi razvojni sektori prerađivačka industrija, poljoprivreda, kao i turizam, te sve druge gospodarske djelatnosti pokazuju nedostatak inovativnih pristupa, međusobne sinergije i dodane vrijednosti nastale umrežavanjem. Poljoprivreda je radi samih prirodnih karakteristika svedena na male poljoprivredne površine i zasniva se na malim proizvođačima koji većinom nisu međusobno povezani. Područje ima niz zaštićenih i autohtonih proizvoda te velik potencijal za razvoj prepoznatljivih i jedinstvenih prehrambenih proizvoda no nositelji nemaju dovoljnu snagu niti resurse za njihov razvoj. Uglavnom proizvode za vlastite potrebe a mali dio se nudi tržištu. Isto tako, u rastućem turizmu ne daje se dovoljno značaja upravo jedinstvenosti lokalne gastronomije bazirane na lokalnim namirnicama. Diverzifikacija djelatnosti na području LAG-a je izuzetno mala. Isto tako, područje je prostor tradicionalne prerade drva sa

brojnim poduzetnicima koji se bave osnovnom obradom, ali ne i stvaranjem dodane vrijednosti. Stoga će LAG dati prednost inovativnim pristupima i kratkim opskrbnim lancima u razvoju gospodarstva. Isto tako, područje LAG-a je visoko vrijedan prostor očuvane i zaštićene prirode koju, posebno razvoj turizma počinje ugrožavati stoga će se poseban naglasak dati na razvoj diversificirane (prostorno i oblicima) turističke ponude uz zaštitu okoliša i prirode te održiv razvoj njezina korištenja i očuvanje posebno korištenjem mogućnosti zelene i digitalne tranzicije.

SC2: Razvoj integracije zajednice i prepoznatljivosti područja LAG-a

Ovaj cilj LAG-a usmjeren je na aktivaciju svih potencijala i osiguranja ulaganja u malu infrastrukturu i razvoj usluga u lokalnim zajednicama u svrhu povećanja kvalitete života stanovnika i smanjenje depopulacije. Takvim ulaganjima osigurati će se zaštita okoliša i očuvanje života u ruralnim zajednicama te, istodobno, potaknuti i mogućnosti razvoja poduzetništva i malih sredina kao turističkih točaka za privlačenje posjetitelja. Područje LAG-a ima bogatu kulturnu materijalnu i nematerijalnu baštinu no ona nije dovoljno valorizirana, interpretirana te stavljena u funkciju te joj je potrebna inovativna revitalizacija. Istovremeno, u području djeluju brojne organizacije civilnog društva koje revitaliziraju i promiču kulturnu baštinu. Sve više se gubi kulturni krajolik sela, gube se tipične vizure i spoj naselja sa okolišem. Stoga je potrebno razviti rješenja koja bi osigurala očuvanje identiteta područja. Uključivanjem svih stanovnika u aktivnosti za potrebe revitalizacije zajednice, posebno onih iz osjetljivih skupina društva postići će se kohezija i vratiti vitalnost ruralnim prostorima. LAG će, u okviru ovog cilja, pružati potporu i inovativnim te pametnim rješenjima u selima za opći razvoj zajednice.

5.3. Opis intervencija LRS uključujući projekte suradnje

Tablica 27: Intervencije u LRS

Opći cilj LRS	Specifični cilj LRS	Potreba	Intervencija
OC: Poboljšanje kvalitete života stanovnika u lokalnoj zajednici	SC1: Jačanje gospodarske konkurentnosti područja	P1: Povećati konkurentnost poljoprivrede razvojem novih pristupa, rješenja, modela i integracija u vrijednosne lance	INT 1.1.: Jačanje konkurentne i okolišno prihvatljive poljoprivrede
		P2: Razvoj diverzifikacije gospodarskih aktivnosti	INT 1.2.: Jačanje konkurentnih i okolišno prihvatljivih nepoljoprivrednih djelatnosti
OC: Poboljšanje kvalitete života stanovnika u lokalnoj zajednici	SC2: Razvoj integracije zajednice i prepoznatljivosti područja LAG-a	P3: Razvoj male ruralne infrastrukture i usluga uz očuvanje i održivo korištenje baštine	INT 2.1. Jačanje kohezije i integracije lokalne zajednice
		P4: Jačanje uloge civilnog društva, društvene inkluzije i identiteta područja	INT 2.1. Jačanje kohezije i integracije lokalne zajednice

Zajedničke značajke za sve intervencije LAG-a u okviru LRS

Najviša ukupna vrijednost projekta (ili operacije) kojem će se pružiti potpora je do 300.000,00 EUR (bez PDV-a) dok je najviši iznos potpore po projektu koju LAG može dodijeliti do 200.000,00 EUR.

Zajednička načela kriterija kojima se postiže **prednost prilikom odabira projekata** (operacija) u okviru provedbe intervencija LAG-a zasnivaju se prvenstveno na doprinosu projekta (operacije) ključnim elementima **dodane vrijednosti LEADER-a** i to:

- povećanju/jačanju socijalnog (društvenog) kapitala u lokalnim zajednicama,
- poboljšanju lokalnog upravljanja te
- poboljšanju rezultata i učinaka politike za područje LAG-a u usporedbi s provedbom bez LEADER pristupa.

Doprinos dodanoj vrijednosti LEADER-a koju LAG planira postići očitovati će se prvenstveno kroz potporu inovacijama (inovativnim pristupima) te poticanju sektorske i međusektorske suradnje (partnerski projekti), kao i jačem uključivanju osjetljivih društvenih skupina. Inovacija je horizontalna tema koja prožima cijeli LRS i provedbu LEADER-a u cjelini. Svrha LRS je stvoriti adekvatno okruženje koje će omogućiti potporu promicanju inovacija i inovativnih aktivnosti/projekata (operacija). Operacija odnosno projekt ima inovativne značajke na lokalnoj razini ako rezultira uvođenjem nove aktivnosti ili novog proizvoda ili nove/inovativne metode ili usluge na lokalnoj razini (ukupno područje LAG-a). Treba naglasiti kako je doprinos inovativnim i pametnim rješenjima u selima ujedno i jedan od kriterija doprinosa provedbi koncepta Pametnih sela.

Osnovni elementi primjene inovativnosti odnosno inovativnih značajki u lokalnom kontekstu sukladno članku 31. stavku 2. (d) Uredbe (EU) br. 2021/1060. za potrebe primjene u kriterijima odabira projekata (operacija) temelje se na:

- projektnim partnerstvima koja donose međusektorsku ili sektorsku suradnju različitih dionika u iznalaženju rješenja za razvojne potrebe područja LAG-a (partnerski projekti);
- potporom društvenim (socijalnim) inovacijama koje dovode do novih proizvoda i usluga kojima se rješavaju potrebe opće zajednice područja LAG-a, poput:
 - novih metoda i pristupa prijenosu znanja iz područja promicanja poduzetništva i poduzetničke kulture, uključujući društveno poduzetništvo te partnerstva
 - inovativnih pristupa i modernih, zelenih, praksi u području zaštite okoliša i prirode kao i implementacije aktivnosti biogospodarstva (bioekonomije)
 - novih metoda i pristupa prijenosu znanja u području inovativne proizvodnje lokalne hrane i drugih lokalnih proizvoda, zelenih i digitalnih tehnologija, drugih aktivnosti područja, te u razvoju turizma
 - društvenih inovacija koje razvijaju nove oblike i načine inkluzije osjetljivih skupina društva
 - tehnoloških i ne-tehnoloških inovacija usmjerenih na nove tehnologije i metode koje omogućuju povećanje otpornosti na klimatske promjene, digitalizaciju i zelenu tranziciju.

U svrhu jačanja doprinosa dodanoj vrijednosti LEADER-a u elementu **poboljšanja rezultata i učinaka politike putem načela kriterija odabira** prednost će imati projekti (operacije) „zajedničkog korisnika“ te oni kojima se ostvaruje „zajednički interes“. **Zajedničkim korisnikom** u smislu provedbe intervencija LRS smatraju se gospodarska udruženja (zadruge, klasteri i dr.), organizacije civilnog društva ili javno-pravna tijela te pravne osobe (ustanove i/ili poduzeća u većinskom javnom vlasništvu). Zajedničkim korisnikom smatra se i provedba zajedničkih projekata, odnosno, ako se projekti (operacije) provode u sektorskom ili

međusektorskom partnerstvu. Projekt odnosno operacija ima **Zajednički interes**, provodi li ga Zajednički korisnik i/ili ako je u kolektivnom interesu članova Zajedničkog korisnika i opće javnosti odnosno od dobrobiti za opću zajednicu. Takav projekt (operacija) treba biti više od zbroja pojedinačnih interesa članova Zajedničkog korisnika.

Temeljni (opći) uvjeti prihvatljivosti svih projekata (operacija), uključujući i partnerske projekte (operacije) u okviru provedbe intervencija LAG-a su:

- biti usklađen sa ciljevima iz LRS
- biti usklađen sa jednim ili više specifičnih ciljeva SP ZPP navedenim u članku 6. stavku 1. i 2. Uredbe (EU) 2021/2115
- provoditi se na području LAG-a na kojem korisnik na LAG natječaju podnosi zahtjev za potporu
- ukupni iznos projekta ne smije biti veći od 300.000,00 EUR (bez PDV-a)
- biti usklađen sa pravilima državne potpore, ako je primjenjivo
- biti usklađen s EU i RH zakonodavstvom koje se odnosi na predmetni projekt

Temeljni (opći) uvjeti prihvatljivosti projekta (operacije) se primjenjuju na sve projekte (operacija) za koje se podnosi Zahtjev za potporu, uključujući partnerske projekte (operacije).

Partnerskim projektom (operacijom) se smatra projekt u kojem više korisnika na LAG natječaju sudjeluje u provedbi projekta u jednoj LAG intervenciji uz ispunjenje sljedećih uvjeta: mora biti sklopljen Sporazum o suradnji između projektnih partnera; mora biti definiran glavni partner (nositelj projekta); moraju biti jasno definirane i razgraničene aktivnosti i zadaće između projektnih partnera; svi korisnici (partneri) moraju ispunjavati uvjete prihvatljivosti za LAG intervenciju za koju prijavljuju projekt.

Ciljani korisnici (projektni promotori) LRS su sve pravne i fizičke osobe privatnog prava te pravne osobe javnog prava, pri čemu su zajednički temeljni odnosno opći uvjeti prihvatljivosti svih korisnika (pojedinačnih i zajedničkih) sljedeći:

- imati prebivalište ili sjedište, uključujući podružnicu, ovisno o organizacijskom obliku unutar područja LAG-a putem kojeg podnosi zahtjev za potporu, prije dana objave LAG natječaja sve do proteka roka od 5 (pet) godina od dana konačne isplate sredstava potpore, osim u slučaju ako odabrani LAG promijeni obuhvat područja ili u slučaju više sile i izvanredne okolnosti sukladno članku 3. stavku 1. Uredbe (EU) br. 2021/2116;
- imati podmirene odnosno uređene financijske obveze prema državnom proračunu;
- ne smije biti u postupku predstečaja, stečaja, stečaja potrošača ili likvidacije u skladu s posebnim propisima.

Temeljni uvjeti prihvatljivosti korisnika na LAG natječaju se primjenjuju na sve korisnike na LAG natječaju koji podnose Zahtjev za potporu, uključujući partnerske projekte (operacije).

Intervencija LEADER u okviru SP ZPP-a 2023.-2027. prvenstveno se provodi na temelju članka 77. Uredbe (EU) br. 2021/2115 pod nazivom “Suradnja“, uključujući i članke 73., 74. te 75. navedene Uredbe.

Sukladno članku 77. stavku 3. Uredbe (EU) br. 2021/2115, intenzitet potpore u LAG intervenciji može iznositi **najviše 100%** prihvatljivih troškova projekta odnosno mogu se pokriti svi troškovi povezani s projektom.

U slučaju kada LAG intervencija uključuje ulaganja u skladu s člankom 73. Uredbe (EU) 2021/2115, intenzitet potpore može iznositi **najviše 65%** prihvatljivih troškova projekta, a iznimno se može povećati u sljedećim slučajevima:

- a) **najviše 80%** kada je korisnik mladi poljoprivrednik¹¹
 b) **najviše 85%** za ulaganja malih poljoprivrednih gospodarstava¹²
 c) **najviše 100%** za neproduktivna ulaganja¹³ i temeljne usluge i infrastrukturu u ruralnim područjima¹⁴.

Tablica 28: Projekti suradnje

Vrsta projekta suradnje	Područje interesa projekta suradnje	Očekivani rezultat provedbe projekta suradnje	Indikativna visina proračuna projekta suradnje u odnosu na ukupan iznos alokacije koju će LAG ostvariti u razdoblju 2023.-2027.
Transnacionalni	Turizam	Znanja i vještine u integralnom razvoju turističke destinacije i povećanja kvalitete života stanovnika	2% od iznosa za projekte suradnje
Transnacionalni	Sport i rekreacija	Znanja i vještine o sportu i rekreaciji za povećanje kvalitete života stanovnika i prepoznatljivosti područja	2% od iznosa za projekte suradnje
Međuteritorijalni	Prerada poljoprivrednih proizvoda	Znanja i vještine o razvoj u prerade poljoprivrednih proizvoda u svrhu povećanja kvalitete života i prepoznatljivosti destinacije	3% od iznosa za projekte suradnje

¹¹ **Mladi poljoprivrednik** je osoba starija od 18 i mlađa od 40 godina (do navršene 41 god.) u trenutku podnošenja Zahtjeva za potporu, koja posjeduje odgovarajuće vještine i znanje o poljoprivredi te po prvi puta uspostavlja poljoprivredno gospodarstvo ekonomske veličine od 10.000 EUR do 100.000 EUR na kojem ima status nositelja/odgovorne osobe ili je status nositelja/odgovorne osobe po prvi put stekla unutar 5 (pet) godina do dana podnošenja zahtjeva za potporu, a u slučaju trgovačkog društva je i odgovorna osoba isključivo ukoliko je vlasnik najmanje 50% temeljnog kapitala društva.

¹² **Malo poljoprivredno gospodarstvo** predstavlja poljoprivredno gospodarstvo koje ima ekonomsku veličinu poljoprivrednog gospodarstva (EVPG) od 3.000 do 15.000 EUR-a SO.

¹³ **Neproduktivna ulaganja** su ona ulaganja koja ne dovode do značajnog povećanja vrijednosti ili profitabilnosti korisnika odnosno koja ne ostvaruju značajan dohodak, prihod ili dobit, ali pri tome imaju pozitivan utjecaj na primjerice: socijalnu uključenost, pomoć ranjivim skupinama, edukaciju, prijenos znanja i vještina, jačanje teritorijalnog identiteta, očuvanje baštine, okoliš i klimu i sl.

¹⁴ Pod **temeljnouslugom i infrastrukturom u ruralnim područjima** podrazumijeva se ulaganje koje kumulativno ispunjava sljedeće: podiže kvalitetu života u ruralnim područjima (kulturno-društvenu i/ili obrazovno-odgojnu i/ili sportsko-rekreativnu i/ili rekreacijsku i/ili turističku i/ili komunalnu i/ili zdravstvenu i/ili javnih usluga itd.), namijenjeno je javnoj upotrebi/korištenju, mora biti javno dostupno različitim pojedincima i interesnim skupinama, ne smije biti profitnog karaktera (operativni prihodi ne smiju biti veći od operativnih troškova), provodi se u naselju s najviše 25.000 stanovnika.

Napomena: Sve navedeno u okviru intervencija podložno je dodatnim izmjenama i dopunama tijekom provedbe LRS sukladno konzultacijama s lokalnim razvojnim dionicima te dodatnim uputama/smjernicama nadležnog Upravljačkog i Provedbenog tijela.

Tablica 29: Opis intervencija

Naziv i kod intervencije	INT 1.1.: Jačanje konkurentne i okolišno prihvatljive poljoprivrede
Područje obuhvata	Cijelo područje LAG-a
Kratki opis intervencije: -svrha intervencije - doprinos intervencije općem i specifičnom cilju LRS - doprinos intervencije specifičnom cilju ZPP - pripadnost intervencije nekom od članaka Uredbe (EU) 2021/2115 - doprinos pokazateljima rezultata ZPP-a - opis dodatne vrijednosti intervencije u provedbi LEADER pristupa uz naglasak na posebitosti intervencije koje ju razlikuju u odnosu na SP ZPP intervencije - ako je je primjenjivo opis inovativnih elemenata LRS	Intervencija je pripremljena sukladno potrebama područja LAG-a definiranim tijekom izrade SWOT analize. Svrha intervencije je prioritetan doprinos rješavanju potrebe područja LAG-a koja se odnosi na povećanje konkurentnost poljoprivrede razvojem novih pristupa, rješenja, modela i integracija u vrijednosne lance (P1) koja, jačanjem poljoprivrednih gospodarstava, integralno utječe i na razvoj povezanih i drugih nepoljoprivrednih djelatnosti, posebno ruralnog turizma koji predstavlja tržište lokalnih prehrambenih proizvoda. Jačanjem razvoja poljoprivrede te proizvodnje hrane, posebno one koja je prepoznatljiva i zasniva se na tradicijskim znanjima i vještinama i lokalnim prirodnim resursima, njezinim umrežavanjem te suradnjom dionika, kao jedne od ključnih gospodarskih djelatnosti, utječe se na povećanje kvalitete života stanovnika i integraciju zajednice te povećanje prepoznatljivosti područja. Intervencijom se ujedno doprinosi općem razvoju područja razvojem kratkih lanaca opskrbe i trženja lokalnih poljoprivrednih proizvoda kako na području tako i izvan područja LAG-a. Intervencijom će se utjecati na povećanje zaštite okoliša, očuvanje i održivo korištenje prirodne baštine čime će se doprinijeti očuvanju i revitalizaciji tradicije putem novih kao i inovativnih metoda i tehnologija. Intervencijom će se pružiti potpora i diverzifikaciji poljoprivrednih aktivnosti te kreiranju novih proizvoda i usluga poljoprivrednih gospodarstava. Intervencijom će se pružiti potpora jačanju umrežavanja i suradnje dionika u poljoprivrednoj proizvodnji i preradi. Stvaranjem, marketingom i promocijom novih lokalnih poljoprivrednih i gastronomskih proizvoda omogućiti će se jačanje prepoznatljivosti te razvoj područja kao jedinstvene i prepoznatljive turističke destinacije. Detaljni opisi i obrazloženja doprinosa projekata (operacija) kojima će se, u okviru ove intervencije, pružiti potpora razvojnim potrebama LAG-a bit će na navedeni u natječaju LAG-a. Fokus intervencije je na jačanju primarne poljoprivredne proizvodnje pretežito malih poljoprivrednih gospodarstava, razvoju prerade poljoprivrednih proizvoda s ciljem stvaranja inovativne ponude lokalne hrane koja se zasniva na lokalnoj tradiciji i resursima. Intervencijom će se omogućiti uvođenje novih i/ili inovativnih tehnologija i rješenja uključujući opremu i materijale, kao i ulaganje u obnovljive izvore energije i/ili energetske učinkovitost te diverzifikacija proizvodnje kao i poboljšanje radnih uvjeta, kako bi se doprinijelo ukupnom jačanju konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava. Intervencijom će se omogućiti digitalizacija i zelena tranzicija poljoprivrednih gospodarstava; trženje, marketing, prezentacija i promocija lokalne poljoprivrede i tradicijske hrane; razvoj umrežavanja, partnerstva i kratkih lanaca opskrbe te jačanje društvenog poduzetništva. Intervencijom će se omogućiti i jačanje kapaciteta poljoprivrednih gospodarstava u stjecanju novih znanja i vještina u zelenoj i digitalnoj tranziciji, novim tehnologijama, prilagodbi tržištu, marketingu, promociji i sl. što će povećati njihovu održivost te otpornost na klimatske promjene. Intervencijom će se jačati razvoj inovativnih pristupa i rješenja uključivanja osjetljivih skupina društva u poljoprivredno poduzetništvo te stvaranju novih i očuvanju postojećih radnih mjesta.

Intervencija, u većini svog obuhvata i aktivnosti, pripada uvjetima iz članka 73. uključujući članak 74. Uredbe (EU) br. 2021/2115.

Intervencija doprinosi **Općem cilju (OC) LRS: Poboljšanje kvalitete života stanovnika** u lokalnoj zajednici budući razvojem poljoprivrednih gospodarstava te proizvodnje hrane zasnovane na lokalnim razvojnim mogućnostima doprinosi socioekonomskom razvoju područja, jačanju i koheziji lokalnih razvojnih dionika te postaje sve privlačnije područje za stanovnike i posjetitelje.

Intervencija izravno doprinosi **Specifičnom cilju (SC) 1 LRS: Jačanje gospodarske konkurentnosti područja** budući je usmjerena razvoju PG-ova putem uvođenja inovativnih pristupa, modernizacije, zelene i digitalne tranzicije, stjecanja znanja i vještina te umrežavanja kao i proizvodnje lokalnih prehrambenih proizvoda, čime se postiže diversificiran razvoj gospodarstva područja, jačanje njegove prepoznatljivosti te doprinos dodanoj vrijednosti LEADER-a.

Intervencija izravno i značajno doprinosi **Specifičnim ciljevima (SC/SO¹⁵) ZPP-a:**

SC2: Jačanje usmjerenosti na tržište i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava kratkoročno i dugoročno, uključujući veću usmjerenost na istraživanja, tehnologiju i digitalizaciju putem sljedećih pokazatelja:

R.3 Digitalizacija poljoprivrede min. 5 PG-ova koji primaju potporu za digitalnu poljoprivrednu tehnologiju u okviru ZPP-a

R.9 Modernizacija min. 5 PG-ova koji primaju potporu za ulaganja u restrukturiranje i modernizaciju, uključujući poboljšanje učinkovitosti resursa

SC8: Promicanje zapošljavanja, rasta, rodne ravnopravnosti, uključujući sudjelovanje žena u poljoprivredi, socijalne uključenosti i lokalnog razvoja u ruralnim područjima, uključujući kružno biogospodarstvo i održivo šumarstvo (uključujući R.37)

R.39 Razvoj ruralnog gospodarstva putem min. 2 ruralna poduzeća, uključujući poduzeća za biogospodarstvo, razvijena uz potporu u okviru ZPP-a

R.40 Pametna tranzicija ruralnoga gospodarstva putem min. 10 projekata kojima se doprinosi Pametnim selima

Doprinos dodanoj vrijednosti LEADER-a naveden je prethodno, u uvodnom dijelu zajedničkih značajki za sve intervencije. Uz primjenu inovativnosti odnosno inovativnih značajki u lokalnom kontekstu, u okviru ove intervencije, izravno se i značajno, doprinosi i sljedećim elementima:

- socijalnom (društvenom) kapitalu, putem projektnih aktivnosti očuvanja kulturnih (tradicijskih) vrijednosti područja i/ili jačanja zajedničkog identiteta/prepoznatljivosti područja
- lokalnom upravljanju putem broja projekata i broja novih korisnika koji do sada nisu provodili projekte financirane iz LEADER-a, kao i putem promotivnih aktivnosti i medijskih objava o projektima
- rezultatima i učincima politike putem partnerskih projekata i/ili putem aktivnosti jačanja kapaciteta dionika o političkim strategijama EU-a (Zeleni plan, digitalna tranzicija i dr.) i/ili aktivnosti potpore izvrsnosti

¹⁵ SO – *Specific objective*. Dodatna oznaka specifičnog cilja koja se pojavljuje u nadređenom regulatornom okviru za provedbu LRS. Unesen je radi lakšeg praćenja korelacije sa regulatornim okvirom.

	Različitost intervencije u odnosu na nacionalne intervencije iz SP ZPP-a očituje se u objedinjenju potpore primarnoj poljoprivrednoj proizvodnji i preradi poljoprivrednih proizvoda uključujući i jačanje kapaciteta te partnerstvo i umrežavanje. Razlika je i u mogućnosti potpore PG-ovima (ispod 3.000 EUR ekonomske veličine) kao i projektima projektima kojima se, uz navedeno, maksimizira ostvarenje dodane vrijednosti LEADER-a.
Ciljani korisnici	Pravne i fizičke osobe privatnog prava, upisane u relevantan upisnik PG-ova na nacionalnoj razini pri nadležnom tijelu ¹⁶ . Detaljna razrada prihvatljivih korisnika bit će navedena u natječaju LAG-a
Temeljni uvjeti prihvatljivosti korisnika	Temeljni uvjeti prihvatljivosti korisnika su: – imati prebivalište ili sjedište, uključujući podružnicu, ovisno o organizacijskom obliku unutar područja LAG-a putem kojeg podnosi zahtjev za potporu, prije dana objave natječaja LAG-a sve do proteka roka od 5 (pet) godina od dana konačne isplate sredstava potpore, osim u slučaju ako odabrani LAG promijeni obuhvat područja ili u slučaju više sile i izvanredne okolnosti sukladno članku 3. stavku 1. Uredbe (EU) br. 2021/2116; – imati podmirene odnosno uređene financijske obveze prema državnom proračunu; – ne smije biti u postupku predstečaja, stečaja, stečaja potrošača ili likvidacije u skladu s posebnim propisima. Daljnji uvjeti prihvatljivosti korisnika bit će navedeni u natječaju LAG-a
Prihvatljive vrste projekta i temeljni uvjeti prihvatljivosti projekta	Temeljni (opći) uvjeti prihvatljivosti projekata su: – projekt se mora provoditi na području LAG obuhvata i – ukupni iznos projekta ne smije biti veći od 300.000 EUR (bez PDV-a). Prihvatljive vrste projekata odnose se na primarnu poljoprivrednu proizvodnju, doradu, preradu, skladištenje poljoprivrednih proizvoda, digitalizaciju poljoprivredne proizvodnje i/ili prerade, uvođenje zelenih tehnologija i dr. Prihvatljivi su projekti koji mogu uključiti sljedeće prihvatljive aktivnosti: građenje (izgradnju nove građevine ili rekonstrukciju i/ili održavanje postojeće građevine i/ili opremanje građevine) i/ili nabavu opreme; marketinške aktivnosti; edukacijsko-informativne aktivnosti; promotivne aktivnosti i druge aktivnosti koje doprinose ostvarenju ciljeva LRS. Detaljne prihvatljive vrste projekata i uvjeti prihvatljivosti projekata bit će navedeni u natječaju LAG-a.
Načela kriterija odabira	Načela kriterija odabira prioritetno, su: – Veličina PG-a (prednost imaju PG-ovi sa EVPG iznad 3000 Eur) – Dužina poslovanja (prednost imaju projekti nositelja sa dužim trajanjem poslovanja) – Radna mjesta (prednost imaju ulaganja koja stvaraju nova radna mjesta ili čijom se provedbom zadržavaju radna mjesta) – Vrsta ulaganja (prednost imaju projekti opremanja građevine i/ili nabave opreme) – Digitalizacija u društvenim aktivnostima u selima (prednost imaju projekti u okviru kojih se provode ulaganja u digitalizaciju u poljoprivredi i/ili preradi poljoprivrednih proizvoda) – Doprinos okolišnim ciljevima i ublažavanju klimatskih promjena u selima (prednost imaju projekti čije ulaganja odnose na uvođenje obnovljivih izvora energije i/ili energetske učinkovitost)

¹⁶ Napomena: U trenutku donošenja ove LRS relevantni upisnici su naziva: Upisnik poljoprivrednika ili Upisnik obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava i/ili dr.

	– Dodana vrijednost u primarnoj poljoprivredi (prednost imaju projekti koji moderniziraju primarnu polj. proizvodnju zasnovanu na tradiciji područja i/ili lokalnim resursima i doprinose zaštiti okoliša i/ili očuvanju biološke raznolikosti) – Dodana vrijednost u preradi (prednost imaju projekti kojima se kreiraju proizvodi koji se zasnivaju na tradicijskim vrijednostima područja i/ili lokalnim resursima) – Dodana vrijednost LEADER-a (prednost će imati projekti koji imaju inovativne značajke u lokalnom kontekstu i/ili doprinose drugim rezultatima i učincima politike i/ili doprinose socijalnom (društvenom) kapitalu i/ili doprinose lokalnom upravljanju) Razrada načela kriterija odabira odrediti će se u LAG natječaju.
Najniža ukupna vrijednost projekta	Odrediti će se u LAG natječaju.
Najviša ukupna vrijednost projekta	Najviša ukupna vrijednost projekta je do 300.000 EUR (bez PDV-a). Detaljno će se definirati u LAG natječaju
Najniži iznos potpore po projektu	Odrediti će se u LAG natječaju.
Najviši iznos potpore po projektu	Najviši iznos potpore po projektu je do 200.000 EUR. Detaljno će se definirati u LAG natječaju
Intenzitet potpore	Intenzitet potpore može iznositi najviše 65% prihvatljivih troškova projekta, a može se povećati u slijedećim slučajevima: – najviše 80% prihvatljivih troškova projekta kada je korisnik mladi poljoprivrednik, – najviše 85% prihvatljivih troškova projekta za ulaganja malih PG-ova Dodatno će se definirati u LAG natječaju.

Pokazatelji

Broj novostvorenih radnih mjesta (puno radno vrijeme), doprinosi R.37 ZPP-a	1
Broj sačuvanih radnih mjesta	2

R. br.		
1.	Naziv pokazatelja	R.3 Digitalizacija poljoprivrede
	Mjerna jedinica	Broj PG-ova koji primaju potporu
	Ciljna vrijednost	5
2.	Naziv pokazatelja	R.9 Modernizacija poljoprivrednih gospodarstava
	Mjerna jedinica	Broj PG-ova koji primaju potporu
	Ciljna vrijednost	5
3.	Naziv pokazatelja	R.39 Razvoj ruralnog gospodarstva
	Mjerna jedinica	Broj poduzeća
	Ciljna vrijednost	2
4.	Naziv pokazatelja	R.40 Pametna tranzicija ruralnog gospodarstva
	Mjerna jedinica	Broj projekata
	Ciljna vrijednost	10

Naziv i kod intervencije	INT 1.2.: Jačanje konkurentnih i okolišno prihvatljivih nepoljoprivrednih djelatnosti
Područje obuhvata	Cijelo područje LAG-a
Kratki opis intervencije: -svrha intervencije - doprinos intervencije općem i specifičnom cilju LRS - doprinos intervencije specifičnom cilju ZPP - pripadnost intervencije nekom od članaka Uredbe (EU) 2021/2115 - doprinos pokazateljima rezultata ZPP-a - opis dodatne vrijednosti intervencije u provedbi LEADER pristupa uz naglasak na posebitosti intervencije koje ju razlikuju u odnosu na SP ZPP intervencije - ako je je primjenjivo opis inovativnih elemenata LRS	Intervencija je pripremljena sukladno potrebama područja LAG-a definiranim tijekom izrade SWOT analize. Svrha intervencije je prioritetan doprinos rješavanju potrebe područja LAG-a koja se odnosi na razvoj diverzifikacije gospodarskih aktivnosti (P2) koje će pružanjem potpore nepoljoprivrednim djelatnostima, razvoju raznolikih proizvoda i usluga zasnovanih na lokalnoj tradicijskoj baštini te resursima jačati opći socioekonomski razvoj područja, njegovu prepoznatljivost te povećati kvalitetu života stanovnika i pružiti veće mogućnosti za posjetitelje. Intervencijom će se omogućiti potpora jačanju kapaciteta dionika, umrežavanju i suradnji. Intervencijom se prvenstveno omogućuje potpora razvoju diversificiranog (prostorno i sadržajno) ruralnog turizma koji se oslanja na veliku kulturnu i prirodnu baštinu područja. Intervencijom se omogućuje potpora i razvoju drugih nepoljoprivrednih djelatnosti koje se zasnivaju na tradicijskim aktivnostima u području te koje su usmjerene na jačanje prepoznatljivosti lokalne zajednice. Intervencijom se omogućuje raznolikost gospodarskog razvoja, otvaraju mogućnosti zapošljavanja i aktiviranja osjetljivih skupina društva, suradnja i umrežavanje dionika kao i povezivanje sa poljoprivrednim djelatnostima. Intervencijom se, kroz razvoj turizma, omogućuje i stvaranje lokalnog tržišta poljoprivrednih proizvoda putem potrošnje u turizmu kao i drugih nepoljoprivrednih proizvoda i usluga čime se integrirano omogućuje opći razvoj područja te podiže njegova atraktivnost. Intervencijom se doprinosi jačanju prepoznatljivosti područja, zaštiti okoliša, očuvanju tradicije i održivog korištenja baštine te zelenoj i digitalnoj tranziciji. Detaljna obrazloženja doprinosa projekata (operacija) kojima će se pružiti potpora u okviru ove intervencije razvojnim potrebama LAG-a bit će na navedena u natječaju LAG-a. Fokus intervencije usmjeren je na razvoj selektivnih oblika ruralnog turizma (uz održivo korištenje kulturne i prirodne baštine) te drugih tradicionalnih i inovativnih nepoljoprivrednih djelatnosti u stvaranju proizvoda i usluga za lokalno stanovništvo i posjetitelje područja. Intervencijom se pruža potpora razvoju smještajnih kapaciteta uz očuvanje tradicije, potpora razvoju zanatstva, jačanju lokalnog tržišta te povezivanju poljoprivrede i turizma u svrhu međusobne integracije i razvoja prepoznatljivosti i jedinstvenosti područja. Intervencijom će se pružiti potpora provedbi zelene i digitalne tranzicije u nepoljoprivrednim djelatnostima, uz očuvanje kulturne i prirodne baštine. Intervencijom će se pružiti potpora jačanju poduzetništva žena i mladih te osoba treće životne dobi sa specifičnim znanjima i vještinama koje je potrebno očuvati. Intervencijom će se pružiti potpora jačanju znanja i vještina za razvoj poduzetništva, umrežavanju i partnerstvu te razvoju povezane ponude područja koja doprinosi njegovoj prepoznatljivosti. Intervencijom će se omogućiti razvoj inovativnih pristupa i rješenja u ruralnim sredinama te otvaranje novih i očuvanje postojećih radnih mjesta. Intervencija, u većini svog obuhvata i aktivnosti, pripada uvjetima iz članka 73. Uredbe (EU) br. 2021/2115. Intervencija doprinosi Općem cilju (OC) LRS: Poboljšanje kvalitete života stanovnika u lokalnoj zajednici budući razvojem nepoljoprivrednih djelatnosti povezanih sa lokalnim razvojnim ljudskim i materijalnim resursima, doprinosi socioekonomskom razvoju područja, jačanju i koheziji lokalnih razvojnih dionika te postaje sve privlačnije područje za stanovnike i posjetitelje. Intervencija izravno doprinosi Specifičnom cilju (SC) 1 LRS: Jačanje

	gospodarske konkurentnosti područja budući je usmjerena razvoju nepoljoprivrednih djelatnosti, proizvoda i usluga, s naglaskom na turizam, putem uvođenja inovativnih pristupa, modernizacije, zelene i digitalne tranzicije, stjecanja znanja i vještina te umrežavanja čime se postiže diversificiran razvoj gospodarstva područja, jačanje njegove prepoznatljivosti te doprinos dodanoj vrijednosti LEADER-a. Intervencija izravno i značajno doprinosi Specifičnom cilju (SC/SO) ZPP-a 8: Promicanje zapošljavanja, rasta, rodne ravnopravnosti, uključujući sudjelovanje žena u poljoprivredi, socijalne uključenosti i lokalnog razvoja u ruralnim područjima, uključujući kružno biogospodarstvo i održivo šumarstvo putem sljedećih pokazatelja (uključujući R.37): R.39 Razvoj ruralnog gospodarstva putem min. 10 ruralnih poduzeća, uključujući poduzeća za biogospodarstvo, razvijena uz potporu u okviru ZPP-a (isključujući nova poduzeća) R.40 Pametna tranzicija ruralnoga gospodarstva putem min. 10 projekata (operacije) kojima se doprinosi Pametnim selima Doprinos dodanoj vrijednosti LEADER-a naveden je prethodno, u uvodnom dijelu zajedničkih značajki za sve intervencije. Uz primjenu inovativnosti odnosno inovativnih značajki u lokalnom kontekstu, u okviru ove intervencije, izravno se i značajno, doprinosi i sljedećim elementima: – socijalnom (društvenom) kapitalu, putem projektnih aktivnosti očuvanja kulturnih (tradicijskih) vrijednosti područja i/ili jačanja zajedničkog identiteta/prepoznatljivosti područja – lokalnom upravljanju putem broja projekata i broja novih korisnika koji do sada nisu provodili projekte financirane iz LEADER-a, kao i putem promotivnih aktivnosti i medijskih objava o projektima – rezultatima i učincima politike putem partnerskih projekata i/ili putem aktivnosti jačanja kapaciteta dionika o političkim strategijama EU-a (Zeleni plan, digitalna tranzicija i dr.) i/ili aktivnosti potpore izvrsnosti Različitost intervencije u odnosu na nacionalnu razinu provedbe SP ZPP, uz ranije navedeno, očituje se i u potpori diverzifikaciji ruralnog gospodarstva povezano sa tradicijskim nasljeđem i održivim korištenjem razvojnih resursa, potpori malim poduzetnicima te projektima kojima se ostvaruje dodana vrijednost LEADER-a.
Ciljani korisnici	Pravne i fizičke osobe privatnog prava, uključujući i PG-ove upisane u relevantan upisnik PG-ova na nacionalnoj razini pri nadležnom tijelu. Detaljna razrada prihvatljivih korisnika bit će navedena u natječaju LAG-a.
Temeljni uvjeti prihvatljivosti korisnika	Temeljni uvjeti prihvatljivosti korisnika su: – imati prebivalište ili sjedište, uključujući podružnicu, ovisno o organizacijskom obliku unutar područja LAG-a putem kojeg podnosi zahtjev za potporu, prije dana objave natječaja LAG-a sve do proteka roka od 5 (pet) godina od dana konačne isplate sredstava potpore, osim u slučaju ako odabrani LAG promijeni obuhvat područja ili u slučaju više sile i izvanredne okolnosti sukladno članku 3. stavku 1. Uredbe (EU) br. 2021/2116; – imati podmirene odnosno uređene financijske obveze prema državnom proračunu; – ne smije biti u postupku predstečaja, stečaja, stečaja potrošača ili likvidacije u skladu s posebnim propisima. Daljnji uvjeti prihvatljivosti korisnika bit će navedeni u natječaju LAG-a.

Prihvatljive vrste projekata i temeljni uvjeti prihvatljivosti projekata	Temeljni uvjeti prihvatljivosti projekata su: - projekt se mora provoditi na području LAG obuhvata - ukupni iznos projekta ne smije biti veći od 300.000,00 EUR (bez PDV-a) Prihvatljive vrste projekata odnose se na razvoj ruralnog turizma s posebnim naglaskom na projekte koji doprinose razvoju područja LAG-a kao turističke destinacije, razvoj tradicionalnih suvenira u okviru turističke ponude LAG područja, razvoj zanatskih proizvoda i usluga te razvoj drugih (nespomenutih) nepoljoprivrednih djelatnosti i usluga u području i sl. Prihvatljivi su projekti koji mogu uključiti sljedeće prihvatljive aktivnosti: građenje (izgradnju nove građevine ili rekonstrukciju i/ili održavanje postojeće građevine i/ili opremanje građevine) i/ili nabavu opreme; marketinške aktivnosti; edukacijsko-informativne aktivnosti; promotivne aktivnosti i druge aktivnosti koje doprinose ostvarenju ciljeva LRS. Detaljne prihvatljive vrste projekata i uvjeti prihvatljivosti projekata bit će navedeni u natječaju LAG-a.
Načela kriterija odabira	Načela kriterija odabira, prioritetno, su: - Radno iskustvo u turizmu ili drugim nepoljoprivrednim djelatnostima (prednost imaju korisnici koji duže posluju) - Radna mjesta (prednost imaju ulaganja koja stvaraju nova radna mjesta ili čijom se provedbom zadržavaju radna mjesta) - Raznovrsnost turističke ponude (prednost imaju turistički dionici koji pružaju više različitih turističkih usluga), - Doprinos razvoju ruralnog turizma (prednost imaju turistički dionici koji u svom poslovanju nude vlastite i/ili druge lokalne proizvode) - Dodana vrijednost u djelatnostima (prednost imaju projekti kojima se kreiraju usluge/proizvodi koji se zasnivaju na tradicijskim vrijednostima područja i/ili lokalnim resursima) - Digitalizacija u društvenim aktivnostima u selima (prednost imaju projekti u okviru kojih se provode ulaganja u digitalizaciju u turizmu ili drugim nepoljoprivrednim djelatnostima) - Doprinos okolišnim ciljevima i ublažavanju klimatskih promjena u selima (prednost imaju projekti u okviru kojih se provode ulaganja u zaštitu okoliša i/ili ublažavanje klimatskih promjena) - Dodana vrijednost LEADER-a (prednost će imati projekti koji imaju inovativne značajke u lokalnom kontekstu i/ili doprinose drugim rezultatima i učincima politike i/ili doprinose socijalnom (društvenom) kapitalu i/ili doprinose lokalnom upravljanju) Razrada načela kriterija odabira odrediti će se u LAG natječaju.
Najniža ukupna vrijednost projekta	Odredit će se u LAG natječaju.
Najviša ukupna vrijednost projekta	Najviša ukupna vrijednost projekta je do 300.000 EUR (bez PDV-a). Detaljno će se definirati u LAG natječaju
Najniži iznos potpore po projektu	Odredit će se u LAG natječaju.
Najviši iznos potpore po projektu	Najviši iznos potpore po projektu je do 200.000 EUR. Detaljno će se definirati u LAG natječaju
Intenzitet potpore	Intenzitet potpore može iznositi 65% prihvatljivih troškova projekta. Dodatno će se definirati u LAG natječaju.

Pokazatelji

Broj novostvorenih radnih mjesta (puno radno vrijeme), doprinosi R.37 ZPP-a	1
Broj sačuvanih radnih mjesta	2

R. br.		
1.	Naziv pokazatelja	R.39 Razvoj ruralnog gospodarstva

	Mjerna jedinica	Broj poduzeća (isključujući novoosnovana poduzeća)
	Ciljna vrijednost	10
2.	Naziv pokazatelja	R.40 Pametna tranzicija ruralnoga gospodarstva
	Mjerna jedinica	Broj projekata
	Ciljna vrijednost	10

Naziv i kod intervencije	INT 2.1. Jačanje kohezije i integracije lokalne zajednice
Područje obuhvata	Cijelo područje LAG-a
Kratki opis intervencije: -svrha intervencije - doprinos intervencije općem i specifičnom cilju LRS - doprinos intervencije specifičnom cilju ZPP - pripadnost intervencije nekom od članaka Uredbe (EU) 2021/2115 - doprinos pokazateljima rezultata ZPP-a - opis dodatne vrijednosti intervencije u provedbi LEADER pristupa uz naglasak na posebitosti intervencije koje ju razlikuju u odnosu na SP ZPP intervencije - ako je je primjenjivo opis inovativnih elemenata LRS	Intervencija je pripremljena sukladno potrebama područja LAG-a definiranim tijekom izrade SWOT analize. Svrha intervencije je prioritetan doprinos rješavanju potrebe područja LAG-a koja se odnosi na razvoj male ruralne infrastrukture i usluga uz očuvanje i održivo korištenje baštine (P3) te na jačanje uloge civilnog društva, društvene inkluzije i identiteta područja (P4) odnosno razvoj suradnje, sektorske, međusektorske i međugeneracijske čime se izravno doprinosi povećanju prepoznatljivosti i poboljšanju kvalitete života na području LAG-a. Intervencijom se pruža potpora razvoju društvene i komunalne infrastrukture i usluga u ruralnim sredinama te međusobnu suradnju dionika čime se utječe na smanjenje depopulacije, zadržava mlada i aktivna populacija te omogućuje inkluzija osjetljivih skupina društva. Razvoj infrastrukture na području te jačanje suradnje sektorskih i međusektorskih razvojnih dionika izravno utječe i na opći socioekonomski razvoj područja LAG-a, posebno poljoprivrede odnosno proizvodnje lokalne hrane te na razvoj turizma odnosno turističke destinacije u cjelini. Razvojem infrastrukture i usluga dostupnih općoj, širokoj, zajednici, posebno u manjim naseljima izražene ruralnosti i deprivacije, pruža se potpora i očuvanju tradicije, kulturne i prirodne baštine, zaštiti okoliša te povećanju zdravlja stanovnika. Razvoj javne infrastrukture i usluga sa razvojem društvenog života zajednice ujedno se jača prepoznatljivost područja te omogućuje privlačenje i novih stanovnika te posjetitelja, omogućuje se razvoj područja LAG-a kao turističke destinacije. Jačanje OCD-a te jačanje suradnje sa drugim sektorskim i međusektorskim razvojnim dionicima, pruža platformu za razvoj društvenih inovacija, razvoj zaštite okoliša te primjenu zelene i digitalne tranzicije, međugeneracijsko umrežavanje i prijenos znanja i vještina. Intervencijom se omogućuje i prijenos dobre prakse, metoda i vještina očuvanja tradicijske baštine, kulturne i prirodne, načina života te se omogućuje opća društvena inkluzija. Istovremeno, intervencijom se pruža potpora održivom korištenju društvene i komunalne infrastrukture te primjeni inovativnih i pametnih rješenja u selima. Intervencijom se pruža potpora aktivnostima koje omogućuju jačanje prepoznatljivosti područja, identiteta lokalne zajednice te marketinga i promocije područja. Detaljna obrazloženja doprinosa projekata (operacija) kojima će se, u okviru ove intervencije, pružiti potpora razvojnim potrebama LAG-a bit će na navedena u natječaju LAG-a. Fokus intervencije usmjeren je na razvoj male društvene i komunalne infrastrukture i usluga za lokalnu zajednicu uz zaštitu okoliša, očuvanje i održivo korištenje kulturne i prirodne baštine te aktiviranje i suradnju unutarnjih lokalnih razvojnih resursa i dionika. Intervencijom će se pružiti potpora u zelenoj i digitalnoj tranziciji. Omogućiti će se inovativna i pametna rješenja u selima kojima je svrha održivost i povećanje zaštite okoliša te povećanje kvalitete života stanovnika, doživljaja posjetitelja ali i prepoznatljivosti područja. Posebna pažnja posvetiti će se potrebama stanovnika iz osjetljivih skupina društva (djeca, mladi, žene, starije osobe,

manjine i dr.). Fokus intervencije usmjeren je i na razvoj komunikacije, suradnje i integracije ljudskih resursa LAG-a, jačanje OCD-a, cjeloživotnog učenja, razmjene iskustava, prijenosa dobre prakse putem zajedničkih razvojnih projekata i aktivnosti za povećanje kapaciteta stanovnika, povećanje kvalitete života, društvenu inkluziju, zaštitu okoliša te očuvanje i promociju lokalnog gospodarstva, tradicije, kulturno-povijesne i prirodne baštine, razvoj vidljivosti i promocije područja kao jedinstvene destinacije putem različitih manifestacija i događanja i sl.

Intervencija, u većini svog obuhvata i aktivnosti, pripada uvjetima iz članka 77. uključujući članak 73. Uredbe (EU) br. 2021/2115.

Intervencija doprinosi **Općem cilju (OC) LRS: Poboljšanje kvalitete života stanovnika u lokalnoj zajednici** budući se razvojem društvene i komunalne infrastrukture uz očuvanje okoliša i baštine te zelenu i digitalnu tranziciju, društvenu inkluziju i društvene inovacije, umrežavanje i suradnju izravno doprinosi poboljšanju kvalitete života stanovnika područja LAG-a. Intervencija izravno doprinosi **Specifičnom cilju (SC) 2 LRS: Razvoj integracije zajednice i prepoznatljivosti područja LAG-a** budući omogućuje potporu razvoju male ruralne infrastrukture i usluga dostupnih ukupnom stanovništvu i posjetiteljima, povezanih sa revitalizacijom i promocijom lokalne tradicije, načina života i običaja, lokalnih proizvoda i usluga, održivim korištenjem kulturne i prirodne baštine, jačanjem međusektorske i međugeneracijske suradnje i ljudskih kapaciteta čime se izravno doprinosi razvoju integracije lokalne zajednice te njezinoj prepoznatljivosti kao i dodanoj vrijednosti LEADER-a.

Intervencija izravno i značajno doprinosi **specifičnom cilju (SC/SO) ZPP-a 8:** Promicanje zapošljavanja, rasta, rodne ravnopravnosti, uključujući sudjelovanje žena u poljoprivredi, socijalne uključenosti i lokalnog razvoja u ruralnim područjima, uključujući kružno biogospodarstvo i održivo šumarstvo putem sljedećih pokazatelja:

R.40 Pametna tranzicija ruralnoga gospodarstva putem min. 15 projekata kojima se doprinosi Pametnim selima

R.41 Povezivanje ruralnih područja Europe putem ruralnog stanovništva, min. 10.000 stanovnika ima koristi od poboljšanog pristupa uslugama i infrastrukturi kroz potporu u okviru ZPP-a

R.42 Promicanje socijalne uključenosti putem broja min. 50 osoba obuhvaćenih projektima kojima je dodijeljena potpora

Doprinos dodanoj vrijednosti LEADER-a naveden je prethodno, u uvodnom dijelu zajedničkih značajki za sve intervencije. Uz primjenu inovativnosti odnosno inovativnih značajki u lokalnom kontekstu, u okviru ove intervencije, izravno se i značajno, doprinosi i sljedećim elementima:

- socijalnom (društvenom) kapitalu, putem projektnih aktivnosti koje se odnose na socijalnu (društvenu) interakciju stanovnika i/ili aktivnosti produbljivanja solidarnosti, empatije prema ranjivim skupinama, jačanje kohezije zajednice (inkluzija) i/ili jačanje kapaciteta lokalnih razvojnih dionika i/ili očuvanje kulturnih (tradicijskih) vrijednosti područja i/ili na jačanje zajedničkog identiteta/prepoznatljivosti područja
- lokalnom upravljanju putem broja projekata i broja novih korisnika koji do sada nisu provodili projekte financirane iz LEADER-a, putem projektnih aktivnosti koje se odnose na promotivne aktivnosti i medijske objave o projektima.

	– rezultatima i učincima politike putem partnerskih projekata i/ili putem aktivnosti jačanja kapaciteta dionika o političkim strategijama EU-a (Zeleni plan, digitalna tranzicija i sl.) i/ili aktivnosti potpore izvrsnosti i/ili jačanja razmjene znanja i vještina lokalnih razvojnih dionika i/ili jačanja volontiranja. Različito intervencije u odnosu na nacionalnu razinu, osim gore navedenoga, očituje se i u potpori razvoju male infrastrukture sukladno specifičnim potrebama zajednice, razvoju umrežavanja i partnerske suradnje, povezanih sa jačanjem kapaciteta, jačanja identiteta područja te projektima kojima se ostvaruje dodana vrijednost LEADER-a.
Ciljani korisnici	Pravne osobe javnog prava i/ili pravne osobe privatnog prava. Detaljna razrada prihvatljivih korisnika bit će navedena u natječaju LAG-a.
Temeljni uvjeti prihvatljivosti korisnika	Temeljni uvjeti prihvatljivosti korisnika su: – imati sjedište, unutar područja LAG-a, putem kojeg podnosi zahtjev za potporu, prije dana objave natječaja LAG-a sve do proteka roka od 5 (pet) godina od dana konačne isplate sredstava potpore, osim u slučaju ako odabrani LAG promijeni obuhvat područja ili u slučaju više sile i izvanredne okolnosti sukladno članku 3. stavku 1. Uredbe (EU) br. 2021/2116; – imati podmirene odnosno uređene financijske obveze prema državnom proračunu; – ne smije biti u postupku predstečaja, stečaja, stečaja potrošača ili likvidacije u skladu s posebnim propisima. Daljnji uvjeti prihvatljivosti korisnika bit će navedeni u LAG natječaju.
Prihvatljive vrste projekta i temeljni uvjeti prihvatljivosti projekta	Temeljni (opći) uvjeti prihvatljivosti projekata su: – projekt se mora provoditi na području LAG obuhvata i – ukupni iznos projekta ne smije biti veći od 300.000 EUR (bez PDV-a). Prihvatljive vrste projekata odnose se na razvoj male ruralne infrastrukture, valorizaciju, interpretaciju, očuvanje i održivo korištenje kulturne i prirodne baštine, energetske učinkovitost, manifestacije, društvenu inkluziju, razmjenu znanja i vještina i dr. u svrhu jačanja kvalitete života stanovnika, razvoja vidljivosti, promocije te identiteta područja LAG-a. Prihvatljivi su projekti koji mogu uključiti prihvatljive aktivnosti kao što su: građenje (izgradnju nove građevine ili rekonstrukciju i/ili održavanje postojeće građevine i/ili opremanje građevine) i/ili nabavu opreme, edukacijsko-informativne aktivnosti; promotivne aktivnosti i druge aktivnosti koje doprinose ostvarenju ciljeva LRS. Detaljne prihvatljive vrste projekata i uvjeti prihvatljivosti projekata bit će navedeni u natječaju LAG-a.
Načela kriterija odabira	Načela kriterija odabira, prioritetno, su: - Tip ulaganja (prednost imaju projekti kojima se ulaže u građenje), - Depopulacija na području LAG-a (prednost imaju područja/jedinice lokalne samouprave gdje je više izražena depopulacija), - Namjena ulaganja (prednost imaju projekti kojima se ulaže u sportsku i/ili rekreacijsku i/ili kulturnu i/ili turističku namjenu) - Dodana vrijednost LEADER-a (prednost će imati projekti koji imaju inovativne značajke u lokalnom kontekstu i/ili doprinose drugim rezultatima i učincima politike i/ili doprinose socijalnom (društvenom) kapitalu i/ili doprinose lokalnom upravljanju) Razrada načela kriterija odabira odrediti će se u LAG natječaju.
Najniža ukupna vrijednost projekta	Odrediti će se u LAG natječaju.
Najviša ukupna vrijednost projekta	Najviša ukupna vrijednost projekta je do 300.000 EUR (bez PDV-a). Detaljno će se definirati u LAG natječaju
Najniži iznos potpore po projektu	Odrediti će se u LAG natječaju.

Najviši iznos potpore po projektu	Najviši iznos potpore po projektu je do 200.000 EUR. Detaljno će se definirati u LAG natječaju
Intenzitet potpore	Intenzitet potpore može iznositi najviše 100% prihvatljivih troškova projekta.. Dodatno će se definirati u LAG natječaju.

Pokazatelji

Broj novostvorenih radnih mjesta (puno radno vrijeme), doprinosi R.37 ZPP-a	0
Broj sačuvanih radnih mjesta	2

R. br.		
1.	Naziv pokazatelja	R.40 Pametna tranzicija ruralnoga gospodarstva
	Mjerna jedinica	Broj projekata
	Ciljna vrijednost	15
2.	Naziv pokazatelja	R.41 Povezivanje ruralnih područja Europe
	Mjerna jedinica	Broj ruralnih stanovnika koji imaju koristi
	Ciljna vrijednost	10.000
3.	Naziv pokazatelja	R.42 Promicanje socijalne uključenosti
	Mjerna jedinica	Broj osoba
	Ciljna vrijednost	50

Skupni prikaz svih pokazatelja za sve intervencije LRS

Intervencija LRS	Pokazatelj	Mjerna jedinica	Doprinos pokazateljima rezultata ZPP	Ciljna vrijednost po godinama							Ukupna vrijednost
				2023.	2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	
1.1.	Udio poljoprivrednih gospodarstava koja primaju potporu za digitalnu poljoprivrednu tehnologiju u okviru ZPP-a	Broj PG-ova koji primaju potporu	R.3/SC2	0	0	0	0	2	3	0	5
1.1.	Udio poljoprivrednih gospodarstava koja primaju potporu za ulaganja u restrukturiranje i modernizaciju, uključujući poboljšanje učinkovitosti resursa	Broj PG-ova koji primaju potporu	R.9/SC2	0	0	0	0	2	3	0	5
1.1.	Nova radna mjesta koja primaju potporu u okviru projekata ZPP-a	Broj otvorenih radnih mjesta u ekvivalentu punog radnog vremena (FTE)	R.37/SC8	0	0	0	0	0	1	0	1
1.1.		Broj sačuvanih radnih mjesta		0	0	0	0	1	1	0	2
1.1.	Broj ruralnih poduzeća, uključujući poduzeća za biogospodarstvo, razvijenih uz potporu u okviru ZPP-a	Broj poduzeća	R.39/SC8	0	0	0	0	1	1	0	2
1.1.	Broj strategija pametnih sela za koje je dodijeljena potpora	Broj projekata	R.40/SC8	0	0	0	0	5	5	0	10
1.2.	Nova radna mjesta koja primaju potporu u okviru projekata ZPP-a	Broj otvorenih radnih mjesta u ekvivalentu punog radnog vremena (FTE)	R.37/SC8	0	0	0	0	0	0	1	1
1.2.		Broj sačuvanih radnih mjesta		0	0	0	0	1	0	1	2
1.2.	Broj ruralnih poduzeća, uključujući poduzeća za biogospodarstvo, razvijenih uz potporu u okviru ZPP-a	Broj poduzeća	R.39/SC8	0	0	0	0	5	0	5	10
1.2.	Broj strategija pametnih sela za koje je dodijeljena potpora	Broj projekata	R.40/SC8	0	0	0	0	5	0	5	10

2.1.	Nova radna mjesta koja primaju potporu u okviru projekata ZPP-a	Broj otvorenih radnih mjesta u ekvivalentu punog radnog vremena (FTE)	R.37/SC8	0	0	0	0	0	0	0	0
2.1.		Broj sačuvanih radnih mjesta		0	0	0	0	1	0	1	2
2.1.	Broj strategija pametnih sela za koje je dodijeljena potpora	Broj projekata	R.40/SC8	0	0	0	0	5	3	7	15
2.1.	Udio ruralnog stanovništva koje ima koristi od poboljšanog pristupa uslugama i infrastrukturi kroz potporu u okviru ZPP-a	Broj ruralnih stanovnika koji imaju koristi	R.41/SC8	0	0	0	0	3.000	2.000	5.000	10.000
2.1.	Broj osoba obuhvaćenih projektima socijalne uključenosti za koje je dodijeljena potpora	Broj osoba	R.42/SC8	0	0	0	0	20	10	20	50

Prikaz kriterija na temelju kojih projekti iz intervencije doprinose provedbi koncepta Pametnih sela

Br.	Kriterij koji doprinosi provedbi koncepta Pametnih sela	Kriteriji LAG-a na temelju kojih se projekti svrstavaju u projekte koji doprinose provedbi koncepta Pametnih sela
1.	inovativna i pametna rješenja u selima	inovativnost na razini LAG-a (obrazloženo u zajedničkim značajkama za sve intervencije)
2.	digitalizacija u poljoprivredi i ostalim društvenim aktivnostima u selima	aktivnosti/ulaganja u digitalizaciju u: poljoprivredi, preradi, turizmu i dr. djelatnostima, javnoj infrastrukturi i uslugama te drugim društvenim aktivnostima za stanovništvo i širu javnost; uključujući aktivnosti stjecanja znanja i vještina za digitalnu tranziciju
3.	doprinos okolišnim ciljevima i ublažavanju klimatskih promjena u selima.	ulaganja/aktivnosti kojima se doprinosi zaštiti okoliša i otpornosti na klimatske promjene, uključujući jačanje svijesti i razvoj znanja i vještina za zelenu tranziciju

5.4. Opis procesa odabira projekata na natječajima LAG-a

Stručna služba LAG-a priprema dokumentaciju koja minimalno sadrži: predmet, svrhu i iznos raspoloživih sredstava natječaja LAG-a; uvjete prihvatljivosti korisnika i dokumentaciju; uvjete prihvatljivosti projekata i dokumentaciju; uvjete prihvatljivosti troškova i dokumentaciju; kriterije odabira projekata i dokumentaciju za ocjenu usklađenosti projekata s kriterijima; prag prolaznosti; prihvatljive i neprihvatljive troškove; detaljni postupak odabira projekata; visinu i intenzitet potpore; način, uvjete i rokove prijave projekata; rokove i uvjete za podnošenje prigovora te popis priloga i obrazaca. Dokumentacija natječaja sadržavat će i druge dokumente poput uputa za prijavitelje i sl. Nakon odobrenja ukupne natječajne dokumentacije od strane nadležnog tijela LAG-a, natječaj LAG-a, s pripadajućim obrascima, priložima, vodičima i ostalom dokumentacijom, objavljuje se na mrežnoj stranici LAG-a. Javnost se izvješćuje preko tiskanih i drugih medija na lokalnoj i regionalnoj razini. Zahtjevi za potporu zaprimaju se putem službene adrese sjedišta LAG-a. Način podnošenja zahtjeva za potporu jasno je naznačen u natječaju LAG-a. Otvaranje zahtjeva za potporu pristiglih na natječaj LAG-a obavlja Povjerenstvo kojeg imenuje Upravni odbor. Nakon zaprimanja zahtjeva za potporu provodi se administrativna kontrola koja, ujedno, predstavlja i 1. fazu (tzv. Analiza 1) u postupku odabira projekata za provedbu LRS. Tijekom ove faze, LAG može zatražiti i nadopunu dokumentacije dostavljene od strane korisnika koji su se prijavili na natječaj. Cilj 1. faze je provjera: potpunosti prijave, prihvatljivosti korisnika te osnovnih uvjeta prihvatljivosti projekta. Nakon administrativne provjere, započinje 2. faza (Analiza 2) koja predstavlja kvalitativno ocjenjivanje prijave od strane Ocjenjivačkog odbora kojeg imenuje nadležno tijelo LAG-a temeljem Statuta, a koja se provodi sukladno definiranim internim procedurama LAG-a i kriterijima odabira definiranim LRS-om. Rezultat analiza je rang lista projekata s pratećom dokumentacijom koja se upućuje na odlučivanje Upravnom odboru LAG-a. Upravni odbor zatim provodi procjenu projektnih prijedloga prema izvješću i privremenoj rang listi te provjere sukladnosti s kriterijima za vrednovanje i odabir projekata. Na odluke Upravnog odbora, korisnici imaju mogućnost prigovora tijelu LAG-a nadležnom za prigovore. Odluke tijela LAG-a nadležnog za prigovore moraju biti jasne i konačne i ne mogu ni na koji način biti

promijenjene od strane Upravnog odbora LAG-a. U slučaju da je prigovor prihvaćen, zahtjev za potporu se vraća u administrativnu obradu. LAG je obavezan osigurati i spriječiti bilo kakvu mogućnost pojave sukoba interesa. Popis projekata koji su odabrani od strane LAG-a bit će objavljen na mrežnoj stranici LAG-a nakon utvrđivanja rang liste odabranih projekata. Objava uključuje najmanje sljedeće podatke: naziv korisnika, naziv projekta i njegov kratak opis, intenzitet potpore i iznos potpore. Nakon završetka natječaja i postupka odabira projekata na razini LAG-a, sva dokumentacija o postupcima i odluke o odabiru dostavljaju se Agenciji za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (APPRRR) putem AGRONET-a, pri čemu, LAG podnosi Zahtjev za potporu za svaki pojedinačni odobreni projekt. APPRRR provodi postupak provjere usklađenosti odabira projekata LAG-a s kriterijima navedenim u LRS-u i natječaju LAG-a, te, nakon provedenih provjera, donosi Odluku o dodjeli sredstava za svaki pozitivno ocijenjeni Zahtjev za potporu. Lista potvrđenih i odobrenih projekata od strane APPRRR-a objavljuje se na mrežnim stranicama LAG-a.

5.5. Usklađenost LRS sa ZPP-om

Tablica 30: Usklađenost LRS sa SP ZPP

Opći cilj LRS	Specifični cilj LRS	Intervencija LRS	Usklađenost sa specifičnim ciljevima ZPP-a (uključujući međusektorski/horizontalni)
OC LRS: Poboljšanje kvalitete života stanovnika u lokalnoj zajednici	SC1: Jačanje gospodarske konkurentnosti područja	INT 1.1.: Jačanje konkurentne i okolišno prihvatljive poljoprivrede	SC ZPP 2 SC ZPP 8
		INT 1.2.: Jačanje konkurentnih i okolišno prihvatljivih nepoljoprivrednih djelatnosti	SC ZPP 8
	SC2: Razvoj integracije zajednice i prepoznatljivosti područja LAG-a	INT 2.1. Jačanje kohezije i integracije lokalne zajednice	SC ZPP 8

Doprinos kohezijskoj politici na regionalnoj razini putem doprinosa:

Planu razvoja Karlovačke županije 2021.-2027.

SC1 LRS putem provedbe intervencije 1.1 te intervencije 1.2 izravno doprinosi ostvarenju Prioriteta 1. Konkurentno gospodarstvo i održivo društvo te Prioriteta 3. Zelena, digitalna i povezana županija. SC2 LRS putem intervencije 2.1. izravno doprinosi Prioritetu 3. Zelena, digitalna i povezana županija te Prioritetu 4. Ravnomjerno razvijena županija

Planu razvoja Ličko-senjske županije za razdoblje do 2027. godine

SC1 LRS putem provedbe intervencije 1.1. izravno doprinosi Posebnom cilju 2. Jačanje konkurentnosti i održivosti poljoprivrede, šumarstva, lova i ribolova te Posebnom cilju 3. Povećanje učinkovitosti korištenja resursa. Putem intervencije 1.2 izravno doprinosi Posebnom cilju 4. Razvoj zelenog i održivog turizma te Posebnom cilju 3. Povećanje učinkovitosti korištenja resursa. SC1 i SC2 putem svojih intervencija doprinose Posebnom cilju 9. Očuvanje

i održivo korištenje kulturne i prirodne baštine. SC2 putem intervencije 2.1 izravno doprinosi Posebnim cijevima 5. Pametni gradovi i sela te 7. Demografski oporavak.

6. KAPACITET LAG-a ZA PROVEDBU LRS

6.1. Kapacitet LAG-a za upravljanje LAG-om i provedbom LRS

Lokalna akcijska grupa (LAG) „Frankopan“ je registrirana kao Udruga sukladno Zakonu o udrugama i osnovni kapaciteti za upravljanje LAG-om čine Skupština LAG-a, Upravni i Nadzorni odbor, te stručna služba odnosno ured LAG-a. Ured LAG-a zapošljava 3 djelatnika. Oni provode stručne, administrativne, materijalno-financijske i druge poslove za potrebe LAG-a, organiziranje redovnog poslovanja LAG-a; obavljanje svakodnevne unutarnje koordinacije LAG-a; vođenje arhive cjelokupnog poslovanja; skrbe za izvršavanje odluka i zaključaka Predsjednika, Skupštine i Upravnog odbora; provođenje djelatnosti LAG-a u skladu s LEADER načelima, propisima, Statutom i drugim aktima LAG-a; vođenje financijskih poslova te izrađivanje financijskih i drugih dokumenata; podnošenje Skupštini izvješća o radu stručne službe LAG-a; utvrđivanje prijedloga programa i planova rada LAG-a i podnošenje istih nadležnim tijelima na usvajanje; sudjelovanje u pripremi i provedbi projekata te obavljanje drugih poslova koje joj nalože nadležna tijela LAG-a. Voditelj LAG-a ima dugogodišnje radno iskustvo na upravljačkim pozicijama te iskustvo u pripremi i provedbi projekata financiranih iz nacionalnih i međunarodnih izvora.

Sredstva za predfinanciranje, za nesmetan rad LAG-a, i dalje se planiraju koristiti iz članarina članova lokalnog partnerstva (samofinanciranje), a koja su na trenutnoj razini od 15.000,00 eura godišnje. U narednom razdoblju ne očekuje se daljnja akumulacija sredstava ostvarenih kroz članarine, jer su za nesmetan rad LAG-a i provedbu LRS, a prema dosadašnjim iskustvima, potrebne najmanje tri zaposlene osobe. Očekivana sredstva kroz LEADER program, neće biti dostatna za financiranje tri zaposlene osobe, pa se jedna osoba planira sufinancirati sredstvima iz članarina, ali i kroz provedbu nekih drugih EU i nacionalnih projekata.

Članovi LAG-a, koji su kroz LAG uspješno prošli edukaciju za pripremu i provedbu projekata, također uspješno apliciraju i provode projekte za svoje udruge, tvrtke, institucije. Gradovi i općine, kao osnivači LAG-a, osim brojnih infrastrukturnih projekata, financiranih iz proračunskih sredstava, nacionalnih izvora i EU fondova, provode i ostale projekte, te na taj način pokušavaju poboljšati kvalitetu života svojih stanovnika.

Područje LAG-a obiluje prirodnim i kulturnim resursima koji pružaju mogućnost bavljenja različitim djelatnostima (poljoprivreda, turizam). Iako se već vide pomaci u razvoju ljudskih kapaciteta na području LAG-a, još uvijek nedostaje educiranih i kvalitetnih osoba koje bi tu raznolikost i resurse bolje iskoristili i jače doprinijeli razvoju svog područja. Zbog toga će LAG i ubuduće veliku pažnju posvetiti animaciji, edukaciji, informiranju stanovništva. Osobitu pozornost posvetit će jačanju kapaciteta članova, zaposlenika i volontera LAG-a, kroz usavršavanje, obrazovanje, umrežavanje, razvojne projekte, osposobljavanja, studijska putovanja i sl.

Tablica 31: Kapacitet LAG-a za upravljanje LAG-om i provedbu LRS

Godina provedbe LRS	Planirani broj zaposlenih osoba koji rade isključivo na provedbi LRS (animacija, LAG natječaj, ostali uredski poslovi u vezi provedbe LRS), izražen u FTE	Planirani iznos članarina (ukupno) za predfinanciranje tekućih troškova i animacije	Planirani iznos iz ostalih izvora financiranja za predfinanciranje tekućih troškova i animacije	Ukupno planirani iznos za predfinanciranje tekućih troškova i animacije
2023.	3	15.000,00	10.000,00	25.000,00
2024.	3	15.000,00	10.000,00	25.000,00
2025.	3	15.000,00	10.000,00	25.000,00
2026.	3	15.000,00	10.000,00	25.000,00
2027.	3	15.000,00	10.000,00	25.000,00
2028. (n+2)	3	15.000,00	10.000,00	25.000,00
2029. (n+2)	3	15.000,00	10.000,00	25.000,00

6.2. Opis praćenja (monitoringa) i procjene (evaluacije) provedbe LRS

Praćenje provedbe LRS obuhvaća stalno praćenje, mjerenje učinaka provedbe strategije, pokazatelja (indikatora) za ocjenu uspješnosti i učinkovitosti projekata i rada LAG-a. Kontinuirano praćenje provedbe LRS sastavni je dio redovnih aktivnosti LAG-a. Temeljem Statuta, LAG provodi godišnje izvješćivanje svih tijela LAG-a o provedbi LRS i radu LAG-a. LAG Frankopan će provoditi praćenje i vrednovanje provedbe LRS koristeći regulatorni okvir za praćenje i ocjenu učinka (PMEF) temeljem Uredbe o zajedničkim odredbama (EU) br. 2021/1060, okvira za praćenje i ocjenjivanje uspješnosti iz Uredbe (EU) br. 2021/2115, Provedbene uredbe Komisije (EU) br. 2021/2290, i evaluacije strateških planova ZPP-a te pružanje informacija za praćenje i evaluaciju iz Provedbene uredbe Komisije (EU) br. 2022/1475.

Proces praćenja planirat će se i temeljem: Smjernica za izradu evaluacijskih planova ZPP-a, a koje ističu specifičan značaj praćenja pokazatelja LRS u doprinosu SP ZPP-a te praćenja i vrednovanja dodane vrijednosti LEADER-a. Isto tako, LAG će planiranje doprinosa dodanoj vrijednosti LEADER-a pripremiti temeljem postojećih i budućih Smjernica za evaluaciju LEADER-a/CLLD-a na EU razini. Dodanom vrijednosti LEADER-a, uz doprinos specifičnom cilju 8 te općem cilju 3 ZPP-a, ujedno se doprinosi i postizanju cilja 5. kohezijske politike EU „Europa bliža građanima poticanjem održivog i integriranog razvoja svih vrsta područja i lokalnih inicijativa“ (Uredba (EU) br. 2021/1060).

Podatci koje će pratiti LAG odnose se na praćenje pokazatelja dodane vrijednosti intervencije LEADER putem rada LAG-a (tekući rad i animacija) kao i putem provedbe LRS na razini operacija (projekata), a koji su osnova za vrednovanje (evaluaciju). U ovom programskom razdoblju postoji velika potreba postizanja dodane vrijednosti LEADER-a u usporedbi s potporama koje se pružaju putem intervencija SP ZPP-a te iz drugih nacionalnih i EU izvora. Dodana vrijednost LEADER-a proizlazi iz potpune primjene sedam načela LEADER-a. Aktivnosti provedbe LRS moraju jasno dokazati dodanu vrijednost pristupa LEADER integriranom pristupu ruralnom razvoju.

LAG će provedbu LRS pratiti na razini postizanja ciljeva identificiranih u LRS putem Plana praćenja pokazatelja (koji sadrži pokazatelje LRS te dodane vrijednosti LEADER-a, terminski plan te zadaće) putem kojih će pratiti rad LAG i provedbu intervencija LRS i strategije u cjelini. Projekti odnosno operacije imati će zajedničke pokazatelje prema kojima će se podatci prikupljati. Temeljem Plana praćenja pokazatelja, LAG će uspostaviti sustav izvješćivanja

kvantitativnih i kvalitativnih elemenata potrebnih za praćenje operacija odnosno projekata za provedbu intervencija LAG-a te o istima izvješćivati Upravljačko tijelo putem izvješća na godišnjoj razini.

LAG će imati imenovanog zaposlenika zaduženog za praćenje rada LAG-a i projekata (operacija) za provedbu intervencija LAG-a kao i analizu o napretku provedbe ukupne LRS te rezultatima postignutim financiranjem iz intervencije LEADER.

LAG će, u svoj redovni rad, uključiti aktivnosti animacije povezane sa praćenjem i vrednovanjem LRS, a kako bi mogao sumirati postignute rezultate i njihove doprinose na godišnjoj razini, te temeljem provedenih analiza, djelovati u narednoj godini implementacije LRS.

LAG će, uz navedeno, izraditi Plan vrednovanja (evaluacije) LRS koji bi trebao odgovoriti najmanje na sljedeća pitanja: Koji su ciljevi LAG-a za vrednovanje LRS?; Procjena dodane vrijednosti LEADER-a; Elementi upravljanja i koordinacije za rad LAG-a i proces provedbe LRS; Posebne teme LRS ili teme koje LAG želi ocijeniti zatim podatci potrebni za vrednovanje LRS (što je povezano s Planom pokazatelja i njihova praćenja) te koji su alati i metode koje će koristiti, rokovi vrednovanja i relevantne prekretnice kao i pristup priopćavanju aktivnosti/nalaza vrednovanja javnosti te koji su resursi potrebni. Vrednovanje LRS provest će se najmanje 2 puta tijekom trajanja LRS. Isto tako, LAG će sudjelovati u svakom vrednovanju intervencije LEADER ili SP ZPP-a koje će se provoditi sa nacionalne razine.

Tablica 32: Plan pokazatelja – pokazatelji rezultata ZPP

Naziv pokazatelja rezultata ZPP (RI)	Naziv mjerne jedinice	Mjerna jedinica	Intervencija LRS (naziv i/ili kod)	Ciljna vrijednost po godinama							
				2023.	2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	Ukupna vrijednost
R.3 Digitalizacija poljoprivrede	Udio poljoprivrednih gospodarstava koja primaju potporu za digitalnu poljoprivrednu tehnologiju u okviru ZPP-a	Broj poljoprivrednih gospodarstava koji primaju potporu	1.1.	0	0	0	0	2	3	0	5
R.9. Modernizacija poljoprivrednih gospodarstava	Udio poljoprivrednih gospodarstava koja primaju potporu za ulaganja u restrukturiranje i modernizaciju, uključujući poboljšanje učinkovitosti resursa	Broj poljoprivrednih gospodarstava koji primaju potporu	1.1.	0	0	0	0	2	3	0	5
R.37 Rast i radna mjesta u ruralnim područjima	Nova radna mjesta koja primaju potporu u okviru projekata ZPP-a	Broj otvorenih radnih mjesta u ekvivalentu punog radnog vremena (FTE)	1.1./1.2.	0	0	0	0	0	1	1	2
R.39 Razvoj ruralnoga gospodarstva	Broj ruralnih poduzeća, uključujući poduzeća za biogospodarstvo, razvijenih uz potporu u okviru ZPP-a	Broj poduzeća	1.1./1.2.	0	0	0	0	6	1	5	12
R.40 Pametna tranzicija ruralnoga gospodarstva	Broj strategija pametnih sela za koje je dodijeljena potpora	Broj projekata	1.1./1.2./2.1.	0	0	0	0	15	8	12	35
R.41 Povezivanje ruralnih područja Europe	Udio ruralnog stanovništva koje ima koristi od poboljšanog pristupa uslugama i infrastrukturi kroz potporu u okviru ZPP-a	Broj ruralnog stanovništva koje ima koristi	2.1.	0	0	0	0	3.000	2.000	5.000	10.000
R.42 Promicanje socijalne uključenosti	Broj osoba obuhvaćenih projektima socijalne uključenosti za koje je dodijeljena potpora	Broj osoba	2.1.	0	0	0	0	20	10	20	50

7. FINANCIJSKI I AKCIJSKI PLAN PROVEDBE LRS

7.1. Financijski plan provedbe LRS

Financijski plan prikazuje predviđanje rashoda za provedbu LRS za programsko razdoblje 2023.-2027. kako bi se osigurala proračunska sredstva za zatvaranje programa u godinama 2028.-2029. Financijski plan predstavlja sažeti prikaz alokacija za provedbu zadaća LAG-a i postizanje ciljeva LRS, a time i doprinosa postizanju specifičnih i općih ciljeva SP ZPP-a RH kao i 5. cilja Kohezijske politike EU „Europa bliža građanima poticanjem održivog i integriranog razvoja svih vrsta područja i lokalnih inicijativa“ za LEADER/CLLD. Provedbom financijskog plana LAG doprinosi postizanju ciljeva horizontalnih politika EU (Zeleni plan, digitalna tranzicija, Dugoročna vizija za ruralna područja, Pametna sela i dr.). Financijski plan sažeto prikazuje vrijednost za novac i izravno je povezan sa Akcijskim planom provedbe LRS. Financijski plan sadrži postotak ukupne financijske alokacije LRS potreban za njezinu provedbu putem projekata razvojnih dionika u okviru alokacija za 3 intervencije LRS u ukupnom iznosu od 68% ukupne alokacije dodijeljene LAG-u za programsko razdoblje 2023.-2027. Uključuje predviđanje iznosa za prihvatljive troškove projekata lokalnih razvojnih dionika za postizanje ciljeva LRS i ostvarivanje njezine dodane vrijednosti.

Za projekte transnacionalne i međuteritorijalne suradnje (njihovu pripremu i provedbu), a koje će provoditi sam LAG sa drugim projektnim partnerima, predviđeno je do 7% ukupne alokacije. Za aktivnosti koje se odnose na tekuće troškove i animaciju, odnosno upravljanje provedbom LRS, kojih je isključivi korisnik LAG, planom je predviđeno maksimalno dopuštenih 25% ukupne alokacije. Troškovi animacije odnose se na aktivnosti promicanja LRS i jačanje kapaciteta šire lokalne zajednice kao i potencijalnih nositelja (promotora) projekata za provedbu LRS. Posebna pažnja će se posvetiti jačanju kapaciteta dionika koji do sada nisu imali koristi od financiranja iz programa LEADER kao i osjetljivih skupina društva. Tekući, odnosno administrativni troškovi odnose se na prihvatljive operativne troškove LAG-a povezane sa provedbom LRS, što uključuje troškove plaća djelatnika LAG-a, režijske troškove, promidžbu, komunikaciju, financijsko upravljanje i reviziju te praćenje i evaluaciju provedbe LRS.

Tablica 33: Financijski plan provedbe LRS

Intervencija LRS	Raspored sredstava po godinama (%)							Ukupno za cijelo programsko razdoblje po intervenciji (%)	Od toga za projekte koji doprinosu provedbi koncepta Pametnih sela (%)
	2023.	2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.		
1.1	0,00	0,00	0,00	0,00	10,00	9,00	0,00	19,00	15,20
1.2	0,00	0,00	0,00	0,00	8,00	0,00	11,00	19,00	15,20
2.1	0,00	0,00	0,00	0,00	15,00	3,00	12,00	30,00	30,00
Tekući troškovi i animacija	0,00	4,00	4,00	4,00	4,00	5,00	4,00	25,00	n/p
Priprema i provedba projekata suradnje	0,00	0,00	0,00	2,00	2,00	3,00	0,00	7,00	n/p
UKUPNO	0,00	4,00	4,00	6,00	39,00	20,00	27,00	100,00	60,40

7.2. Akcijski plan provedbe LRS

Akcijski plan predstavlja nacrt načina na koji LAG predlaže rješavanje prioriternih razvojnih potreba i korištenje vlastitog razvojnog potencijala, kako je utvrđeno procesom izrade LRS. On daje okvir za provedbu LRS definiranjem dinamike otvaranja natječaja LAG-a za prikupljanje i odabir projekata (operacija) lokalnih razvojnih dionika područja. On daje dinamički okvir za potporu postizanja ciljeva LRS a time i ciljeva SP ZPP-a te drugih povezanih i horizontalnih politika EU. Akcijski plan integriran je s okvirom za praćenje pokazatelja te postizanje rezultata LRS putem aktivnosti obuhvaćenih sa 3 strateške intervencije.

Prve natječeaje koje LAG planira objaviti 2025. godine odnose se na intervenciju 1.1 Jačanje konkurentne i okolišno prihvatljive poljoprivrede, intervenciju 1.2 Jačanje konkurentnih i okolišno prihvatljivih nepoljoprivrednih djelatnosti te intervenciju 2.1 Jačanje kohezije i integracije lokalne zajednice u dijelu koji se odnosi na suradnju i umrežavanje dionika te jačanje kapaciteta organizacija civilnog društva odnosno razvojnih dionika iz civilne interesne skupine i javne interesne skupine (u partnerstvu sa drugim međusektorskim dionicima ili kao pojedinačnih nositelja projekata). Daljnja dinamika provedbe natječaja, predviđena ovom LRS, zavisiti će od iskustava provedbe tijekom 2025. godine.

Tablica 34: Akcijski plan provedbe LRS

Intervencija LRS	Broj natječaja LAG-a							Ukupno
	2023.	2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	
1.1	0	0	1	1	0	0	0	2
1.2	0	0	1	0	1	0	0	2
2.1	0	0	1	1	1	0	0	3
UKUPNO	0	0	3	2	2	0	0	7

PRILOZI

Prilog 1.

Literatura

- Strateški plan Zajedničke poljoprivredne politike Republike Hrvatske 2023.-2027.
- Strategija razvoja poljoprivrede do 2030.
- Nacionalna razvojna strategija RH do 2030.
- Uputa za izradu LRS i LAG intervencija 2023. - 2027.
- Evaluacija LEADER-a/CLLD-a, Smjernice; ENRD, Europska komisija, 2017.
- Plan razvoja Karlovačke županije 2021.-2027.
- Planu razvoja Ličko-senjske županije za razdoblje do 2027. godine
- Lokalna razvojna strategija LAG-a Frankopan za razdoblje 2014. - 2020. (s produžetkom trajanja do 2022.)

Prilog 2.

Tablica 1. Naselja jedinica lokalne samouprave u sastavu LAG-a Frankopan

Broj JLS LAG-a Frankopan	10	10
Broj naselja u LAG-u Frankopan	250	250
Naziv naselja/JLS	Broj stanovnika 2011.	Broj stanovnika 2021.
GRAD OGULIN/UK	13.915	12.251
Desmerice	262	234
Donje Dubrave	199	154
Donje Zagorje	230	199
Drežnica	516	359
Dujmić Selo	142	114
Gornje Dubrave	90	63
Gornje Zagorje	297	272

Hreljin Ogulinski	549	447
Jasenak	226	172
Marković Selo	56	58
Ogulin	8.216	7.389
Otok Oštarijski	381	342
Ponikve	98	57
Popovo Selo	46	42
Potok Musulinski	91	84
Puškarići	439	429
Ribarići	337	286
Sabljak Selo	254	252
Salopek Selo	246	222
Sveti Petar	651	608
Trošmarija	127	87
Turkovići Ogulinski	249	203
Vitunj	98	76
Zagorje	115	102
GRAD OTOČAC/UK	9.778	8.361
Brlog	279	256
Brloška Dubrava	63	39
Čovići	560	476
Dabar	118	58
Doljani	95	74
Drenov Klanac	40	29
Glavace	30	19
Gorići	22	12
Hrvatsko Polje	187	128
Kompolje	346	297
Kuterevo	522	386
Ličko Lešće	709	579
Lipovlje	214	159
Otočac	4.240	3.882
Podum	108	138
Ponori	80	42
Prozor	893	840
Ramljani	167	72
Sinac	563	496

Staro Selo	33	27
Škare	36	36
Švica	464	316
GRAD SLUNJ/UK	5.076	4.192
Arapovac	4	1
Bandino Selo	6	1
Blagaj	27	23
Bukovac Perjasički	3	1
Crno Vrelo	7	6
Cvijanović Brdo	2	-
Cvitović	279	232
Čamerovac	57	35
Donja Glina	28	15
Donja Visočka	9	4
Donje Primišlje	35	22
Donje Taborište	200	177
Donji Cerovac	129	111
Donji Furjan	59	37
Donji Kremen	47	40
Donji Lađevac	46	34
Donji Nikšić	204	170
Donji Poloj	11	8
Donji Popovac	20	12
Dubrave	21	6
Glinsko Vrelo	43	38
Gornja Glina	144	105
Gornja Visočka	16	5
Gornje Primišlje	13	7
Gornje Taborište	227	198
Gornji Cerovac	94	83
Gornji Furjan	85	57
Gornji Kremen	65	42
Gornji Lađevac	58	47
Gornji Nikšić	47	48
Gornji Popovac	176	148
Grobnik	20	10
Jame	28	21

Klanac Perjasički	6	5
Kosa	15	10
Kosijer Selo	5	4
Kutanja	2	-
Kuzma Perjasička	11	4
Lađevačko Selište	11	6
Lapovac	35	6
Lumbardenik	141	134
Mali Vuković	115	75
Marindolsko Brdo	59	48
Miljevac	10	10
Mjesto Primišlje	49	37
Novo Selo	68	53
Pavlovac	35	19
Podmelnica	199	156
Polje	29	28
Rabinja	-	-
Rastoke	50	46
Salopek Luke	17	7
Sastavak	14	10
Slunj	1.674	1.559
Slunjčica	7	3
Snos	8	4
Sparednjak	3	2
Stojmerić	3	1
Šlivnjak	17	13
Točak	70	57
Tržić Primišljanski	20	9
Veljun	112	92
Veljunska Glina	17	5
Veljunski Ponorac	12	11
Videkić Selo	21	15
Zapoljak	8	1
Zečev Varoš	23	18
OPĆINA BOSILJEVO/UK	1.284	1.053
Beč	9	43
Bitorajci	16	44

Bosanci	40	1
Bosiljevo	63	17
Dani	8	29
Dugače	14	28
Fratrovci	31	35
Fučkovac	23	88
Glavica	34	29
Grabrk	117	24
Hrsina	41	19
Jančani	26	49
Johi	33	-
Kasuni	58	1
Korenić Brdo	2	22
Kraljevo Selo	2	2
Krč Bosiljevski	27	8
Laslavići	1	3
Lipošćaki	14	18
Lisičina Gorica	5	55
Malik	24	15
Mateše	59	18
Milani	10	36
Novo Selo Bosiljevsko	25	52
Orišje	50	13
Otok na Dobri	60	24
Podrebar	18	-
Podumol	30	101
Potok Bosiljevski	5	10
Pribanjci	126	15
Rendulići	10	63
Resnik Bosiljevski	16	1
Sela Bosiljevska	69	31
Skoblić Brdo	2	24
Soline	38	11
Spahići	32	1
Strgari	14	28
Špehari	1	14
Umol	37	27

Varoš Bosiljevski	18	8
Vodena Draga	37	27
Vrhova Gorica	8	43
Žubrinci	31	44
OPĆINA CETINGRAD/UK	2.027	1.511
Batnoga	95	68
Begovo Brdo	4	-
Bilo	16	11
Bogovolja	170	83
Buhača	36	30
Cetingrad	319	291
Cetinski Varoš	29	14
Delić Poljana	14	8
Donja Žrnica	4	2
Donje Gnojnice	20	12
Đurin Potok	39	16
Glinice	31	12
Gnojnice	24	16
Gojkovac	11	2
Gornja Žrnica	2	3
Gornje Gnojnice	29	19
Grabarska	146	134
Kapljuv	31	30
Kestenje	28	20
Komesarac	155	102
Kruškovača	46	36
Kuk	2	1
Luke	8	4
Maljevac	115	84
Maljevačko Selište	30	22
Pašin Potok	200	159
Podcetin	41	29
Polojski Varoš	42	34
Ponor	78	64
Ruševica	57	37
Sadikovac	23	20
Srednje Selo	15	11

Strmačka	23	10
Šiljkovača	64	63
Tatar Varoš	81	64
Trnovi	-	-
OPĆINA GENERALSKI STOL/UK	2.642	2.166
Brcković Draga	30	26
Crno Kamanje	16	15
Dobrenići	305	262
Donje Bukovlje	98	81
Duga Gora	61	49
Erdelj	369	301
Generalski Stol	589	478
Goričice Dobranske	47	37
Gorinci	91	78
Gornje Bukovlje	232	189
Gornji Zvečaj	187	160
Gradišće	53	42
Jankovo Selište	77	60
Keići	40	37
Lipa	39	24
Lipov Pesak	36	38
Mateško Selo	35	23
Mrežnički Brest	41	25
Petrunići	20	21
Protulipa	51	31
Radočaji	77	58
Sarovo	11	8
Skukani	56	51
Tomašići	68	62
Trnovo	13	10
OPĆINA JOSIPDOL/UK	3.773	3.410
Carevo Polje	146	160
Cerovnik	144	132
Istočni Trojvrh	22	18
Josipdol	879	1.013
Modruš	169	128
Munjava	237	51

Munjava Modruška	63	58
Oštarije	1.444	1.295
Sabljaki Modruški	50	31
Salopeki Modruški	69	49
Skradnik	402	371
Trojvrh	32	15
Vajin Vrh	22	17
Vojnovac	94	72
OPĆINA PLAŠKI/UK	2.090	1.653
Janja Gora	112	87
Jezero	77	62
Kunić	32	37
Lapat	215	164
Latin	196	158
Međedak	100	66
Plaški	1.281	1.030
Pothum Plaščanski	77	49
OPĆINA SABORSKO/UK	632	474
Begovac	16	38
Blata	54	28
Lička Jesenica	100	74
Saborsko	462	334
OPĆINA TOUNJ/UK	1.150	1000
Gerovo Tounjsko	55	41
Kamenica Skradnička	266	192
Potok Tounjski	71	83
Rebrovići	184	179
Tounj	346	323
Tržić Tounjski	18	4
Zdenac	210	178
LAG FRANKOPAN	42.367	36.071

Prilog 3.

Tablica 2. Zaštićena kulturno-povijesna baština na području LAG-a Frankopan

JLS	Vrsta kulturnog dobra						
	Nepokretno kulturno dobro				Pokretno kulturno dobro		Nematerijalno kulturno dobro
	Pojedinačno	Kulturno-povijesna cjelina	Kulturni krajolik	Arheologija	Pojedinačno	Zbirka	
Bosiljevo	Crkva sv. Mavra opata						
	Crkva uznesenja BDM						
	Crkva sv. Barbare						
	Crkva sv. Ivana Krstitelja						
	Crkva sv. Mateja						
	Stari grad Bosiljevo						
Ukupno	6						
Cetingrad	Ruševine starog grada Plaškog			Arheološki lokalitet Pećina Kuća			
Ukupno	1			1			
Generalski Stol	Mlin na rijeci Dobri			Gradišće Bukovlje			
	Crkva sv. Antuna Padovanskog i kapela poklonac						
	Kurija Lipa						
	Crkva sv. Nikole Biskupa i kurija župnog dvora						
	Kapela sv. Jurja						
	Crkva sv. Mihovila						
	Crkva sv. Jurja Mučenika						
	Most na rijeci Dobri						
	Most na rijeci Globornici						
Ukupno	9			1			
Josipdol	Most na rijeci Mrežnici	Kulturno povijesna cjelina naselja Modruš		Arheološko nalazište Vinčica			
	Ruševine crkve sv. Nikole i pavlinskog samostana						

	Spomeničko mjesto (mjesto stradanja civila u 2.sv ratu)						
	Crkva uznesenja Marijina						
	Stari grad Modruš						
	Crkva sv. Josipa						
	Fontana Rožiči						
	Kapela poklonac sv. Antuna Padovanskog						
Ukupno	8	1		1			
Ogulin	Crkva sv. Petra	Kulturno povijesna cjelina grada Ogulina					
	Molinarijev most na rijeci Dobri						
	Crkva sv. Petke						
	Crkva sv. Jurja Mučenika						
	Crkva sv. Jakova						
	Spomen kosturnica						
	Mjesto zločina u Ogulinu - Galge						
	Stari grad Ogulin						
	Crkva BDM Utješiteljice						
	Crkva sv. Križa						
	Crkva sv. Velikomučenika Lazara						
	Crkva sv. Georgija i parohijska zgrada						
Ukupno	13	1					
Otočac	Crkva sv. Save	Ruralna cjelina Majerovo Vrilo – Miletina skela		Ostaci mitreja			Umijeće gradnje gacke plavi
	Crkva pohoda BDM i župni dvor	Urbana kulturno povijesna cjelina grada Otočca		Ostaci mitreja			Umijeće izgradnje solističke tambure kuterevke
	Crkva sv. Franje Paulskog			Ruševine kule Šimšanovka			Gacki čakavski govori s područja Otočca
	Zgrada vojne uprave			Ruševine starog grada „Fortica“			Bunjevački govori
	Kapela bezgrešnog začeca BDM			Ruševine crkve sv. Marka			

	Kapela Majke Božje od sedam žalosti			Ruševine starog grada Gusić grada			
	Crkva sv. Velikomučenika Georgija			Arheološko nalazište Ostavi starog grada Otočca			
	Župni dvor, Otočac						
	Crkva Uzvišenja sv. Križa						
	Crkva sv. Ilije Proroka						
	Zgrada, Otočac, stambena građevina						
	Zgrada, Otočac, stambena građevina						
	Zgrada, Otočac, stambena građevina						
	Zgrada, Otočac, stambena građevina						
	Zgrada, Otočac, stambena građevina						
	Crkva sv. Trojstva						
	Crkva sv. Stjepana Prvomučenika						
	Crkva Majke Božje od Krunice (sv. Rozalije)						
	Zgrada, Otočac, stambena građevina						
	Zgrada, Otočac, stambena građevina						
	Crkva sv. Petke						
	Crkva sv. Arhanđela Mihovila						
	Zgrada, Otočac, stambeno poslovna građevina						
	Most preko rijeke Gacke						
	Zgrada, Otočac, stambena građevina						
	Zgrada, Otočac, stambena građevina						
	Zgrada, Otočac, stambeno poslovna građevina						
	Zgrada, Otočac, stambena građevina						
	Zgrada I. zasjedanja ZAVNOH-a						
	Kapela sv. Josipa Zaručnika BDM						
	Mlinice, pilana i stupa na Gronjoj skeli (Tonkovića vrilo)						
	31	2		7			4
Plaški	Zgrada II. Zasjedanja ZAVNOH-a						
	Ruševine starog grada Plaškog						

	Hram Vavedenija Presvete Bogorodice						
	Zgrada Učione						
Ukupno	4						
Saborsko	Crkva sv. Marije od Rozarija						
	Most na rijeci Ličkoj Jasenici						
	Zgrada šumarije						
Ukupno	3						
Slunj	Ruševine utvrde Furjan	Kulturno povijesna ruralna cjelina Rastoke					
	Crkva sv. Trojstva	Kulturno povijesna cjelina grada Slunja					
	Ruševine starog grada Slunja						
	Ruševine starog grada Blagaja						
	Ruševine starog grada Kremena						
	Crkva sv. Arhandela Mihajla						
	Kapela sv. Marije Magdalene						
Ukupno	7	2					
Tounj	Ruševina starog grada Tounj	Kulturno povijesna ruralna cjelina Orljak					
	Tradicijska okućnica, naselje Rebrovići						
	Crkva sv. Ivana Nepomuka						
	Most na rijeci Tounjčici						
	Crkva sv. Ivana Krstitelja i kurija župnog dvora						
	Izvor Vrelo Božidar						
Ukupno	6	1					
Ukupno LAG	87	7	0	10	0	0	4